NOVÆ RARÆQUE OBSERVATIONES

CIRCA

VARIARUM CRISIUM PRÆDICTIONEM

EX

PULSU

NULLO HABITO RESPECTU AD SIGNA CRITICA

ANTIQUORUM:

PRIMUM A

FRANCISCO SOLANO DE LUQUE,

Antequeræ in *Hispania* noviſſime Practico, & a variis deinde aliis Medicis, factæ. Multis novis *Casibus* & *Animadversionibus* illuſtratæ.

Addita ſunt MONITA QUÆDAM GENERALIA, de Natura *Crisium*, Earumque apud ANTIQUOS Conſideratione, & apud MODERNOS Neglectu.

AUCTORE

JACOBO NIHELL, Med. Doct.

Ex Anglico Latine reddidit

WILHELMUS NOORTWYK, M.D.

Qui & *Dissertationem de Natura Humana* adjunxit.

AMSTELÆDAMI

APUD GERARDUM TIELENBURGH, 1746.

PRÆFATIO INTERPRETIS.

RS Longa, Vita Brevis. Verissimum, notissimumque effatum Hippocratis, quod nemo rerum gnarus negat, adfirmat quivis. Sed, licet de absoluta Axiomatis illius veritate plane convicti simus omnes, ita nihilominus agimus, ac si e diverso Ars Brevis, Vita Longa, foret. Gravis profecto, & humanæ rationi omnino contrarius error! Artem jam inde difficilem ipsi etiamnum difficiliorem efficimus. Sapientiores olim Proavi uni sese idiomati adstringebant, unaque Scientiis dicata lingua, si quid utile detexissent, communicabant Publico, cunctis Nationibus profuturi. At hodie materno fere quilibet idiomate scribit, haud aliter quam si suæ tantummodo Patriæ viveret, &, quod universo Orbi commune esse oportuerat, bonum Exteris invideret. Hinc

 ne-

neſcit *Italus*, quid *Gallus* obſervaverit, nec *Gallis* iterum *Anglorum* inventa proſunt; niſi moleſto opere linguas alienas addiſcere, ac, utilioribus ſæpe ſtudiis relictis, ad prima denuo Literarum rudimenta regredi, ſicque repueraſcere præoptarint. Hoc autem quam injucundum ſit plurimis, vel inde patet, quod vix centeſimus quisque tædia hæc devorare valeat. Hiſce laboribus facile nos invicem poſſemus eximere, ſi ad antiquam (quod ſperare vix auſim) univerſalem Linguam rediremus. Quo facto longe melius haud dubie Humano Generi conſultum foret. Innumeris Hominum miſeriis medela petitur: ſed optimi quique Medici ingeminant: QUANTUM EST, QUOD NESCIMUS! Ulterius igitur perpolienda Ars: idque longe optime exſequemur, ſi omni eam extraneo liberemus onere, &, quod jam diſcendis linguis nequicquam conſumendum eſt, tempus fructuoſioribus ſtudiis impendamus. Communis omnium miſeria eſt; communem itaque contribuamus operam; & faciles mutuo impertiamur noſtra. Sic ſpes eſt, multo magis provehendam Scientiam, quam ſi inutili velo plurimorum, aliunde licet capaciſſimorum, oculis obtegatur. Memorabilis ad rem noſtram in Sacris Paginis * hiſto-

ria

* Geneſ. Cap. XI.

ria legitur : Construebant Turrim Babel; crescebat moles, quamdiu una lingua loquerentur Artifices; his vero multiplicatis, statim subsistit tota: manifesto indicio, quantum linguarum varietas operis cujuscunque incremento noceat. Certissimum utique Deus ipse quondam impedimentum censuit; & luculentissimo harum Observationum testimonio de eadem adhuc hodie veritate convincimur. Eas olim ante annum 1737. SOLANUS ediderat; sed, *Hispanico* idiomate conscriptæ, intra ejusdem Regionis limites suffocatæ sunt; donec in NIHELLII ibidem, favente casu, degentis manus inciderent: qui ad breve compendium reductas secundo demum prælo, anno 1741., tradidit. Sed quotusquisque est, cui id etiam, diu admodum, vel ipso nomine notum fuit? & cur? nisi quod *Anglico* idiomate conscriptum esset? Interim rem sane gravissimam continet, & pro Humani Generis salute, si quæ unquam fuit, inquisitione dignissimam. Quinque jam elapsi sunt anni, ex quo prodiit libellus iste. Ecquid, obsecro, tanto tempore profecimus? Quotquot aut de Opusculo hoc, aut de re ipsa generali solummodo sermone meminerunt, vel unus est, vel nemo. Tantum abest, ut aliquod adeo memorabili negotio incrementum acces-

ſerit. Atque ita pulcherrima ſæpe inventa ſemiſepulta latent, nec ad illam, quam cæterum acquirerent, perfectionem unquam forte deducuntur. Felicius haud dubie ſucceſſiſſet, ſi, communi lingua, non ſuis tantum crediſſet Auctor tanti ponderis negotium, ſed omnium etiam Exterorum diligentiæ commendaſſet. Quidquid ſit, merito ſaltem major inde ſpes haberi poteſt. Quapropter in animum induxi, *Anglicum* hunc libellum interpretando, periculum facere, numquid ea ratione majori inpoſterum Rei publicæ emolumento ſerviat. Qua de re nullus dubito. Multa certiſſime in Opuſculo hoc fide majora deprehendet Lector: ſed ſolidis adeo teſtimoniis confirmata, ut vel hæc credenda ſint, vel prorſus nihil. Judicabit quisque, an vera dixerim, poſtquam pervolvit totum. Nullis ego adminiculis animos præoccupare velim. Legant Medici, examinent, concludant. Unum dixero (quod, ſi quam in Republica Medica fidem merui, amovendis forte præmaturis, quæ incredibilis adeo res prima fronte certo certius offeret, præjudiciis ſervire poſſit), me aliqua de ejusdem rei veritate experientia inſtructum eſſe. Præjudicia hæc lecto opere, ultro quidem, ni fallor, evaneſcerent; haud inutile tamen

meo

meo judicio fuerit, iisdem in ipſo limine aliquantulum occurriſſe. Liceat, quæ obſervavi, paucis edicere. Vix primum de invento *Solaniano* rumorem ſubaudiveram, cum, ecce, ad Puellam hydropicam vocor, 20. circiter annorum virginem. Prima, qua accederem, vice, veſperi ſcil., pulſum irregulariter intermittere perſenſi. Mixturam dedi ex cardiacis, quæ conſtipatam hactenus alvum nullatenus movere poſſent; tacite exſpectaturus eventum. Poſtero mane redeuntem ſtatim rogabat Mater, numquid mixturæ purgantia miſcuiſſem? Filiam etenim quater liquidam alvum exoneraſſe. Manifeſtiſſimum ſane diarrhϾ intermittentem pulſum excipientis teſtimonium. Iterum: 20^{a} Julii 1746., hora 10^{a} matutina, Ægro adfui, quem, ex primarum viarum ſaburra, continua remittens febris prehenderat. Dies morbi 14us erat. Æger ipſe firma compage robuſtus, 25. annorum, adſuetus laboribus. Aliquot ante diebus ea paſſim præſcripſeram, quæ ſolvere, & per alvum expellere ſaburram poſſent; mitiora tamen: hinc blande hactenus purgatus, fœtidam, fuſcam, ſubnigram quandoque materiem rejecerat; ſemel etiam pauxillum ſanguinis permiſtum fuit. Eo ipſo nucthemero, quinquies adhuc ſimilem de-

posuerat alvum, fuscam sc., satisque, licet aliquanto minus, olidam. Denique ea die (20ª Julii) explorans pulsum, validum, & febrilem reperi, sed, quod imprimis memorabile, satis evidenter dicrotum. Observavi, quod monuerat NIHELLIUS *, secundum ictum, si fortius nonnihil comprimerem, omnino evanescere; sed, si molli tantummodo digito tangerem, sensibilis denuo resurgebat. Secundus ille ictus primo longe minor erat, ad quamlibet diastolen continuus; & de vertigine querebatur Æger. Rogavi igitur, an narium hæmorrhagiam passus esset? nesciebat ipse; sed, quæ adstabat, Soror, cervicalis indumentum sanguineis aliquot maculis consperssum se vidisse, testata est; quas & ego deinde conspicatus sum. Quatuor, vel quinque erant, non magnæ, diluti coloris. Jussi, ut attenderent, an major forte copia excerneretur. Simplicem interea, ex Aq. hord., Nitr., Rob. Ribes., & Sambuc., mixturam exhibui, quæ Naturæ impetum mutare nequaquam posset. Postridie, hora circiter 11ª, redeunti, nullum sanguinem adparuisse, relatum est; sed septies ad minus simili, ut supra, materie purgatus fuerat; & continuabatur vertigo. Explorando pulsum, percepi dicrotum: Secundus ictus

ad

* Pag. 106. in Notula.

ad quamlibet, uti prius, diastolen, sed multo validior, primoque fere æqualis, aderat; & hunc ille excipiebat subito. Iteravi mixturam. Sequenti mane, 22ª sc., septies iterum, prægresso nuctheme-ro, alvum evacuasse, indicarunt; sed meliori materie: Febris imminuta plurimum, nitidior lingua, sanum fere lotium, vertigo nulla, & secundus ictus vix sensibilis, adparuerunt. Petii, numquid sanguinem percepisset? Decem circiter guttas e naso dimiserat. Abinde, neque ullus amplius pulsus dicrotus, neque ulla hæmorrhagia prodiit. Constat igitur, aliquem, pulsum dicrotum inter ac hæmorrhagiam, nexum dari; in præcedenti casu, licet totus impetus deorsum ruere videretur, certissime nihilominus observatum. De pulsu Inciduo, fateor, nihil etiamnum, propria experientia, edoctus sum, sed Amicus quidam, fide dignissimus, sequentem casum obtulit. Initio Decembris 1745., *Leidensis* Civis meum imploravit auxilium. Post meridiem accedenti narrabat, ter se intermittente Tertiana febre laborasse, jamque, ob incredibilem anxietatem, nescire, quid ageret. Observavi pulsum, qui valde irregularis videbatur: sed, magis magisque attentus, perfecte (ut SOLANUS vocat) Inciduum deprehendi. Sex, septemque pulsa-

ſationibus increſcebat regulariter ; ſtatimque iterum, a ſeptima vel octava exorſus, novam periodum inchoabat : ſicque, iisdem plane periodis, continuabatur inpoſterum. Hora ſeptima rediens inveni pulſum, diſtinctius adhuc, fortiusque easdem periodos decurrentem. Certior hinc, futuræ per ſudores criſis ſpe, ſuaſi, ut nulla medicamina, Naturam forte turbatura, adſumeret; calidum ſolummodo ſervaret corpus ; & lac ebutyratum, cum hordeo mundato coctum, cœnaret, uti propoſuerat. Hora decima, eadem veſperi, tertia jam vice, reverſus ſum ; Pulſumque Inciduum, prægreſſis ſimilem, ſed multo etiamnum diſtinctiorem, reperi. Quarta nunc Tertianæ paroxyſmo adficiebatur, leniori tamen (nec, in univerſum, valida etiam ante febris fuerat). Ex omnibus his, ipſum, inſtanti nocte, admodum ſudaturum, præſagii. Sequenti mane, ſe totum fere profuſiſſimis ſudoribus ea nocte diffluxiſſe, retulit ; Anxietatem autem integre fere evanuiſſe. Æqualem pulſum, naturalem, obſervavi. Dies hic intercalaris erat, & perfecte intermittebat febris. Poſt meridiem redii, ſed nihil Incidui pulſus adparuit. Hora circiter quinta iterum viſitavi Ægrum ; jamque denuo pulſum Inciduum detexi ; qui, hora ſepti-

pti-

ptima, increverat, & diſtinctior longe hora decima ſentiebatur; minori tamen vi, quam præcedenti die, feriebat digitum. Novum inde, ſed minorem, ea nocte proditurum ſudorem annuntiavi. Sequenti mane, omnia, ut dixeram, contigiſſe, teſtatus eſt. Diſparuerat pulſus Inciduus, morbuſque, ea criſi, omnino judicatus videbatur. Poſt meridiem nihilominus Ægro adhuc ſemel adfui: ſed, bene ſe valere, dixit, & pro cura grates reddere. In alio præterea febricitante Ægro pulſum Inciduum obſervavi; ſed unica tantum vice: huncque etiam ſudor criticus ſequebatur. Accuratiſſima ſane obſervatio! eaque imprimis novitate memorabilis, quod, cum Solanus nunquam ultra quatuor increſcentes ictus animadverterit *, hîc tamen ſex, ſeptemque ſimiles ſucceſſivi ictus ſingulas quaſque periodos abſolverent. Patet igitur, haud imaginarium eſſe Solanianum illum, inter prædictos pulſus & relativas eorumdem criſes, nexum; ſed revera ſubſiſtere; caute tamen, & a gnaro Medico legitime diſtinguendum: etenim, pulſus tales non ſemper ejuſmodi criſes denotare poſſe, attentior quivis ſtatim percipit. Ex. gr. Quadraginta circiter annorum

Vir

* Pag. 8.

Vir, poſt peripneumoniam, in phthiſin pulmonalem incidit: unde aſſidua tuſſi vehementer concutitur; tandemque in dorſo acquirit tuberculum, quod ſenſim in inſignem gibbum augetur, cui admota manus pulſum, carpi pulſui perfecte ſynchronum, deprehendit. Manifeſtum ergo aneuruſma. Diu, multumque tortus infelix Æger ſubita denique hæmoptoë ſuffocatur. Hæc ex relatione D[i]. Tronchin, aliorumque, qui viventem ſæpe examinaverant, habeo. Sed cadaveris diſſectioni, cum DD. Tronchin, van Leent, aliiſque Med[æ]. Doctoribus, & Chirurgo Boom, ipſe præſens interfui. Gibbus erat ingens, æquabilis, a ſiniſtra ſcapula, per dorſum, ad lumbos uſque exporrectus, mollis, elaſticus. Supertenſa cutis colorem naturalem ſervaverat: in medio ſolummodo Gibbi veſicula cernebatur, gangrænoſa quaſi, exigua; qua rupta, parum liquoris effluxit, quod eâdem ſeorſum concluſum fuerat: ex gibbo enim nihil prodiit. Inciſo thorace, inveniebatur pulmo, arctiſſime ubique accretus, pleuræ, pericardio, diaphragmati, &c. Aperto pericardio, cor, erecta ſurſum baſi, apice perpendiculariter diaphragmati inſiſtebat; ſatis cæterum naturale. Prudenter ſeparato pulmone, in ſiniſtro latere aör-

ta

ta adparuit, in amplitudinem veficæ urinariæ majoris inflatæ expanfa, totaque hac mole intra pectus adfurgens. Subftantia hujus, in univerfum loquendo, nec craffior naturali evaferat, nec gracilior; fed in ejufdem tunicis paffim, fcirrhofa quafi, tubercula fentiebantur. Saccus ille hinc inde inæquabiliter nonnihil collapfus erat; incipiebatque mox fub arcu aörtæ cum cordis bafi elevatæ; & continuus ad diaphragma ufque protendebatur. Aperta hæc, adeo enormiter dilatata, aörta coagulato cruore copiofiffimo plena erat; purgata autem, totâ pofticâ parte, per ambitum, zonâ craffiore dorfo firmiffime concreta confpiciebatur, ita ut nulli hîc extravafationi locus foret. In aörtæ fundo, coftæ cariofæ, & fragiles, imo &, proximæ his, corporum vertebrarum partes cariofæ occurrerunt. Sed, quod imprimis ftupendum, tribus amplis hiatibus, 1°. inter 6am. & 7am., 2°. inter 7am. & 8am., 3°. inter 8am. & 9am., coftam, perforata aörta cum gibbo fimili coagulato cruore repleto, communicabat: ita ut totus gibbus nihil effet nifi coagulatus cruor, intra cavum hoc acceflorium conclufus, quod cute, a naturali habitu vix mutata, circumfcribebatur: fed margo gibbi, qua is dorfum tangeret, interius, fubftantiam

mon-

monſtrabat, fungoſam, rubellam, ſubcartilagineam, ſatis craſſam, cujus ope, per univerſum ambitum, cutis adeo firmiter dorſo coaluerat, ut, prodigioſo Naturæ artificio, ſanguinem & hîc coërcere potuerit, ne ultra gibbum diffiueret. Subſtantia hæc tunica adipoſa videbatur, ea ratione mutata; quæ Gibbi cutem dorſo firmiter adſtringebat; cute cæterum, ibidem etiam loci, ſaniſſima. Muſculi ubique, una cum cute, elevati erant; ſed extenuati admodum; quin & hinc inde, deleti quaſi, vix reliquerant veſtigium. Ecquis miraretur, obſecro, ſi, in ejuſmodi caſu, intermitteret pulſus? nec ullus, credo, futuram inde diarrhœam concluderet. Hæ certe, aliæque, nimis generalium regularum exceptiones ſunt; minime tamen ipſam rerum veritatem deſtruunt. Sed abunde in his exſpatiatus eſt Nihellius. Deſiſtam igitur: & tribus modo verbis, quod reſtat, expediam. Auctoris verba, quam potui, proxime interpretando, ſecutus ſum: ſubinde tamen, relictâ Literâ, expreſſi Senſum. Hoc ipſa linguarum diverſitas non ſuaſit modo, ſed coëgit. Durus cæterum, nauſeoſus, vixque intelligendus ſæpe evaſiſſet ſermo; ne jam quidem, fateor, ſatis comptus, attamen nonnihil tolerabilior. Sentiet, qui ſuſceperit, quanti

con-

conſtet, ejuſmodi Libros latine reddere. Si quam, tædioſo opere, apud te, Lector, gratiam meruiſſe videar; ſi majori inpoſterum Rei publicæ emolumento ſucceſſus reſpondeat; gaudebo. Primarius utique mihi ſcopus fuit, Humani Generis ſaluti conſulere; quæ ſi unquam promoveri poterit, hujuſmodi certe inventis promovendam, legitima, maximaque ſpes eſt. Vale, Lector, tuque pari, quo a me offertur, animo accipe.

P. S.

P. S. Una de re monere te prætermiſeram, Lector. Operoſum in Libelli calce *Indicem* deprehendes, multo labore ac ſtudio a D^o. H. de Boſch, *Medicinæ Doctore*, ſollicitiſſime concinnatum, eo certe, qui in editione Anglica reperitur, longe accuratiorem. Huic igitur ſoli ea de re & laudem reddere convenit, & grates.

DO-

DOCTORI MEAD

Regis Medico.

VIR CELEBERRIME!

Uemadmodum ſententia tua de emolumento, quod ex ſecuturis obſervationibus in Medicinam, humanumque genus, redundare poſſit, ſtimulus eſt maxime honorificus, qui me incitare valeat, ut eas Publico communicem; ſic, quod hîc iiſdem nominis tui pignore adjici concedis pondus, efficaciſſima præparatio eſt, ut Opus hoc ab erudito Orbe ſine præjudicio recipiatur.

Noſti, Domine, *hoc, quod tracto, ſubjectum, primo intuitu, maxime forte omnium, quæ hac ætate in Publicum prodierunt, objectionibus expoſitum*

esse. Revocare ex tenebris diu neglectam, & oblivioni fere traditam Crisium observationem, pro molimine antiqua & explosa præjudicia resuscitandi facile traduci poterit. Novas circa pulsum observationes proponere, negotium, quod multorum adhuc viventium Medicorum memoria ultra omnem modum & comprehensionem mille intricatis subtilitatibus, antiquis & modernis, exteris atque domesticis, oneratum fuit, non improbabiliter chimæricum & absurdum videbitur: sed imprimis Crisium prædictionem suscipere via tam insolita, & inopinata, pulsu scilicet, maxima verisimilitudine, adfectata singularitas existimari poterit, & hypothesis arbitraria. Adeo periculosum est Auctoris morelimen, cujus primarium subjectum rebus stipatum est, quæ diu in vituperationem ceciderunt! Hæ, ad primam etiam mentionem, statim occurrunt menti sub contemptibili obsoletorum errorum idea, noxiam in reliquum subjectum spargunt umbram, totumque una communi inutilitatis accusatione involvunt. Hujusmodi præjudicium generaliter omne ulterius examen circa intentionem Auctoris

exe-

executionemve præcludit, opusque nondum lectum neglectui & oblivioni damnat.

His, aliisque similibus difficultatibus secuturæ observationes probabiliter submergerentur, simul atque apparerent, nisi auctoritas quædam, tanti in Medicina momenti, ac tua, impetuosum Criticum ad pacatiorem mentem revocaret, eique attentionem persuaderet ad facta, quæ propono.

Opus, quod & novum & utile judicatum est a viro tam eminenti eruditione, tam annosa experientia instructo, mox quandam dignitatis speciem acquirit, omni de levitate ejus præconceptæ opinioni superiorem, & in objectum maxime seriæ attentionis evadit. Haud ergo adulatio fuerit, agnoscere, quodcunque ab hoc opere Publico accessurum sit emolumentum, id magna ex parte tibi adscribendum fore.

Sic, arte salutari a te ipso prospero successu exculta, alios etiam ad ejusdem profectum excitando, nobilissimum magnæ, quam obtinuisti, famæ usum facis.

Patere, Celeberrime Vir, *ut vere te-ſter, eſſe me omni reverentia eximiis adeo dotibus debita*

Humillimum tuum, & obſe-
quioſiſſimum ſervum

JACOBUM NIHELL.

PRÆ-

PRÆFATIO.

MOMENTUM ſequentis operis in duabus præcipue rebus conſiſtit, videlicet in novitate, & in veritate, factorum, quæ continet. Facta hæc & nova & rara eſſe, facile ab unoquoque Lectore agnoſcetur, qui ea, quæ hactenus de pulſibus, reſpectu criſium, ſcripta ſunt, haud ignorat. Non igitur inſumam tempus probando id, quod certus ſum in lectione hujus operis a nemine negandum eſſe. Sed alterum, factorum nempe veritas, delicatioris magiſque dubiæ naturæ eſt, & ſiniſtræ, quæ ſemper ea proportione, qua novum & mirabile ſubjectum eſt, in mente naſcitur, ſuſpicioni expoſitum. Summa igitur ratione exſpectari poteſt, ut illud hîc, quantum fieri poteſt, ſoliſſime pertractetur. Hiſtoriæ criſium per ſudores, diarrhœas, & hæmorrhagias, unice per pulſum, quædam tribus, quæ-

dam quatuor diebus, antequam contingerent, prædictarum, nisi additis documentis sustententur, inventa veluti fabulosa, aut ridiculæ incantamentorum narratiunculæ, videri debent. Ut vero tam naturales, tam legitimæ suspiciones adhibitæ in hujusmodi casu fraudis removeantur, necessarium evadit, erudito Orbi significare, qua auctoritate ac fide illa, quæ præsentis operis molem efficiunt, facta publico offerantur: hocque optime ex sequenti relatione apparebit.

Anno 1737., opus a FRANCISCO SOLANO DE LUQUE, Medicinæ Doctore, *de prædictione crisium ex pulsu*, sub titulo *Lapidis Lydii Apollinis*, Hispanico idiomate conscriptum, a Domino *Petro Roxo*, membro honorario Academiæ Medicæ *Madritensis*, & Nosocomii Sti. *Joannis de Dios Gadibus* Medico, mihi tradebatur, quo tempore *Anglico* ejusdem urbis commercio medicam opem præstabam. Narrabat mihi, aliqua sese experientia de *Solaniani* inventi veritate instructum esse, & de ignava conterraneorum suorum insensilitate conquerebatur, qui tanti ponderis negotium, tam novum, tamque validis factorum testimoniis stabilitum, quale ipsi istud, quod memoratus Doctor proposuerat, videbatur, omnino negligerent.

No-

Novitate & momento subjecti perculsus, plus quam vulgari diligentia librum lego. Auctoris observationes summam mihi admirationem pariunt, talesque videntur, quales amicus meus repræsentaverat. Totum negotium maximo candore propositum invenio, nova signa critica planissime descripta, nexum inter hæc, & relativas eorum crises stabilitum per facta, facta ipsa testimoniis confirmata personarum maxime honorabilium illius civitatis, in qua contigerant, Medicorum præcipue, Auctoris nostri æmulorum in praxi, quos impossibile erat de qualicunque in ejus favorem collusione habere suspectos; *collusione* scil. contra naturam, quæ famam ejus ac fortunam in proprium ipsorum detrimentum per apertum mendacium atque imposturam adaugeret. Postquam Auctor noster Lectores suos examinandæ factorum, quæ adlegat, veritati, materiæque ad propriæ experientiæ lancem ponderandæ, hoc modo aptos reddidit, eosdem serio ad utrumque hoc examen invitat. Concipi non poterat, tot omnium ordinum, quot ipse nominabat, testes in simplici materia facti decipi potuisse, nec etiam ausisse ipsum publice eorum auctoritate abuti, ut fictitiam quandam hypothesin exornaret. Itaque *Solani* observationes omnibus candoris, ac publicæ fidei, quæ op-

tari possent, conditionibus instructæ videbantur. Nihilominus ut in tanti momenti negotio ne minimo quidem dubio locus foret, *Antequeram* petere decrevi, quæ civitas trium modo dierum itinere *Gadibus* distabat, ut factorum ejus veritatem examinarem coram, sique talia, qualia ipse repræsentaverat, deprehenderentur, penitissimam in nova ejus arte prædicendi crises, sub ipsius auspiciis, mihimet experientiam compararem. Magna me humanitate recipiebat, cunctasque, quas desiderare poteram, opportunitates procurabat, libere circa prægressas ejus observationes inquirendi, videndique illas, quæ eo, quo *Antequeræ* morabar, tempore, duorum nempe mensium spatio, occurrerunt. Hoc intervallo cum omnis fere conditionis hominibus, quos ipse in libro suo factorum testes nominaverat, frequenter conversabar. Inter hos varii erant primi ordinis ac characteris viri, qui omnes, nullo excepto, casus, in quibus eorum mentio facta fuerat, confirmarunt. Maxima parte etiamnum in vivis erant, paratique jurejurando attestari dicta. Generalis hic & uniformis omnium ordinum, præsertim Medicorum, consensus in testimonium factorum illorum (rei, in qua nulla illusio esse poterat) summus auctoritatis & fidei gradus est, quem rerum hu-

jusmo-

jusmodi indoles admittit, & convincens evidentia videbitur, dum variæ ejus observationes in sequentibus paginis perlegentur.

Si quæ insuper ad persuasionem conditiones requirerentur, invenientur hæ in factis similibus, post *Solani* observationes, ab aliis Medicis, me ipso, imo & quibusdam Auctoris familiaribus, adnotatis, qui, licet in Medicina hospites, attamen sufficientem ex *Lapide Lydio* supra dicto rei hujus cognitionem acquisiverant, ut observationes aliquot satis feliciter concinnarent, uti in decursu præsentis operis *Parte* I^a^. *Sect.* 2. *cap.* 3. *Observ.* 6. adparebit. Ipse ego plerisque Dominorum istorum, quos hîc respicio, familiaris fui; certusque sum, nullam illis rationem fuisse, ut facta supposititia orbi obtruderent; quin & adfirmare audeo, quod nulla iis, quos intime novi, causa sufficere potuisset, ut ad vilem adeo imposturam seducerentur. Novi aliquos, qui cæco contra *Solani* observationes præjudicio occupati, talia ne quidem facta animadvertebant, quæ ipsismet hac methodo occurrerent, donec post manifestam quorundam casuum evidentiam eosdem negligentiæ suæ puderet, tandemque mera experientiæ vi convincerentur. Peculiarem de me ipso men-

mentionem prætermittam, ſed ex modo, quo univerſum ſubjectum tracto, Lectori de candore meo relinquam judicium; conſcius enim ſum, unicam hanc, meo reſpectu, eſſe poſſe, ac fore, judicii ejus regulam.

Quantumvis jamjam memorata facta, ea ſcil. quæ *Solani* obſervationibus poſteriora ſunt, ultra omnem præjudicii ac cavillationis poteſtatem convincentia invenientur, minus tamen delectamentum, minorem admirationem pariunt, ac illa, quæ ante ipſum fortuito obſervata ſunt, dum ne vel minima adhuc rei hujus ſuſpicio, nulla imaginationis ex novitate inclinatio, aderat, dumque igitur facta ipſa, mera propriæ ſuæ evidentiæ vi, præjudicia temporum, & obſervatorum incuriam, perrumpere debuerunt. Facile concipitur, quam paucæ ejuſmodi obſervationes exſpectari poſſint. Nihilominus rariſſimam unam in *Proſperi Alpini* ſcriptis conſervare, Providentiæ placuit; factum, quod poſt Auctoris hujus ætatem in adverſariis medicis obſcurum manſit, & univerſæ facultati impenetrabile, myſterium; jam vero ope luminis ab obſervationibus *Solanianis* recepti elucidatur, & manifeſtum in hujus favorem teſtimonium evadit, ut in operis concluſione apparebit.

Ne-

Neque tamen unica iſtius generis eſt iſta *Proſperi Alpini* obſervatio, alteram *Wierus* ſuppeditat, quæ & ipſa loco proxime memorato enarrabitur.

Hæc eſt evidentia, qua facta in hoc opere Publico oblata ſuſtinentur; & ſane raro in favorem quarumcunque hactenus in medicina divulgatarum obſervationum tam multæ, tam ſolidæ demonſtrationes concurrerunt.

Præter facta ſua, leges quaſdam pro prædictione criſium ex pulſu erudito Orbi communicavit *Solanus* : *Leges*, quas ex longa obſervationum circa hoc negotium collectarum ſerie deduxerat. Verum hæ longe alia ratione conſiderandæ ſunt, ac facta. Nihil familiarius eſt, quam erronea ex veriſſimis datis concluſio. In hanc erroris ſpeciem delapſus eſt Auctor, urgendo rem, legeſque ſuas libere nimis & univerſaliter conſtruendo, quemadmodum ego *in ſecunda hujus operis parte* propria experientia demonſtrabo, & ſolers quivis Medicus in prima ejus circa intermittentem pulſum generali regula immediate percipiet.

Attamen talis error præcipue in Auctore noſtro excuſari poterat, cujus eru-

ditio

ditio in medicina, & philoſophiæ naturalis cognitio, pro infelici in ipſius patria doctrinæ ſtatu, nimis infirma erat, profundas illas & validiſſimas impreſſiones ſuſtinendo, quas ingens novorum rariſſimorumque factorum numerus in ejuſdem imaginatione excitaverat. Monitum hoc neceſſarium duxi, ut omni præmaturæ exceptioni, quæ contra opus hoc, reſpectu errorum quorundam palpabilium, qui in ſtatutis de Criſium prædictione legibus ſeſe offerunt, in univerſum adduci poſſet, occurrerem. Speroque, fore ut Lectori placeat, ſuum eatenus judicium ſuſpendere, donec viderit, qua evidentia materiam hanc *in* IIª. *hujus operis parte* diſpoſuerim; eo magis, quod, priuſquam facta legerit, legitimus in hoc caſu judex eſſe nequeat.

Quando obitus Doctoris *Roxo*, amici mei, qui integram mihi in Noſocomio *Gadenſi Sti. Joannis de Dios*, quaſcunque vellem, obſervationes faciendi libertatem conceſſerat, brevique poſt ſecutum iter, una cum aliis nonnullis impedimentis, duobus hiſce proxime elapſis annis omnes mearum juxta *Solani* methodum obſervationum ulteriores progreſſus inhibuerant, earundem editionem differre maluiſſem, donec magis demonſtrativæ evade

derent, nisi sequentes circumstantiæ dilationem istam dissuasissent: prima est exiguum emolumentum, quod ab illis exspectari potest, quæ circa hanc materiem Publico tradidit *Solanus* in *Lapide suo Lydio*, qui crassum ac tædiosum volumen *in folio* constituit, ubi primarium subjectum immenso inutilium digressionum, dissertationum, orationumque, in perplexum ratiociniorum ac factorum labyrinthum confusarum, numero suffocatum est. Etenim is, quamvis diligens observator, educationis suæ infortunio, communi patriæ suæ vitio, ad methodice scribendum omnino ineptus erat. *

Secunda circumstantia est ipsius obitus, qui brevi, postquam *Antequeræ* valedixeram, accidit, dum mea persuasione correctam & succinctam observationum suarum editionem praepararet; quæ ita, una cum variis eximiis factis, ipsius aliorumque perspicacia de novo observatis, penitus perierunt. Tertia est *Hispanorum* Medicorum neglectus & incuria, qui, licet ad accu-

* Revera anno 1737. ab *Emanuele Gutierrez de Los Rios* M. D. cum Auctoris consensu editum fuerat in majoris formæ 12°. *Lapidis Lydii compendium*, sed judicio carens editor tunc etiam ex authographo tantum supra memoratæ farraginis transscripserat, quantum in volumen adeo angustum cogi posset, additis ex *Helmontiana* Philosophia mille ineptiis.

accuratam inventi *Solaniani* perquifitionem, cum *Antequeræ* degerem, excitati, idem, fimul atque Auctor exfpiraverat (neque enim ultra jam applicabatur æmulationis ftimulus,) ne minima quidem ulterioris inde auxilii relicta fpe, dereliquerunt. Itaque totum graviffimi hujus negotii pondus integre ad me devolvitur. Proprii autem fati incertus, imprudentiffimum fore exiftimavi, eorum, quæ de hac materie fervaveram, editionem differre, fub dubia fpe, perfectiores iftis, quas jam inde feceram, obfervationes inpofterum communicandi; eo magis, quod ex amplitudine & diverfitate fubjecti, difficultatibufque in præfenti praxis ftatu nitidæ & exquifitæ obfervationi repugnantibus, convictus fim, rem hanc unius hominis diligentiam longe excedere. Quapropter collegarum meorum in ea pervestigatione auxilium tempeftive provoco. Fateor, ad laboriofum ipfos penfum, & fubtilem rerum indaginem, follicito: verum ita demum *Angli* Medici erunt, quorum felix ad artis profectum applicatio per univerfam *Europam* abunde innotuit.

Ut rei hujus examen curiofis facilitetur, ab omnium circumftantiarum, circa pulfus criticos *Solani*, & fignificatas per dictos pulfus crifes, hactenus obfervatarum,

fuc-

succincta descriptione sequens opus incipio. Proxime procedo ad particularia exempla facti, quibus observationum ejus veritas evincitur.

Sicque *in prima operis parte* illo præcise statu, quo, cum proprias meas observationes inchoarem, inveni, totum propono negotium.

Secunda pars proprias meas observationes continet, easque, quæ mihi ab amicis fuerunt communicatæ; omnes candide relatas; una cum talibus correctionibus, animadversionibusque, quæ circa *Solanianas* de crisium prædictione regulas, materiam facti hactenus observatam, & totius finem usumque, necessariæ videbantur.

Si forte leves quasdam in factis per alios relatis incurias observaverit Lector, considerare velit, quod illa ego in privatum primo emolumentum collegerim, absque ulla intentione eadem publicandi; etenim *Solano*, ut novam & correctam suarum circa hoc subjectum observationum editionem curaret, persuaseram.

Post hujus obitum nullam, nisi ex ipsius manuscripto, adæquatam instructionem recipere poteram; quod mihi, licet emere vel-

vellem, negatum fuit. Attamen illæ, quas hîc reſpicio, incuriæ non ſunt magni momenti.

Quouſque numerus obſervationum, quas in confirmationem rei novæ æque ac ſtupendæ neceſſarium duxi producere, permittere poterat, factorum ſimilitudinem evitavi. Itaque ex omnibus illis, quæ in chartis habeo, ſelegi talia, quæ peculiarium ſuarum circumſtantiarum reſpectu, minimam inter ſe invicem ſimilitudinem gererent; ſed, quantamcunque adhibuerim curam, in quadraginta ſex circa idem generale ſubjectum datis obſervationibus incommodum hoc integre vitari non potuit. Sed nec etiam in ſeveræ veritatis opere luxuriantis illius varietatis blandimenta requiret Lector, quæ non reſtricta fictionis libertas admitteret.

Exſpectabunt forſitan Lectorum aliqui, fore, ut in hoc opere de celebrata adeo *Sinenſium* in explorandis pulſibus arte mentionem faciam. Verum, etiamſi mira admodum de famoſis his Aſiaticis tam ſcripta quam narrata fuerint, modernuſque etiam Auctor in iiſdem explicandis ac ſuſtinendis plurimum laboris impenderit *, cuicun-

* *In the Phyſicians Pulſevvatch.*

cunque ea tantum perlegere placuerit, quæ de hoc ſubjecto ex optimis *Sinenſium* Medicorum Authographis in *Sinarum hiſtoria*, nuper a *Patre du Halde* edita, reperiuntur, ille quidem, quod tam ineptas nugas, craſſaſque abſurditates, quales ibi relatæ ſunt, ſilentio prætermiſerim, facile condonabit.

Tandem, ut ſatisfiat talibus, qui ex præſenti praxis ſtatu contra qualemcunque criſium obſervationem exceptiones formare volent; peculiare de hoc ſubjecto caput addidi, quod, ſpero, perleget Lector, antequam ex vulgo receptis criſium notionibus abſolutum aliquod de ſequenti opere judicium ſtatuat. Auſim promittere, quod & hoc, & reliqua, abſque ullo partium ſtudio, ea brevitate, iis in ratiocinando cautelis, pertractata inveniet, quæ Auctorem, tam privato ſuo judicio diffidentem, quam debitæ publico reverentiæ gnarum decent.

NB. Auctor ſe devinctum ſentiet Medicis, qui facta quædam ad præſens opus relativa ipſi communicare haud dedignabuntur. Adſignanda erunt Auctoris nomine *to the Grecian Coffeehouſe in Devereux-court*, *Londini*. Eadem cum hiſce æquitate aget, quam nunc ſequentium Dominorum reſpectu obſervatam vident.

CATALOGUS MEDICORUM,

Qui SOLANI *obſervationes propria experientia confirmarunt, & illuſtrarunt.*

Don Franciſco Thomas de Zayas, *Regiæ Catholicæ Majeſtatis Familiæ Medicus, dum viveret, honorarius.*
Don Antonio Alvarez.
Don Miguel de Porras.
Don Joſeph Vincente Gomez.
Omnes Antequeræ *Medici.*

Don Franciſco Garcia, Mallen de Navarette, *Capituli Eccleſiæ Cathedralis,* Gadenſis, *dum viveret, Medicus.*
Don Pedro Roxo, Gadibus *quondam Medicus Noſocomii* S^ti. Joannis de Dios, *& membrum honorarium Academiæ Medicæ* Madritenſis.

Don Raphaël de Fuentes.
Don Nicolas Rexano.
Malagenſes *Medici.*

Don Pedro Caſtan, Caſæ Vermejæ *Medicus.*

N. N.

N. N. Medicus Loxensis, *cujus nomen in memoriam revocare nequeo.*

Don Christoval Solano de Luque, *Doctoris* Solani *filius*, *Medicinæ Studiosus.*

Don Juan de Pedraza y Castilla, *Philosophiæ & Medicinæ Baccalaureus.*

TABULA CONTENTORUM.

PARS I.

SOLANIANAS crisium ex pulsu prognoses continens, una cum variis factis, per quæ observationum ejus veritas in universum adseritur.

SECTIO I.

Nova signa & leges pro variarum crisium prædictione ex pulsu, juxta SOLANUM.

CA-

CAPUT V.

PARS II.

SECTIO I.

CAPUT I.

CAPUT II.

CAPUT III.

CAPUT IV.

SECTIO II.

Continens exempla quædam peculiaria ex propriis meis observationibus circa supra meratos pulsus & crises, cum variis selectis casibus mihi per amicos communicatis.

CAPUT I.

CAPUT II.

LECTORI.

Hartarum mearum aliquas pervolvendo, occurrit diarium thermometricum, quod *Gadibus* paravi. Oblectamento cuidam, vel & usui esse posse arbitratus sum, si hoc loco, variam caloris ac frigoris, in illa Civitate per integrum annum observati, successionem Publico communicarem; eo magis, quod thermometra, quibus usus sum, FARENHEITIANA fuerint, tam æqualia inter se, & tam communia, ut instituta cum iisdem experimenta ad generalem quandam regulam reduci, sibique mutuo satis facile & accurate comparari queant.

Factæ sunt observationes istæ in umbra cubiculi, radiis solaribus nec expositi multum,

tum, nec ſubtracti; adeoque aëris, quem Incolæ *Gadenſes* in univerſum intra tecta ſua reſpirant, naturalem temperiem ſignificant. Sed & animadvertendum eſt, ut erroneæ earundem ad alia loca applicationes evitentur, aërem *Gadibus*, æſtate æque ac hyeme, omnium forte *Andaluſiæ* civitatum temperatiſſimum occurrere.

Juxta exactiſſimas obſervationes, quas ſub jamjam memoratis conditionibus triennii ſpatio inſtituere potui, calor & frigus inter gradum 49. & 81., primum frigoris, alterum caloris, extremum, per anni circuitum decurrebant.

A fine Novembris, ad Aprilem uſque, thermometrum raro ſupra gradum 60um. adſcendit.

Decembri, Januario, & Februario, in univerſum ſub 56°. manſit.

A fine Martii, uſque ad medium circiter Junii, plerumque inter 60. & 70. indicavit.

A medio circiter Junii, uſque ad finem fere Septembris, utplurimum inter 70. & 76. perſtitit; a 72. ad 75. conſuetus erat limes: raro ſubſidebat ad 70., aut ad 78.

ele-

elevabatur; licet ſemel, poſt ventorum inconſtantiam, Auguſto menſe, ad 64. ſubſediſſe, iterùmque ad 81. adſcendiſſe obſervaverim: hique extremi ſunt termini, quos ibidem æſtatis tempore animadverti.

Ab umbra in meo cubiculo, ad umbram in aëre aperto, calido, circiter 4. & 6. graduum differentiam obſervavi.

A pleno calore ſolis, menſe Julio, ad aërem apertum frigidiuſculum ſequentis noctis, 15. graduum.

A fine circiter Septembris, uſque ad finem Octobris, in univerſum inter 70. ac 60., & menſe Novembri inter 66. & 58. ſubſtitit.

In circumſtantiis ſupra memoratis, & conſueto Cœli ſtatu, vix aliquam differentiam inter diei ac noctis calorem deprehendere potui.

PARS

PARS PRIMA,

SOLANIANAS

CRISIUM EX PULSU

PROGNOSES

Continens,

Una cum variis FACTIS,

Per Quæ

OBSERVATIONUM ejus veritas in universum evincitur.

Sed & accuratissime est observandus pulsus; quatenus est index materiæ morbosæ movendæ, motæ, excretioni paratæ, & jam incipientis secerni: nam ibi demonstrat egregie tempus agendo aptum præter cætera.

BOERHAAVE Institut. No. 970.

SECTIO I.

Nova Signa & Leges pro variarum Crisium prædictione ex Pulsu, juxta Doctorem FRANCISCUM SOLANUM DE LUQUE.

CAPUT I.

Signa & Leges pro prædictione Hæmorrhagiæ Criticæ per Nasum.

I.

ULSUS *Dicrotus ANTIQUORUM*, *qui* (*LATINIS Pulsus bis feriens*) *ANGLIS* proprie *The Rebounding Pulse* vocari potest, certum indicium est futuræ Hæmorrhagiæ criticæ per nasum*.

I I.

Si Pulsus dicrotus ad, vel circa, trigesimum quemque pulsum adpareat, plerumque intra quatuor deinde

* Non incongruum fuerit, hic adnotasse, proximum huic propositioni, quod unquam mihi occurrit, monitum esse sequentem locum in *Sir John Floyer's Pulsewatch*, *Vol.* 1. *p.* 138. *Pulsus undosus cum vibratione signum dat evacuationis menstruæ*, *vel hæmorrhagia-*

de dies, citius nonnihil vel tardius, hæmorrhagia ſequitur. Si ad quemlibet decimum ſextum pulſum recurrat, intra tres dies ſupervenit hæmorrhagia. Si octavo quolibet pulſu obſervatur, hæmorrhagia intra duos dies ſuccedit, vel intra duos dies cum dimidio. Denique ſi quovis quarto, tertio, ſecundo pulſu redeat, aut continuus ſit, intra 24. horarum ſpatium hæmorrhagia exſpectari debet. In genere igitur, quo brevioribus pulſuum periodis revertitur dicrotus, eo propius inſtat hæmorrhagia.

III.

Aliquando natura omnia ante memorata critici pulſus ſtadia regulariter percurrit, a primo ejus circa trigeſimam quamvis pulſationem acceſſu ad ſingulam quamlibet deſcendendo, unde hæmorrhagia ſenſim iiſdem præciſe gradibus adpropinquans prænoſcitur. Aliquando irregulariter hæmorrhagiam accelerat, vel retardat, tuncque pulſus dicrotus majore vel minore frequentia in eadem proportione recurrit; dumque ille variis & incertis periodis redit, tempus, quo hæmorrhagia accidet, exacte determinari nequit.

Nota. Ea, quæ de pulſu dicroto, quoad varias pulſationis ad quas recurrit periodos, & diſtantiam vel propinquitatem ſignificatæ inde criſis, in binis hiſce poſtremis articulis obſervata ſunt, de aliis etiam criticis pulſibus, quorum poſtea fiet mentio, abſque iterata hoc reſpectu ſub quolibet horum pulſuum repetitione, ſimiliter intelligenda erunt.

IV.

giarum quarundam, per naſum, alvum, hæmorrhoides, &c. Locus, quem cum mille aliis veriſimiliter ex *Galeno* deſumpſit. Sed quam longe ab omni illius rei cognitione abſit, cui hic a *Solano* inſiſtitur, plane adparet ex abſoluto ejus circa hæmorrhagias ſilentio, ubi de pulſu dicroto loquitur *p.* 140., imo & ex propria ejus neutiquam intelligibili *pulſus vibrantis* deſcriptione *p.* 50. *Vibrans pulſus motui ſagittæ comparatur, & per vehementem cordis contractionem producitur, quæ pulſum majorem efficit*. Quantæ tenebræ! quantum hoc a qualicunque pulſus dicroti idea diſtat!

I V.

Si arteria magna celeritate bis feriat digitum , & ſecundus ictus admodum ſubito primum ictum excipiat, jamjam aderit hæmorrhagia ; ſicque tunc aliquantulum differatur , ſimul ac aeger nares emunxerit , erumpet.

V.

Hæmorrhagiæ quantitas prænoſcitur ex vigore , quo arteria ſecunda vice ferit , exacte comparato cum impetu primi ictus ſive vehemens hic , ſive languidus fuerit : ſic ſi arteria ſecunda vice feriat minori momento , quam primus ictus digito impreſſerat , tunc parca erit hæmorrhagia , & viciſſim . Verum ſi ſecundus arteriæ ictus, primuſque , æqualis vigoris fuerint , moderata hæmorrhagia ſuccedet .

V I.

Eadem proportione , qua ſanguis effluit , ſecundus arteriæ ictus gradatim debilitatur , donec brevi poſt criſin penitus diſpareat ; & ſucceſſiva illa ſecundi ictus remiſſio hæmorrhagiæ immediate prægreſſæ indicium ſuppeditat . Hæc animadverſio , mutatis mutandis , etiam iſtis pulſibus , qui alias criſes denotant, adplicari debet.

V I I.

Si pulſus dicrotus poſt hæmorrhagiam continuetur , aut de novo reſurgat , alteram ejuſdem generis criſin ſignificat, juxta regulas ſupra dictas. Et hoc etiam aliis criticis pulſibus adcommodari debet.

V I I I.

Si ſecundus arteriæ ictus in uno carpo evidentior ſit, quam in altero, ſanguis ſæpe ex nare illius lateris, in quo ſecundus ictus evidentior eſt , majori abundantia erumpit.

CA-

CAPUT II.

Signa & Leges pro prædictione diarrhœæ criticæ, junctæque huic crisis per vomitum, vel per urinam.

I.

PUlsus intermittens certum indicium est futuræ diarrhœæ criticæ, tuncque tantum portendit mortem, cum robur, ad perficiendam crisin requisitum, deficit *.

II.

Spatium temporis intermissionibus absumpti quantitatem Materiæ, quæ per diarrhœam evacuabitur, vel numerum sedium significat. Intermissio, quæ spatio unius diastoles durat, vel in qua una tantum diastole deficit, parcam evacuationem innuit, vel paucas sedes. Ea, quæ duplicis diastoles spatium absumit, ingentem evacuationem significat, vel multas sedes. Ea denique, quæ duas diastoles cum dimidia absumit (longissima a *Solano* observata intermissio), admodum profusam evacuationem, vel ingentem numerum sedium indicat.

Nota. Quandoquidem diversa in variis subjectis, quin & in eodem subjecto variis temporibus, pulsûs frequentia certam intervalli inter singulas quasque pulsationes mensuram haud admittit, existimandum est, *Solanum*, licet nullam unquam hujusce rei explicationem dederit, illam in præcedenti articulo intervalli mensuram proportionemve subintellexisse, quam in unoquoque aegro regulares, intermissionibus mediæ, pulsationes ad se invicem gerere observarentur.

III.

* Hæc nimis universalis propositio *in secunda hujus operis parte* intra justos limites reducetur.

III.

Tensio arteriæ, pulsui intermittenti conjuncta certum est vomitus critici, diarrhœæ superaddendi indicium.

IV.

Major minorve arteriæ tensio majorem minoremve per vomitum evacuationem, plures paucioresve vomendi conatus denotat. Intermissionis duratio simpliciter junctæ diarrhœæ quantitatem, vel numerum sedium respicit.

V.

Nunquam observavit *Solanus* simplicem crisin per vomitum absque diarrhœa, neque igitur, utrum ejusmodi crisis aliquod peculiare, *Antiquis* incognitum, signum habeat.

VI.

Mollities arteriæ, intermissioni conjuncta, certum indicium est crisis per urinam cum diarrhœa; & major minorve quantitas excretionis per urinam per majorem minoremve mollitiei in arteria gradum denotatur.

VII.

Nunquam observavit *Solanus* simplicem crisin per urinam, sine ullo diarrhœæ concursu, nec aliquod novum signum ejusmodi crisis noverat.

CAPUT III.

Signa & leges pro prædictione sudoris critici.

CUM pulſus, qui futurum criticum ſudorem ſignificat, hactenus non ſatis cognitus, neque proprio charactere inſignitus fuerit, neceſſarium eſt peculiarem ejus deſcriptionem præmittere.

II.

Species eſt *pulſus inæqualis*, *in una*, *duabus*, *tribus*, *quatuorve ſucceſſivis pulſationibus*, *tam altitudine*, *quam vigore*, *ſupra alias diaſtoles inſurgentis*.

III.

Si hoc pulſûs incrementum in una ſolummodo pulſatione recurrit, difficulter cognoſci poteſt, vixque indicat ſudorem criticum, niſi arteria poſt primam in digitum impreſſionem ſenſibiliter ulterius urgeat, & profundum carni ictum imprimat. Tunc enim ſudorem criticum, intra paucas ad ſummum horas ſecuturum ſignificat.

IV.

Verum ut conſtituatur novus ille, a *Solano* pro ſudore critico detectus, pulſus, duæ, tres, vel quatuor ſucceſſivæ pulſationes, non tantum ſupra reliquas, ſed & gradatim, uti ipſæ procedunt, ſupra ſe invicem, inſurgere debent; ſecunda ſupra primam, atque ita porro. Quatuor hujuſmodi ſucceſſivas pulſationes ad ſummum obſervavit *Solanus*. Pulſum hunc *pulſum inciduum* vocavit, ob analogiam ejus cum quadam pulsûs ſpecie, quæ illo nomine in *Heredia* appellatur, & ANGLICE *The unequal reſing pulſe* (LATINE igitur *pulſus inæqualiter adſurgens vel increſcens*) dici poteſt. Attamen eum ego iſto, quod ipſi imponere Auctori placuit, nomine appellabo.

V.

V.

Pulſum hunc Auctor ſemper mollem deprehendit, una tantum vice excepta, qua, ante icterum criticum, durus apparuit*. Hicque verſus corporis ſuperficiem motus unicus eſt, quem, a ſudore diſtinctum, *Solanus* poſt pulſum inciduum obſervavit.

VI.

Pulſus inciduus, *cum arteriæ mollitie*, certum indicium eſt futuri ſudoris critici.

VII.

Quantitas ſecuturi ſudoris eſt in ratione compoſita numeri & vigoris ictuum, in pulſu inciduo adſurgentium. Sic quatuor ejuſmodi ſucceſſivæ validæ pulſationes, profuſum, duæ cum eadem vigoris conditione, moderatum, tres cum pari vi, copioſum ſudorem præſagiunt. Aliæ combinationes æque facile occurrent.

CAPUT IV.

Generales quædam animadverſiones circa ſupra dicta ſigna & criſes.

I.

NON voluit *Solanus*, quod ſupra dicta indicia omnes haſce criſes conſtanter præcedant, cum aliquas ipſe citra ulla talia prægreſſa indicia obſervaverit. Sed raros hujuſmodi caſus eſſe adſerit, exceptis ſudoribus, qui particulares febrium intermittentium paroxyſmos terminant, quos pulſus inciduus utplurimum non præcedit. Id tantum ſtatuit, quod, dum hæc ſigna adparent, criſes, quas innuunt, regulariter ſubſequantur;

* Vide Sect. II. Cap. 4.

adeo ut ab anno 1707. vel 1708. quo nexum inter hosce pulsus eorumque crises primo observaverat, ad annum 1738. usque, trium modo casuum reminisceretur, ubi significatæ per pulsum crises ipsius exspectationi non responderant. Horum casuum bini narium hæmorrhagiam indicabant: quo tempore hæc in eorum uno deficeret, frontis dolor, vel gravitas supervenit, & proximo die delirium, quod ultra mensem protrahebatur, successit. Attamen reconvalescebat æger. Infortunatior alius post hæmorrhagiæ defectum sinistri temporis dolore adfligebatur, & intra septem deinde dies ingenti purulentæ materiæ copiâ per nasum evacuatâ occubuit. Tertius casus diarrhœam notaverat, cujus defectum violenta tormina, singultus, ac vomitus comitabantur, unde æger intra quatriduum peribat.

II.

Aliquando natura illi crisi, quæ prius per pulsum indicata fuerat, novam aliam crisin substituit, tuncque præcedens signum mutatur in illud, quod ad succedentem crisin pertinet.

III.

Aliquando, dum primum in pulsu observatum indicium adhuc subsistit, secundum aliud, imo & tertium supervenit; hæcque simul continuantur. Tunc duæ, tresve crises, ab iisdem specialiter indicatæ, singulæ juxta leges supra dictas accidunt.

IV.

Frequenti observatione detexit *Solanus*, quod, si in hæmorrhagia narium colorem pallide rubrum exhibuerit cruor, parcâque copiâ fluxerit, ægri tunc lente reconvalescant; lentissime vero, si cum eodem colore hæmorrhagia abundaverit.

V.

Crisium per pulsus indicatarum eventus, & determinata, qua accident, hora, una cum circumstantiis quibusdam concomitantibus, maxima probabilitate praedici possunt. At, cum illa, quae hoc respectu *Solanus* tradidit, ex *Veteribus* derivata sint, ego haec silentio praetermittam.

Nota. Videtur hîc negligere Auctor illam eventûs crisium circumstantiam, quae in criticae evacuationis copiâ, adeo sollicite ab *Antiquis* observatâ, consistit.

VI.

Semper observavit Auctor, omnes illas crises, quae naturae morbi juxta regulas ab *Antiquis* traditas analogae sunt, bene cedere, nisi robur performandae ferendaeque crisi necessarium deficeret.

VII.

Si summa debilitate langueat aeger, antequam absolvi queat crisis, occumbere poterit: at talis, si accideret, casus observationum *Solanianarum* veritati non nocebit.

Hae sunt, ex longo observationum decursu pro crisium ex pulsu praedictione, deductae a *Solano* leges. Quod autem magno fide dignissimorum rarissimorumque factorum numero hac in re vere sustentatus fuerit, absque ullo dubio in sequentibus paginis adparebit. Attamen de nimia conclusionum illarum latitudine & extensione propriâ experientiâ convictus, hocce praedicendi systema non aliter, quam historicus, tradidi, ut plane innotescere deinde possit, quousque rem acu tetigerit Auctor, quousque erraverit. Agnoscendum est nihilominus, ipsum iis locis exercuisse praxin, quibus temperata diaeta, uniformis vitae ratio, optimusque coeli habitus concurrunt, ut morbi simpliciores, eorumque crises magis regulares efficiantur, ac quidem sub

 con-

contrariis conditionibus inveniri soleant. Quid, hoc respectu, *Solano* concedere oporteat, perspicacis & non præoccupati Lectoris judicio relinquam. Sed qualecunique harum prædicendi regularum fatum fuerit, adlegata ab ipso facta diversæ penitus naturæ erunt; priora scilicet, ab iis, quas inde deduxit, conclusionibus non dependent, nec ullo in subsequente ejus ratiocinio errore debilitari poterunt. Observationum ejus, ad quas nunc procedo, substantia semper integram suam vim atque auctoritatem retinet, ausimque dicere, talem esse, quæ naturaliter animum sciendi avidum excitare, attentionem figere, & ad ulteriorem hujusce negotii perveſtigationem urgere debeat.

SECTIO II.

Facta, quibus observationum SOLANIANARUM veritas circa prædictionem crisium ex pulsu in universum evincitur.

NFINITUM pensum foret, omnes ab anno 1707., vel 1708., quo rem istam primum detexit, usque ad annum 1738., quo obiit, circa hanc materiem a *Solano* factas observationes chartæ tradere. Quam inexhaustum sit subjectum hocce ex sequenti cujusdam epistolæ paragrapho facile judicari poterit, quam anno 1735. ad Amicum *Gadensem* scripsit: *Nunquam metam adsequerer, si omnes illos, quos a fine* Junii *usque ad* Septembris *proxime elapsi finem observavi, casus enarrare susciperem. Hæmorrhagiæ narium, quas ex pulsu dicroto prædixi, plusquam quinquaginta fuerunt: omnes prognosi meæ respondebant, & duæ solummodo supra dictæ intulere mortem. Crises per sudorem, quas ex pulsu inciduo prædixi, septem sunt, vel octo; & quæ per diarrhœam contigerunt, ex intermittente pulsu, quinque.*

Ob hanc factorum multitudinem crises prædicendi habitus adeo tandem familiaris evaserat *Solano*, stimulusque, quo ab insensilibus suis conterraneis incitaretur, præter gloriosam sed inanem famam, adeo levis erat, ut ea, quæ observaret, facta notare, passim negligeret, donec peculiares subinde casus attentionem ejus atque diligentiam excitarent.

In iis, quæ circa hanc materiem Publico communicavit Auctor, peculiares viginti quatuor casuum historias tradidit, & in litteris, postquam *Antequeræ* valedixeram, in fine anni 1737., & initio 1738., ad me datis,

tis, tredecim novarum obſervationum mentionem fecit. Caſus, ab aliis, qui eoſdem obſervaverant, dum *Antequeræ* degerem, ipſi communicati, fuere undecim; illique, quos ego ab amicis meis habeo, novem ſunt. Omnes igitur ſimul (a propriis meis obſervationibus, de quibus alibi loquar, abſtrahendo) quinquaginta ſeptem caſus efficiunt. Hos ipſos enarrare nimis tædioſum foret. Ex iiſdem itaque tales ſeligam, qui obſervationum *Solanianarum* veritatem auctoritatemque optime in univerſum ſtabilire poterunt. In hunc finem quædam, a perſonis omni partium ſtudio liberis confirmata, quædam etiam ab ipſis ejus in praxi æmulis juramento corroborata, & iiſdem conſentientibus publicata facta, miſſis aliis, ſegregabo.

In harum obſervationum hiſtoriis varia, ab earum ſcriptoribus addita, ſed primario ſcopo vere extranea, monita & accidentia prætermittam: at, ſi naturaliter ex factorum circumſtantiis naſcantur, & manifeſtum ſinceræ & infucatæ relationis characterem gerant, omitti nequeunt, niſi illâ, quam ab obſervatorum candore recipiunt, ponderis & auctoritatis portione facta ipſa denudentur.

Obſervationes iſtæ, quæ primâ jam demum vice prodeunt, *aſteriſci* ope a reliquis diſtinguentur.

CA-

CAPUT I.

Exempla prædictionis hæmorrhagiarum criticarum per naſum.

* OBSERVATIO I.

Ex declaratione quadam Domini JOSEPHI VINCENTII GOMEZ, Antequeræ *Medici*, *deſumpta*.

CURABAM, inquit, JOANNEM ROMERUM, *Antequeræ* incolam, *in Calle Gavilanes* (ſic dicta platea), febre ardenti decumbentem, quam animi deliquia, aliaque periculoſa ſymptomata comitabantur. Vir erat ſex & viginti annorum, bono habitu, temperamenti calidi elaſtici. Poſt ſanguinis miſſionem, aliaque remedia, quinto die pulſum dicrotum obſervavi. Ægro itaque, *Solani* obſervationibus inductus, hæmorrhagiam narium vaticinabar; ſed intra bidui ſolummodo ſpatium, quia ſecundus ictus non continuo aderat † (quo pulſuum numero iſte recurrerit, non expreſſit Auctor); interea omnium remediorum uſum ſuſpendi. Idem pulſus proximo die continuabatur; & dum tertio die mane ægrum inviſerem, narrabat mihi, ſe prægreſſa nocte ſanguinem ad dimidiæ pintæ copiam ex naribus dimiſiſſe; pulſum ejus naturalem, morbumque, ut antiquis terminis utar, perfecte judicatum reperi.

* OBSERVATIO II.

Anno 1736. *Don Juan Pardo*, Domini *Joannis Pardi*, Nobilis primi ordinis, & in civitate *Antequeræ* Regidoris ††, filius, febre tertiana continua laborabat. Cura ejus gerebatur a Doctore *Franciſco Criado y Balboa*, regiæ familiæ Medico honorario, qui omnium, quæ applicaverat, remediorum inefficaciam expertus, *Solanum* tandem in conſilium advocavit, ubi nova ſangui-

† Vid. pag. 29. n. 2.
†† Membrum Magiſtratus.

guinis miſſio a priore propoſita, ſed ab altero rejecta fuit, qui, ut ſequenti die inſtitueretur, conſentiebat, niſi interim, quam ex continuo pulſu dicroto exſpectabat, narium hæmorrhagia erumperet. Ut vero ulterius ſibi ſatisfacerent, ambo ſtatim ad ægri examen regreſſi, unius pulſationis intermiſſionem, pulſui dicroto conjunctam, omnique ſecunda vel tertia diaſtole recurrentem animadverterunt: unde *Solanus* †, præter hæmorrhagiam, diarrhœam imminentem præſagiebat; quæ duodecima circiter ejuſdem diei hora, uti & hæmorrhagia octava circiter veſpertina ſecuta fuit. Ex eo tempore melius habebat æger.

Hujuſce obſervationis veritas ab ægro ipſo, ejus parentibus, ac univerſa familia, mihi, cum *Antequeræ* degerem, confirmata fuit; uti & a Domino *Antonio de Heredia y Bazan*, civitatis illius *Corrigidore* (hoc eſt, ſupremo tam in civilibus, quam militaribus negotiis Magiſtratu), notæ dignitatis & curioſitatis nobili, qui, audito caſu, ſtatim eadem veſperâ, horâ undecima, ut ſibi ipſi de hujuſce rei veritate ſatisfaceret, ſeſe ad ægri domum contulerat.

OBSERVATIO III.

Don Antonio Alvarez, *Antequeræ* Medicus, in quadam, quam *Solano* tradidit, declaratione, inter varios alios caſus unum refert, ubi obſervato pulſu dicroto ſanguinis miſſionem diſtulerat, quam cæterum plane indicatam exiſtimabat. Proximo die, decreta ſecum ſanguinis miſſione, rediens, mirabatur, quod ægrum foras exiiſſe intelligeret, cauſamque tam inopinati eventus ſciſcitanti reſpondebant familiares, ægrum in eadem inquietudine & anxietate, uti ipſum reliquerat, perſeveraſſe ad auroram uſque; quo tempore increſcente anxietate delirus evaſerat, moxque ſanguinem dimiſerat per nares. Poſt vero in tranquillum ſomnum delapſus, & expergefactus, probe ſanus induerat veſtes, & ob magni momenti negotium exiverat. Gra-

tu-

† Vide p. 36. n. 3.

tulabatur ſibi Doctor, quod ſanguinis miſſionem, quæ tam felicem criſin potuiſſet avertere, diſtuliſſet.

Declaratio, unde obſervatio iſthæc deſumpta eſt, a Doctore *Alvarez* juramento confirmata, ipſoque conſentiente publicata fuit.

OBSERVATIO IV.

Anno 1736. vocabatur *Solanus*, ut *Emanuelem Mercado*, robuſtum, laborioſum, calidiſſimi temperamenti juvenem, *Antequeræ* incolam, in platea *Calle del Raſtro* dicta, inviſeret. Dies tunc ſextus agebatur febris petechialis: inſatiabilis ſitis, intolerabilis in ſuperficie corporis, licet interiores partes vix adficeret, ardor, pulſuſque, ſine ulla inſolita celeritate, parvus ac dicrotus aderant. Ex ultimo hocce ſymptomate impendentem hæmorrhagiam ægri familiæ ſignificabat Doctor; ſed, hanc in illius indolis morbo pernicioſam fore judicans *, fruſtra omnes, quas excogitare poterat, methodos adhibuit, ut eandem averteret. Tribus diverſis temporibus ſanguis de naſo fluxit, ſinguliſque vicibus ab ipſo familiaribus prædicebatur. Poſt repetitas haſce hæmorrhagias debilior pejorque evadebat æger, & diarrhoeâ, ſimiliter a *Solano* prædicta, ſed quam nec impedire, nec temperare poterat ipſe, nec ferre æger, intra paucos deinde dies occubuit.

OBSERVATIO V.

Eodem Anno *Joannes Delgado*, ætatis circiter triginta annorum, ſicco calidoque temperamento præditus, in febrim tertianam continuam, quæ caput afficiebat, incidit. Secunda die (an morbi, an curationis non exprimitur), obſervato pulſu dicroto, cujus ſecundus ictus primum valide & celeriter excipiebat **, copioſam ipſi narium hæmorrhagiam intra duodecim hora-

rum

* Vide p. 37. n. 6.
** Vide p. 31. n. 4.

rum ſpatium præſagiebat *Solanus* : hæcque ita contigit . Triduo ſequenti , indies , pari fundamento , parem prognoſin , ſucceſſu pari non ſine inſigni totius familiæ ſtupore repetiit . Sed tandem , nimiam hanc evacuationem ratus , magna difficultate ejuſdem continuationem præcavit ; brevique reſtituebatur æger . Caſus hic, continuum toto quatriduo miraculum , in vicinia famoſus evaſerat ; mihique , dum *Antequeræ* verſabar , ab ægroti conſanguineis adfirmatus fuit.

OBSERVATIO VI.

Deſumpta ex declaratione quadam Doctoris
MICHAELIS DE PORRAS.

Ego *Don Miguel de Porras* Medicinæ Doctor , hujuſque civitatis *Antequeræ* incola , declaro , quod , dum anno 1736. proxime elapſo frater meus *Don Rodrigo de Porras* , calidæ ac robuſtæ conſtitutionis juvenis , in continuam duplicem tertianam febrem incidiſſet , periculi cujuſdam metu , quarto die Doctorem *Franciſcum Solanum de Luque* in conſilium advocaverim . Poſtquam ita , ut e re eſſe videbatur , conſulueramus ægro , in viſendo ipſo *Solanus* perſtitit , ſeptimaque die mane , explorato pulſu , amitas & ſorores meas , quæ aderant, rogavit , ut ad emungendas nares candidum ægro ſtrophiolum largirentur ; ſe enim ob pulſum dicrotum partis illius hæmorrhagiam exſpectare . Ego tunc domo aberam ; ſed bihorio poſt redeunti inquirentique , quomodo valeret frater , & utrum ipſi adfuiſſet Doctor , amitæ & ſorores narrarunt , quæ contigerant . Reſpondi ego ; bene , videbimus ! Intra horam circiter cum dimidia , dum æger nares emungeret , tantâ copiâ erupit ſanguis , ut integrum ſtrophiolum commacularet . Mox advocabat familiam ; acceſſimus , & veritatis *Solaniani* præſagii ſpectatores fuimus . In cujus rei teſtimonium declarationem hancce ſignavi , *Antequeræ* nonâ Octobris 1737.

Don Miguel de Porras.

* OBSERVATIO VII.

Desumpta ex Epistola ad SOLANUM scripta.

Ego *Don Pedro Castan*, *Casæ Vermejæ* Archiater titularis, Universitatis *Gandiensis* Doctor, a Regio *Protomedicato* approbatus, declaro, quod 12a. Decembris 1735. vocatus fuerim, ut *Antonium de Luque*, ætatis 41 annorum, febre Synocha, quarto tunc die, periculose laborantem inviserem. Post purgationem, repetitam sanguinis missionem, variaque alia remedia, æger meus indies pejus habuit, ita ut de salute ejus desperarem. Vigesima morbi die ad ostium domûs obvium se mihi offert ægri frater *Augustinus de Luque* totus perfusus lachrymis, dicitque desiderare se, ut advocetur consilium: huic ego, examinato ægro, cujus pulsus valide admodum ac celeriter pulsabat, & dicrotus videbatur, respondeo, frustra fore; ægrum enim, antequam Medicus posset accedere, moriturum. Urget, ut, quæ maxime e re esse viderentur, præscriberem; sed locum, quem in *Lapide Lydio* paucis diebus ante de pulsu dicroto legeram, mecum recolligens, ægrum simpliciter jusculo suo nutriendum esse conclusi & exspectandum eventum. Proximo mane primâ aurorâ visitavi ægrum, eandemque pulsûs vehementiam ac frequentiam deprehendens, sed evidentius, quam prægresso die, dicrotum, mox declaravi familiæ, exspectare me hæmorrhagiam narium intra bihorium, monuique, ne ulla ægro remedia applicarent, donec reverterer. Post trihorium redii, eumque tantâ hæmorrhagiâ diffluentem inveni, ut lecti linteamina vix essent imbibendo. Bihorii spatio durabat hæmorrhagia; quo tempore, sæpe pulsum ejus examinavi, ac notavi, secundum arteriæ ictum gradatim decrescere, tandemque integre disparere *. Tunc valedixi ægro; omne periculum transiisse monui; & intra paucos deinde dies reconvalescebat. Ipse etiamnum in hac civitate cum familia sua vivit. Alios præterea hujusmodi casus, successu

* Pag. 31. n. 6.

ceſſu non minus felici, in febribus ardentibus, quæ pleuriticis doloribus ſtipatæ videbantur, obſervavi; quorum, ſi deſideraveris, exactas tibi hiſtorias tranſmittam. In teſtimonium veritatis ſupra memorati caſus juro, ſignoque, in muſæo meo *Caſæ Vermejæ* die 11. Octobris 1737.

Don Pedro Caſtan.

CAPUT II.

Exempla prædictionis diarrhœarum criticarum.

OBSERVATIO I. II. III.

Declaratio Doctoris F. T. DE SAYAS.

EGo *Don Franciſco Thomas de Sayas*, Regis noſtri pro auguſta ejus familia Medicus honorarius &c., declaro, quod, variis hiſce prægreſſis annis, cum Doctoribus *Rodrigo Parilla y Villalon*, & *Franciſco Solano de Luque*, in varia conſilia advocatus, multarum in hoc libro * relatarum, & a *Franciſco Solano de Luque* prædictarum, criſium teſtis fuerim. Inter quas ſequens caſus in Domino *Geronymo Goni y Avendano*, civitatis hujuſce *Corrigidore*, nobis tribus tunc præſentibus, admodum ſtupendus erat.

Poſtquam unuſquiſque noſtrum, in nobili hoc viro pulſum inæqualem, intermittentem, irregularem animadvertiſſet, Dominus *Franciſcus Solanus de Luque* innuit, *ægrum proxima die ſummo mane magnam anxietatem cum tanta corporis perturbatione paſſurum eſſe, ut adſtantes, illum in mortis agonia verſari judicaturi forent. Sed omnem hunc tumultum tribus quatuorve ſedibus pacandum eſſe.* Doctor *Villalon*, egoque nullam tunc ipſius prognoſi fidem adhibuimus, irregularitatem pulſûs

* *Lapis lydius* indicatur.

sûs aliis longe causis, quam quas *Solanus* suggesserat, adscribentes. Verum extremo cum stupore prognosis hujus adimpletionem mirabamur; *Præfixo enim tempore tanta ægri anxietas erat, ut universa familia commoveretur, putaretque ipsum revera mori, sed brevi, alvo ter quaterve deposita, integre fere reconvalescebat*. Idem proximo die, licet serius, minori copia, & absque ullo incommodo accidit, perfecte etiam uti *Solanus* prædixerat.

Declaro insuper, quod, cum in Fratre *Ludovico de Cuenca* Ordinis Franciscani, in Conventu *Stæ. Mariæ Magdalenæ* hujus civitatis monacho, in febris cujusdam exacerbatione inæqualem intermittentem pulsum deprehenderet *Solanus*, succincte enuntiaverit, *ægrum nullo remedio indigere; febrim enim post mediam noctem copiosa diarrhœa terminandam fore*; quæ & accidit, uti præmonuerat Doctor, nosque omnes ægrum proximo die perfecte sanum conspeximus. Huic prognosi Doctor *Antonius Alvarez*, ego ipse, & varii ex supra dicto ordine reverendi viri intererant.

Declaro etiam, me, dum, iisdem adstantibus, Fratrem *Franciscum Diaz* memorati Conventus *Guardianum*, febre, magnaque anxietate, cum intermittente pulsu, ad secundam & tertiam pulsationem recurrente, adflictum inviserem, Domino *Francisco Solano* dixisse, quod, si in hoc ægro prædictio ejus deprehenderetur vera, memet de observationum ejus certitudine plane convictum agnoscerem. Accepit conditionem, dixitque, *ægrum brevi violentissimam ventris commotionem passurum esse*. Intra bihorium tam vehementes intestinorum tumultus & borborygmos cum tam enormi flatuum eruptione percepit æger, ut se viscera ipsa explosurum crederet: his fæculenta successit sedes, post quam commode habuit. Proximo mane, aliquas in pulsu intermissionis reliquias detegens, *Solanus* *, ut alvi motus facilitaretur, præscripsit clysma. Laudabilis evacuatio secuta fuit, ac deinde pulsûs intermissio, febrisque

* Pag. 31. n. 7.

que, cessarunt, quod æque me, ac *Guardianum* ipsum, Fratrem *Michaëlem Garzia*, Ordinis Chirurgum, plurimosque alios in stuporem rapuit.

Quoad alias crisium a *Francisco Solano de Luque* prædictarum species, hæmorrhagias narium, & sudores, juro, me, licet hisce prædictionibus ipse non adsuerim, easdem nihilominus a personis omni exceptione majoribus, quorum aliquibus facta ista acciderant, aliqui eorum in aliis testes fuerant, confirmatas audivisse. Quam ob rem, & quia ipse mecum de certitudine prædictionum, quibus interfui, convictus sum, ne vel minimum mihi ea de re dubium superest. Juro igitur, & subsigno

Don Francisco Thomas de Sayas.

*OBSERVATIO IV.

Ex declaratione quadam Doctoris MICHAELIS DE PORRAS.

- - - Declaro insuper, quod *Maria Josepha de Saavedra* provectæ ætatis, cachectici, & obstructionibus stipati habitus Domina, curis quibusdam, animique inquietudinibus laborans, ex hypochondriaca adfectione in febrim malignam, cum omnis nutrimenti ac remediorum ejectione per vomitum, urinæ suppressione, & adstricta alvo, delapsa, primum curæ Doctoris *Antonii Alvarez* demandata fuerit; qui, aliquot diebus elapsis, *Franciscum Solanum de Luque*, & *Franciscum Criadum*, medicinæ Doctores in consilium advocavit. Unanimiter consentiebant, morbum lethalem esse; *Solanus* autem ex intermittente pulsu, coram Domino *Pedro Vorrego*, matre ejus, sororibus, atque universa familia, ægram sequenti vespera duas tresve largas sedes habituram, monuit: quod & eâdem vesperâ, ut mihi ab omnibus supra memoratis adseveratum fuit, inter octavam nonamque accidit. Biduo post vesperi rogabam, ut liceret videre ægram; pulsûsque intermissionem inter sin-

ſingulas tertias quartaſque pulſationes deprehendens*, iiſdem præſentibus, futuram poſtridie diarrhœam indicavi. Quo facto, prædictionis biduo ante a *Solano* factæ, eventum narrarunt; unde in mea etiam ulterius confirmabar. Proximo mane ægra duas largas ſedes habuit, vermemque evacuavit, longitudine quadrantis ulnæ. In cujus rei teſtimonium hancce declarationem ſignavi. *Antequeræ* die 9. Octobris 1737.

Don Miguel de Porras.

*OBSERVATIO V. VI. VII.

Ex declaratione Doctoris VINCENTII GOMEZ.

Ego *Don Vincente Gomez*, medicinæ Doctor, civitatis hujus *Antequeræ* indigena, & civis declaro, quod, dum curam gererem *Alonſi Duran*, qui in Cruz *Blanca* febre ardenti decumbebat, poſt convenientium remediorum uſum, nono die regularem pulsûs intermiſſionem obſervaverim; quem dum attentione plus quam vulgari explorarem, *Frater Franciſcus de Sto. Nicolao*, *Trinitarius*, qui tunc caſu aderat, ait, *videris timere*, *Doctor*, *ne æger in periculo verſetur; ego*, *licet non ſim Medicus*, *revera timeo: nam pulſus ejus ſiſtitur*. Reſpondi, *me & intermiſſionem percipere*, *& prævidere periculum; primum lethale ſignum eſſe*, *omnemque ulteriorem remediorum applicationem inutilem*. Poſtridie nihilominus redii, ut viderem ægrum; & manifeſtiorem adhuc frequentioremque intermiſſionem detexi**. Talis in ſequentem uſque diem perſeveravit; quo tempore acceſſit diarrhœa, poſt quam intermiſſio diſparuit***, & levamen ſenſit æger. Brevi poſt, critico unius parotidis abſceſſu facto, perfecte convaluit.

* Vide pag. 29. n. 2.
** Vide p. 29. n. 2.
*** P. 31. n. 6.

Declaro insuper, quod, dum *Francisca de Valenzuela*, 70. annorum domina, continua duplici tertiana febre laboraret, & a quodam hujus civitatis Medico pro desperata haberetur, filius ejus Dominus *Antonius del Campo*, ut ipsam inviserem, me impulerit; cui tandem, non sine renixu quodam, consensi; illamque, cum intermittente, debili, ac parvo pulsu, lethargicam deprehendens, alterius Medici prognosin confirmavi, recusavique, aliquid præscribere: sed, *Fratris Joannis Vilchez* importunitate fatigatus, quædam tamen digerentia, stomachica, & cephalica præscribebam. Perstitit intermissio, & symptomatica *, quæ ægræ vires pessumdabat, diarrhœa supervenit: verum, post adstringentium quorundam cum prædictis remediis miscelam, diarrhœa, febrisque cessarunt, disparuit intermissio, imminens apoplexia transiit, ægraque ad stuporem omnium adsistentium sanabatur.

Ejusdem ægri ** matrem febris tertiana duplex prehendit, quæ non minorem mihi sollicitudinem peperit, quam quæ filium adflixerat, ætatis ejus, sexaginta scilicet & sex annorum, magnæque symptomatum violentiæ, respectu. Pulsum ipsius septima & octava pulsatione intermittere observabam ***; quapropter omnibus remediis abstinui, juxta *Solani* regulas diarrhœam criticam præstolaturus. Triduo perseveravit intermissio; deinde

* Etiamsi diarrhœam hanc *Symptomaticam* vocaverit Doctor, apparet nihilominus, eam stricte loquendo revera *Criticam* fuisse; etenim evacuatio; exquisitissime ad removendam morbi causam appropriata, perniciosa evadere potest, ob accidentalem cum extrema debilitate concursum, quæ largas qualescunque fluidorum imminutiones admittere nequit, sine totali vasorum relaxatione & collapsu. Talis in præcedenti observatione casus erat. Absolvebatur crisis, Medicus feliciter servabat requisitum inter evacuationis quantitatem, atque ægræ vires, æquilibrium. Sic vacillantes hujus spiritus sustinebat, &, remota per crisin morbi causa, cito robur recuperabat ipsa, ac sanabatur. Hic, inquam, necessario casus fuit; cum evidens sit, pauca quædam adstringentia, quibus cura adscribitur, medicamenta esse, nec adaptata causæ, nec morbi hic memorati violentiæ proportionata.

** *Joannis Romeri*, cujus casus in declaratione præsentem observationem immediate præcedit, & ad caput *de Hæmorrhagiis* translatus fuit.

*** Pag. 29. n. 2.

de ſine ulla diarrhœæ apparitione evanuit * . Hac de cauſa ægræ regimen perſcrutatus , eam ſupra dictis diebus cocta cydonia comediſſe detexi, paratamque ex cydoniis, abſynthio, ac lardo pulticulam ſtomacho & abdomini adplicaſſe ; detectâ ſic, unde diarrhœæ detentio proceſſerat , causâ , juſſi ſtatim , ut hæc medicamina amoverentur, mutaretur ægræ diæta, adſtringentibuſque, ad æquilibrandos priorum condenſantes effectus, incidentia , attenuantia , ac laxativa remedia ſubſtituerentur . Attenuatis ſic humoribus, ſolidiſque ad priſtinam laxitatem reductis, nova pulsûs intermiſſio, & intra viginti quatuor deinde horas diarrhœa , quæ ægram quadantenus levabat , apparuit . Sed , cum viderem non eſſe hanc completam criſin , leve tamarindorum decoctum præſcripſi : unde modicas binas ſedes habuit . Quamcunque interim adhibuerim curam, ſenſim pejus habuit, tandemque occubuit . Supra memoratos caſus obſervavi ipſe, &, cum veri ſint, ſignavi. *Antequeræ* die 6. Octobris 1737.

Don Joſeph Vincente Gomez.

CAPUT III.

Exempla prædictionis ſudorum criticorum.

* OBSERVATIO I.

Communicata a Doctore GOMEZ.

F*Ranciſcus Ignacius Hoyæ* incola in febrem continuam duplicem tertianam magna laſſitudine , & anxietate ſtipatam incidit . Sexto die ad ſingulas tertias quartaſque pulſationes ** pulſum inciduum obſervavi . Critici ergo ſudoris exſpectatione , omnium remediorum uſum diſtuli . Reſpondit eventus; etenim circa

D 2 ſepti-

* Pag. 30. n. 3.
** Vide p. 29. n. 2.

septimæ diei finem copiosissimus expellebatur sudor, per quem morbus feliciter desiit. *Antequeræ* die 6. Octobris 1737.

Don Joseph Vincente Gomez.

OBSERVATIO II.

Ex SOLANO.

Fratri Cecilio Garzia, *Lorensis Franciscanorum* Conventus *Superiori*, febre continua laboranti, in determinatam proximæ diei horam sudorem criticum prædicebam. Quam ob rem magna cum difficultate, & datæ prognosis certitudini coram universo conventu insistendo, Domino *Antonio de Pontes* Medico ordinario persuasi, ut missio sanguinis, quam ægro præscripserat, differretur. Circa præfixam horam dicto Medico præsente irregularem admodum perturbationem sensit, hancque sudor copiosissimus sequebatur, quo perturbatio simul, & febris evanuit.

OBSERVATIO III.

Ex eodem.

Don Alonzo de Godoy y Roxas, perpetuus civitatis *Antequeræ Regidor*, post intemperiem quandam in febrem continuam relabebatur, quæ adeo violenta evasit, ut quarto die in consilium advocarer. Alii Medici Dominus *Franciscus Thomas de Sayas*, & Dominus *Antonius Alvarez* sanguinis missionem proponebant; sed, levibus quibusdam pulsus incidui ictibus perceptis, prævisaque inde per sudorem crisi, ut quartæ diei respectu sanguinis missio differretur, persuasi. Vesperi pulsum inciduum evidentiorem, & memoratam ab *Hippocrate* * rubram in urina nubeculam observavi. Quapropter acrius memet sanguinis missioni opposui, prædixique, futurum septimo die sudorem criticum. Hoc tem-

* Aph. 71. sect. 4.

temporis intervallum, licet æger quaſdam mutationes ſubiret, ſine ulla ulteriori præſcriptione abſumebatur; & ſeptimo die bini copioſiſſimi ſudores ſupervenerunt, quibus integre ſublatus eſt morbus.

OBSERVATIO IV.

Ex eodem.

Frater Alexander de Paz Ordinis *Franciſcani*, cum *Illoram* peteret, prehendebatur febre continua ad tertianæ nonnihil indolem accedente, cujus violentia ingentem ipſi inquietudinem peperit. Poſtmeridie quadam pulſum inciduum percipiens, copioſum ipſi circa nonam ejuſdem veſperæ horam futurum ſudorem denuntiavi, cujus ope reſtitueretur. Ad hanc meam prognoſin obſtupuit non tantum, quia hoc illi novum videbatur, ſed & quod nunquam ſive per ſudorifica, ſive per exercitia ſudor ipſi exprimi potuerat; ideoque non credebat; præcipue vero ipſius horæ determinationem mirabatur. Tandem, circa nonam, anxietatem ſenſit, incepit delirare, ſudavit inſigniter; ſicque brevi ſpatio perfecte convaluit.

OBSERVATIO V.

Ex eodem.

Frater Joannes Gomez, *Antequeræ* jam conventûs *Magdalenæ Guardianus*, die quodam lunæ mane in febrim admodum acutam incidit; die Jovis, morbi quarto, pulſum inciduum obſervavi, & coram univerſo conventu præmonui, die Dominico mane poſt magnam anxietatem copioſiſſimum adfore ſudorem criticum, promittendo ſimul, ipſum inde ſanandum eſſe. Explorato poſtridie pulſu heſternam prognoſin repetii; eundemque leviter dicrotum deprehendens * addidi, quod illo ipſo die aliquot ſanguinis guttas de naſo emungeret; idque hora undecima faciebat. Veſperi aliam pro ſequenti no-

* Vide p. 36. n. 3.

ćte ſimilem hæmorrhagiam prædixi ; quæ pariter contigit . Die Saturni mane exiguam quandam pulſus intermiſſionem circa tertiam quartamque pulſationem percipiens †, facilem alvi circa meridiem motum indicavi , eoque circiter tempore unicam ſedem habuit , ſimulque vermem longitudine quadrantis ulnæ ejecit . Die Dominica ſummo mane ingentem anxietatem , jactationem, nauſeam, delirium, tremorem, & inſignes horripilationes paſſus fuit . Inveni ipſum ſub hiſce ſymptomatibus luctantem, nec, ſine aliqua difficultate, ægri , adſiſtentiumque eum in agonia verſari exiſtimantium , metus compeſcere poteram . Perſeveravit ita ſpatio quadrantis horæ ; quo elapſo , tanto cum fœtore ſudavit , ut Monachi omnia ejus ſtragula permutare cogerentur , & univerſum Conventum luſtrare ſuffumigiis ; æger autem perfecte convaluit.

*OBSERVATIO VI.

Deſumpta ex epiſtola ad SOLANUM ſcripta a Domino PETRO JOSEPHO MARIN DE APARICIO , Viſitore Generali redituum Tabaci MALAGÆ.

- - - Poſt quæ ad factum propero . *Don Alonzo de Sevilla*, ad meam tribum pertinens , ante aliquot dies ægrotare inceperat . Medicus ejus *Don Nicolas Rexano* morbum tertianæ duplicis intermittentis nomine inſigniebat, qui poſt ſex ſanguinis miſſiones in febrim denique continuam evaſit. Deſideravi igitur videre ægrum die morbi undecima Domino *Antonio Manzo* Subcenturione , ac Domino *Jacinto Marſil* redituum Tabaci Secretario ſociatus ; & licet meæ in rebus medicis ignorantiæ conſcius , attamen juxta regulas in tuo nunquam ſatis laudato opere communicatas , ægri pulſum explorare volui. Circa trigeſimam vel trigeſimam primam pulſationem ſuſpenſionem quandam , intermiſſionemve obſervavi , aut aliquid tale , quod penitiſſimæ

† Vide p. 29. n. 2.

næ in hoc negotio cognitionis defectu determinare non poteram. Quamobrem Dominum *Antonium Manzum*, qui eodem mecum delectamento operis tui partem legerat, rogavi, explorare ægri pulsum, & supra dictum pulsationum numerum examinare vellet. Quo facto, eundem, quem ego observaveram, insolitum motum ad trigesimam tertiam pulsationem animadvertit. Hinc tuis regulis * inducti ambo crisin quandam decimo quarto die secuturam judicavimus; cujus generis crisis illa futura esset, determinare non ausi. Horâ deinde elapsâ supra memoratis nobis occurrit Medicus, adseritque, ægrum periculose decumbere, videri sibi e re esse, ut vesicatorium, & nova sanguinis missio præscriberetur; denique desiderare se, ut Doctor *Raphaël de Fuentes* in consilium advocaretur. Ægri commiseratione tactus modeste ipsi, quid observassem, quidque inde judicarem, exposui, & petii, ut priusquam propositam a se sanguinis missionem susciperet, negotium istud serio examinaret. Advocaverat consilium, sed eidem interesse non potui. Hora septima vespertina Dominum *Raphaëlem de Fuentes* in *Administratoris generalis* ædibus obvium habui; qui ibidem coram nobilissimo illo viro, ejus familia, ac supra dicto Domino *Antonio Manzo* periculosum ægri statum declaravit; cumque eum rogarem, utrum in pulsu id, quod ego observaveram, notasset? Idem se notasse, respondit, sed frequentius, & ad vigesimam tertiam vel quartam pulsationem recurrisse **; non esse intermittentem pulsum, ut mihi imaginabar, sed inciduum; seque ideo Domino *Nicolao Rexano* suasisse, ne sub hujusmodi conditionibus sanguis ægro detraheretur; nihilominus, quod ægerrime tuli, sanguinem ipsi ex vena hepatica subduxit. Verum non obstante perversa hac curandi methodo, nataque inde virium diminutione, tam stabilis ac potens erat vincentis naturæ propensio, ut decima tertia nocte in calidum copiosum sudorem erumperet, qui ad proximum usque diem protrahebatur, ægrumque febre sua liberum reliquit; quemadmodum Dominus *Nicolaus Rexanus* ipse

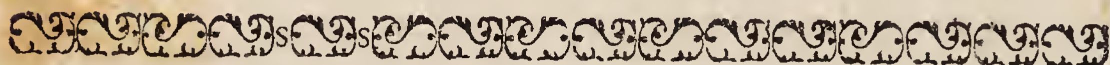
* Vide p. 29. n. 2.
** Vide p. 30. n. 3.

mihi coram Domino *Jacinto Marfil* confeſſus fuit. Neceſſarium duxi, caſum hunc communicare tecum, & ſi opus videatur, eundem publica auctoritate confirmatum tranſmittam. *Malagæ* die 17. Septembris 1737.

Don Pedro Joſeph Marin de Aparicio.

Hæc hiſtoria una cum aliis quibuſdam ejuſdem indolis poſtea mihi ab Auctore præcedentis epiſtolæ confirmata fuit.

Ex variis præcedentium hiſtoriarum colligi poteſt, quod ab eo tempore, quo ſalutaris criſis indicia obſervaret *Solanus*, donec ea contingeret, generalis ipſius methodus fuerit, prohibere omnia ejuſmodi remedia, quæ quocunque reſpectu, naturæ molimina impedire poſſent.

CAPUT IV.

Exemplum prædictionis icteri critici Ex SOLANO.

DON *Bartholome de Sierra y Salvatierra*, Ordinis *Sti. Jacobi* eques, ex ægrimonia, quam ob anginam, qua adfligebatur, conceperat, in pertinacem melancholiam incidit, & licet aliquod ſub mea cura levamen perciperet, ſtatuit tamen ulteriorem opem *Madriti* quærere, mihique, ut ipſum eo comitarer, anno 1721. perſuaſit.

Hoc loco Doctor *Higgins* Regis Medicus, & Doctor *Zapata* famoſiſſimus *Madriti* Practicus, cum Domino *Le Gendre* Regis Chirurgo, ægri curam ſuſceperunt. Doctor *Don Joſeph Zunol* Principis *Aſturienſis* Medicus Doctori *Higgins*, qui regulariter adeſſe non poterat, ſubſtitutus fuit. Hi duo Medici poſt irritum viginti dierum laborem ægro tandem viperinum juſculum propoſuerunt: quod ego, ut differretur, perſuaſi,

eo

eo quod pulſum inciduum, cum notabili arteriæ tenſione, vigeſima quavis diaſtole recurrentem * percipiens declararem familiæ, intra quinque dierum ſpatium maximam ægro mutationem adventuram fore. Acriter etiamnum a ſupra memoratis duobus Medicis, ægroque ipſo propugnabatur, & a me repellebatur juſculum: cum interim pulſum inciduum regulariter inter ſeptimam & octavam pulſationem recurrere † obſervarem, atque adeo criſin adpropinquare prænoſcerem, quam tunc ob pulſus duritiem, aliaſque nonnullas morbi conditiones judicavi, & aperte prædixi fore icterum: quo facto æger, qui plus ſemel certitudinis mearum prognoſium teſtis fuerat, in meas contra jus viperinum partes tranſiit. Tertia nocte ingentem inquietudinem, validamque in ſe ipſo mutationem ſenſit, & reliquo tempore in eodem ſtatu perſtitit uſque ad quartum mane, quo ad ſtuporem univerſæ familiæ totus flavus apparuit. Juſſi ut clauderentur feneſtræ, & binæ candelæ in ægri cubiculo accenderentur: Medici ſucceſſive introibant; ſingulos, ut intrabant, rogavi, an homini icterico nocere jus viperinum, aut naturam ad icterum inclinantem turbare poſſet? Unus, hoc in ejuſmodi caſibus neutiquam convenire; alter vero, neminem, niſi idiotam, id præſcripturum, reſpondit. Deinde ægri pulſum explorabant, icterum ad candelæ lumen nondum animadvertentes; ſed curabam ego, ut feneſtræ ſubito aperirentur; ſic plenus irrupit dies; videbant icterum, & tanquam fulmine tacti percellebantur.

Hæc obſervatio brevi poſt a *Solano*, abſque ulla Doctoris *Zunol*, vel *Zapatæ* contradictione, in publicum emiſſa fuit, quos tamen nimis prope concernebat caſus iſte, ut nullum minimi etiam in hac hiſtoria erroris uſum facerent.

CA-

* Vide p. 29. n. 2.
† Vide p. 30. n. 3.

CAPUT V.

Exempla similium observationum ex ANTIQUIS.

PRÆGRESSIS historiis notabilem admodum casum ex *Prospero Alpino*, *de præsagienda vita & morte Lib. IV. Cap.* 4., adjiciam: *Casum*, in quo idea *Solani* tam perfecte omnibus fere suis circumstantiis anticipata est, ut, nisi, *Solanum*, antequam ego ipsi ostenderem, nullam hujus loci, imo ne Auctoris quidem cognitionem habuisse, certo scirem, illum inde primam suarum observationum ideam hausisse, neutiquam dubitarem. Sed tam longe ab omni hujus loci cognitione aberat, ut, dum ei monstrarem casum, bonus vir summa abreptus lætitia per cubiculum tripudiaret, exclamaretque, quod si eum *Hispaniæ* Regem creassem, non potuissem sensibilius ipsi oblectamentum parere! Sub hisce conditionibus, ista *Alpinianæ* observationis cum *Solani* factis conspiratio demonstrativum pro generali hujus idea argumentum formare videtur, uti evidenter ex ipsa observatione apparebit; quæ sic sonat:

- - - - *Quare senes, atque pueri, ex hoc pulsu* (intermittente scilicet) *non ita pessime se habent ut juvenes, in quibus plane exitiosos esse hos pulsus intermittentes voluit* Galenus. *Tamen, etsi plerumque hoc verum experiatur*, Bassani *juvenem, annos natam supra viginti, pleuriticam, abhinc multos annos apud* Hermetem Furcaturam, juris consultum clarissimum, *vidi, in qua usque ad diem quartam pulsus ita intermittebat, ut prima die singulis septem aut decem pulsibus intermitteret spatio unius pulsationis, & secunda singulis sex aut quatuor, & tertia singulis tribus, & quarta, qua die morituram quisque merito judicasset, cum delira prorsus esset, nihil expueret; difficillima respiratio, inquietissima, & cum pulsus singulis pulsatis duabus pulsationibus ita intermiserit, ut immobilis multo intervallo arteria maneret, pulsusque subsequentes languidi exilesque essent, nihilominus, præter omnium spem, simul cum urina, multa materia crassæ pituitosa excreta, nulla alia observata evacuatione, aut judicio facto, convaluit.* Addit, *sed hujusmodi casus raro fiunt, suntque in arte medendi veluti monstra.* Verum

ex

ex *Solanianis* , aliisque , quas ego deinde institui , observationibus evidenter constat , ultimam hanc Auctoris animadversionem , a *Galeni* potius auctoritate , quam ab experientia , derivatam esse ; idque ulterius confirmatur rationibus , quas ambo istius opinionis fundamenta statuunt ; hæ enim mere speculativæ deprehenduntur: sed ipsius facti cum *Solani* observationibus consensus adeo sensibilis est , ut prima fronte pro aliquo ex propriis hujus factis imponeret . Nihilominus casus ille duabus conditionibus a *Solanianis* prædictionum regulis videtur discrepare : etenim 1°. *Prosper Alpinus* nullam de pulsûs intermittentis mollitie mentionem facit , licet hanc crisis per urinam indicium *Solanus* statuat * : 2°. *Prosper Alpinus* , morbum solo urinæ fluxu terminatum fuisse , aperte memorat ; cum juxta *Solanum* notabilis diarrhœa eidem juncta esse debuisset † . Primæ differentiæ respectu, observandum est , *Prosperi Alpini* silentium non absolute pulsûs mollitiem excludere ; nec revera memoratus ab eodem morbus mollitiem illam excludit ; cum varios , pleuritidum nomine , morbos descriptos fuisse , constet , qui genuinæ pleuritides non fuerant ; hisque ultimis tantum pulsûs durities essentialiter conjungatur . Supra dictarum differentiarum altera realis est , & distincte expressa , quam ego nec negare velim , nec conabor eludere . Distinctio forte inter diarrhœæ criticæ indicium , illudque , quod evacuationem per urinam notat , non adeo accurata est , ut existimavit *Solanus* : 1°. enim pulsus intermittens utrique communis est ; 2o. crisis per urinam diarrhœæ facile conjungi , imo & sub ipsis alvum exonerandi conatibus insensibiliter fere absolvi potest ; 3°. agnoscit *Solanus* , se nunquam crisin per solam urinam observasse ; ideoque determinare non posse , utrum talis crisis absolutum aliquod univocum signum habeat . Hac de re eo majori cum ratione dubitare licet , quia crises hæ facilius , ac reliquæ , inter se invicem convertibiles videntur . Etenim observando innotuit * , fluida , intra intestinum rectum , ac inferiorem coli partem,

* Vide p. 33. n. *6*.
† P. 33. n. 4.
* *Baglivius* talem exemplum habet.

tem, contenta, absorberi per vesicam, & cum urina expelli posse. Præterea exigua quædam resistentiæ in renalibus vel mesentericis arteriis inæqualitas communem sanguinis in hisce partibus distributionem subito mutare, & evacuandos hujusmodi morbosos humores, qui una cum sanguine per inferiorem aortam fluunt, reciproce, sive ad renes, sive ad intestina, amandare valet. Sed, qualescunque hæ conjecturæ fuerint, evidens est, *Solanum* materiem istam neutiquam exhausisse; quam ad ulterius per experientiam examen referre decet.

Interim in descripto per *Prosperum Alpinum* casu, intermissionis periodos gradatim, uti adpropinquaret crisis, eâdem perfecte, quam deinde *Solanus* observavit, ratione, breviores, frequentioresque evasisse, sine sensibili admodum oblectamento considerare non possumus *. Manifeste ridiculum foret adeo regulares naturæ operationes, adeo uniformes, ab initio usque ad finem morbi, pulsuum successiones, cæco casui adscribere. Revera observatio isthæc ducentis fere annis muta mansit, &, tanquam inutile fortuitum monstrum, vel merus naturæ lusus, neglecta jacuit; jam vero, Factis a *Solano* observatis, resuscitata, una cum his criticas naturæ operationes palam ebuccinat, suaque vice, ipsis illis factis, unde vitam & sensum suum accipit, novum evidentiæ ac soliditatis gradum impertitur; dum juncta omnium supra memoratorum casuum auctoritas novum luminis radium medicinæ adferit, cujus adminiculo latentia naturæ opera detegi, crisesque certius, quam hactenus fieri potuit, prævideri queant.

Dubitari nequit, quin varia ejusmodi facta frequenter acciderint; verum aut totaliter neglecta, aut, quod re ipsa fere coincidit, imperfecte tantum adnotata fuerunt; quoniam nexus, qui supra memoratis pulsibus ac eorum crisibus intercedit, donec eum *Solanus* in lucem produceret, nunquam observatus fuerat. Sic *Wie-*

rus

* Vide p. 29. n. 2. & 30. n. 3.

rus * obſervationem refert, quam nec intellexit ipſe, nec ſatis diſtincte expreſſit, licet illi, qui *Solani* facta norunt, deſcriptionis obſcuritatem penetrantes, facile percepturi ſint, quo vergat. *Nobilis vir in febrim, ut vocat Auctor, malignam incidit, quæ ab ipſo initio variis evidentibus indiciis, primarum viarum ſaburra, bilioſo vomitu, eructationibus, pulſuque inæquali ſtipata erat. Sexto die alvinæ fæces admodum bilioſæ ac fœtidæ prodierunt; ſubſequens nox violentam omnium ſymptomatum exacerbationem attulit; & ſeptimo die mane pulſus ad tertiam quamlibet pulſationem incepit intermittere: verum, non obſtante tam univerſaliter per ſcriptores Medicos lethalis pronuntiati ſymptomatis adparitione, ex proſpero omnium reliquorum ſignorum ſtatu, ægri ſanationem* Vvierus *præſagiit; ipſumque inſigniter circa ſtomachum laborare, & frequenter nauſeare expertus, præſcripſit, poſtero, octavo ſcil. die, ſumendum purgans, quod uberrime operabatur, ægrumque integre allevabat. Nono die evanuit intermiſſio; ægerque malo ſuo liberatus manſit.*

Nullam hîc, die ſeptimo, de mollitie, vel duritie pulsûs, reſpectu nauſeæ, mentionem, nullam ſpontanearum naturæ operationum, quæ cum purgationis effectu confuſæ ſunt, certam cognitionem, nullam vomitus atque eructationis, a primo eorum in initio febris ortu ad ſeptimum diem uſque, diſtinctam notitiam deprehendimus. Attamen ex iis, quæ clare in hac hiſtoria expreſſa ſunt, notabilem variarum criticarum circumſtantiarum cum pulsûs intermiſſione concurſum facile deducere poſſumus. Hic ab ipſo initio inæqualis erat, cum evidentibus ſaburræ primarum viarum indiciis; ſexto die morboſa materies incepit deorſum moveri per anum; proxima nox generalem ſymptomatum exacerbationem (notum ſatis omnium notabilium criſium prodromum) attulit; ſeptimo (qui *magnus dies criticus* dicitur), ſub favente morbi adſpectu, pulsûs intermiſſio, nauſeâ, ac vomendi conatu, quæ aliquot ante dies ſuſpenſa fuiſſe videntur, ſociata comparuit; denique octavo die intermiſſio ſimul & perturbatio

* Apud Georg. Horſt. Sen. obſ. Med. ſingular. L. XI. obſ. 8.

tio purgatione amota sunt. Agnoscere oportet in observatione, tam imperfecte relata, has admodum validas circumstantias esse. Impossibile est conjecturâ adsequi, quot aliæ ejusdem indolis magis etiamnum castratæ ac desiguratæ, imo & absolute neglectæ fuerint. Sed certe inter illas, quæ adnotatæ sunt, tales solummodo descriptionis obscuritatem minus subierunt, quæ valde singulares erant, & (si phrasin, quam in *Præfatione* adhibui, repetere liceat) tales, quæ mera suæ evidentiæ vi, præjudicia simul, & observatoris incuriam, perrumpebant. Factum ab *Alpino* relatum verisimillime perdidisset posteritas, nisi natura subjecti, quod tractabat Auctor, directe eo deduxisset; nec hæc ipsa forte illud nobis conservasset, nisi idem omnibus suis conditionibus adeo fuisset memorabile. Profecto rem hanc fere neglexisse videtur *Alpinus*; namque eam post aliquot annorum intervallum ex memoria tantum chartæ mandat, & circa pulsationum, ad quas intermissio recurrerit, periodos hæsitat. Nunc vero, cum aperta ad tantos profectus scena sit, atque adeo utilis humano generi prospectus pateat, summa cum ratione a cognita *Britannorum* Medicorum exactitudine & humanitate expectari potest, ut alacriori spiritu examinent, scriptoque conservent tales casus, qui circa hocce subjectum in propria nostra regione sese offerent. Revera diu objectum fuit, jamque etiamnum multorum animis insedit, climata Septentrionalia regulari illi morborum ac crisium, ab *Hippocrate*, aliisque *Veteribus* in *Græcia* observato decursui penitus repugnare. Hæc objectio verisimiliter ex *aph.* 8. *sect.* 3. deducta fuit, sed quamvis certo quodam gradu vera deprehendatur, admodum tamen probabilis ratio superest existimandi, conclusionem justos terminos longe excedere, cum, ut in 2ª. *hujus operis parte sect.* 1. *cap.* 4. demonstrabitur, opinioni contrariæ, ex ipsis factis, a noti ingenii & annosæ experientiæ Medicis insistatur.

PARS

PARS SECUNDA,

VARIAS NOVAS

CIRCA

Idem ſubjectum

OBSERVATIONES continens;

UNA CUM

ANIMADVERSIONIBUS

In leges prædictionis

SOLANIANAS.

ET

Monitis quibuſdam generalibus, de natura criſium, earumque apud ANTIQUOS conſideratione, & apud MODERNOS neglectu.

Auctore JACOBO NIHELL, M. D.

SECTIO I.

Continens Productum propriarum mearum observationum circa nexum a SOLANO observatum inter ante memoratos pulsus & crises.

CAPUT I.

Productum propriarum mearum observationum circa pulsum dicrotum.

X 121. hominibus, in quibus pulsum dicrotum observavi, septem solummodo neque narium hæmorrhagiam passi sunt, neque ullis symptomatibus afflicti, quæ pro inclinatione ad talem hæmorrhagiam, aut ejusdem deficientis sequela, venire possent. Notari meretur, neminem ex his septem eo tempore sub acuti morbi lucta, aut insigni quodam naturæ conatu, laborasse, eorumque binis pulsum dicrotum fuisse irregularem.

Reliqui 114., omnes aliquibus, plerique multis subsequentium symptomatum afflicti erant; scilicet *Universi*

capitis dolore, ejusdem gravitate, vertigine, delirio, stupiditate, comatosis lethargicisque adfectibus, frontis, temporum, radicis totiusque tractus nasi, aurium, atque oculorum, doloribus, aliquando etiam coarctatione, subductione, & insolita pulsatione, adjacentium arteriarum; pruritu narium, sternutatione, & plenitudine quadam, qualis in coryza adesse solet, surditate, aurium susurris, purulentæ vel ichorosæ materiæ ex iisdem effluxu. Omnium horum symptomatum maxime communia & notabilia erant illa, quæ nasum adficiunt.

Ex toto hoc numero, videlicet 114. quadraginta duo aliquibus, multisve memoratorum in præcedenti paragrapho symptomatum simpliciter adfecti erant. Ex ultimis hisce, triginta quinque iisdem insigniter admodum torquebantur; quin & aliqui duarum, trium septimanarum, imo & integri mensis, spatio si pulsus dicrotus perseveraret tamdiu, ægrique intra nosocomium manerent. Ex hisce triginta quinque, novem pulsum dicrotum irregularem atque obscurum habuerunt. Septem ex quadraginta duobus primo loco memoratis residui supra dictis symptomatibus imperfectius laborarunt, & citra evidentem cum pulsu consensum, qui in duobus ex his ultimis plerumque anomalus occurrebat.

Reliqui septuaginta duo, omnes, quidam modica, quidam parciori, & quidam exigua admodum quantite sanguinem dimiserunt. Septem ex hoc numero cum conditionibus adeo æquivocis hæmorrhagiam passi sunt, ut absolute adfirmare nequeam, an sanguis ex postica parte interni narium tractûs in fauces ac trachæam stillarit, uti quandoque observavi, an potius immediate ex ipsis hisce partibus exsudarit: in uno ex septem illis pulsus dicrotus irregularis erat.

Reliqui sexaginta quinque sequentibus circumstantiis narium hæmorrhagiam subibant.

Undecim scilicet, antequam meæ observationi subjicerentur, quidam immediate, quidam paucos ante dies, eâdem jam defuncti fuerant: ex hoc numero quatuor non-

nonnisi instabilem pulsum dicrotum, leviaque admodum capitis symptomata exhibuerunt.

Reliqui quinquaginta quatuor sub observationis meæ decursu hæmorrhagiam patiebantur.

In eorum octo hæmorrhagia, & alia, quæ comitabantur, capiti inimica symptomata, pulsuum variationibus haud regulariter responderunt, nec pulsus ipse in illorum quatuor regularis deprehensus fuit.

In triginta ex reliquis quadraginta sex hæmorrhagia, symptomataque, cum pulsu dicroto, toto, quo hic perduravit, tempore, exactius responderunt. In sex pulsus irregularis erat.

Denique in reliquis sedecim, inter quos duo pulsum irregularem habebant, hæmorrhagia, & symptomata adparuere cum æquali ad pulsûs dicroti durationem constantia: etiamsi quinque tantum, aut sex ad summum, exacte juxta conditiones, a *Solano* in suis prædictionum regulis memoratas, sanguinem excernerent.

CAPUT II.

Productum propriarum mearum observationum circa pulsum intermittentem.

EX viginti tribus hominibus, in quibus pulsum intermittentem observavi, unus solummodo regularem ac permanentem intermissionem habuit; & in hoc, juxta traditas a *Solano* regulas, exspectationi meæ diarrhæa respondit.

In aliis viginti duobus pulsus intermissio irregularis erat, nec permanens; & licet diarrhœæ inde significatæ, juxta *Solanum*, absolute confidere non liceret *,

 ni-

* Pag. 30. n. 3.

nihilominus eorum septendecim unum, vel plura, sequentium symptomatum valde regulariter patiebantur; *Tormina* scilicet, *borborygmos*, *flatus*, *hæmorrhoides*, *alvum laxam*; & in paucis quibusdam *insolita alvi constipatio*, *aut indigestio quædam* aderat.

In duobus ex quinque residuis casibus, symptomatum horum cum pulsûs intermissione consensus magis irregularis ac æquivocus, & in tertio quodam exiguus admodum deprehendebatur; cum hac tamen notabili circumstantia, quod, postquam purgatus esset æger, intermissio gradatim diminueretur, & evanesceret.

Denique ex toto numero quinque illorum in ultima paragrapho memoratorum casuum, duo solummodo reliqui omnibus prædictis symptomatibus plane liberi permanserunt.

CAPUT III.

Generales animadversiones circa totum subjectum.

EX prægressis observationibus apparet, quod respectu omnium, in quibus ego pulsum dicrotum observavi, istorum, qui vel hæmorrhagiam narium passi sunt, vel manifeste saltem ejusmodi symptomatibus adflicti, quæ pro inclinatione ad talem hæmorrhagiam, aut ejusdem deficientis sequela, venire possent, ad illos, qui neutro horum fuerunt adfecti, proportio aliquantum major sit, quam sedecim ad unum.

Istorum, qui variis tantum capitis symptomatibus impetebantur, ad totum numerum, aliquanto major, quam unum ad tria.

Istorum, qui regulariter hisce symptomatibus cruciabantur, ad totum, fere ut duo ad septem.

Istorum, qui sanguinem dimittebant, ad totum, fere ut quinque ad octo. Isto-

Iſtorum, qui ſanguinem certo certius de naſo excreverunt, ad totum, fere ut octo ad quindecim.

Iſtorum, quorum hæmorrhagiæ, ſymptomataque poſt hæmorrhagias remanentia pulſui mediocriter reſpondebant, ad totum, fere ut unum ad quatuor.

Iſtorum, quorum hæmorrhagiæ ac ſymptomata pulſui exactius reſponderunt, ad totum, ut duo ad quindecim.

Iſtorum, quorum hæmorrhagiæ *Solanianis* legibus exacte reſpondebant, ad totum, ut unum ad viginti.

Juncta proportio iſtorum, in quibus vel ſupra memorata ſymptomata, vel hæmorrhagiæ, quamdiu pulſus dicrotus ſubſiſteret, regulariter perſeverabant, ad totum, ut duo ad tria.

Inter omnes illos, in quibus narium hæmorrhagias obſervavi, poſtquam obſervationum *Solanianarum* cognitionem adeptus ſum, in duobus tantum pulſus dicrotus deërat.

Hæ obſervationes, licet iis, quas *Solanus* adlegavit, longe inferiores, nihilominus omnino novæ ſunt in medicina, ac, conſonis etiam non ſuſtentatæ factis, admodum mirabiles videri debent.

Jam vero, quoad mearum obſervationum defectum, neceſſarium eſt animadvertere:

1°. Quod, cum ex centum & quatuordecim hominibus, in quibus hæmorrhagias & ſupra dicta ſymptomata obſervavi, viginti octo, id eſt quarta fere pars, irregularem pulſum habuerint, regularis, ſive ſymptomatum, ſive hæmorrhagiæ ipſius, adparitio exſpectari non potuerit.

2°. Quod ſumma pulſuum irregularium, undecim, in caſibus irregularibus triginta tribus, exacte unam tertiam totius conſtituat: altera vero pulſuum irregula-

 rium,

rium, septendecim, in casibus magis regularibus octoginta & uno, non omnino unam quintam totius efficiat. Unde apparet, sumptâ regularium atque irregularium casuum proportione, ultimos hos plerumque tales fuisse, qui irregulari pulsu stipati erant.

3°. Quod ex toto numero, in universum, vix quinque, aut sex, acutis febribus laboraverint; harumque nulla talis fuerit, quales, juxta practicos nostros Auctores, ad hæmorrhagias multum inclinare solent; & quod illæ, quas ego observavi, hæmorrhagiæ, ut plurimum exigua quantitate, & absque insigni ullo naturæ impetu contigerint.

4°. Quod in quibusdam ægris hæmorrhagiæ, quas ob pulsum dicrotum exspectabam, non eruperint, donec quadam pressionis aut concussionis specie, spontanea ex. gr. sternutatione, alvi exonerandæ nixu, vel vomitu, adjuvarentur: quæ in his, ad superandam vasorum nasalium resistentiam, necessario requirebatur. Hæc resistentia in variis illorum, juxta quos observationes meas confeci, ex naturali morbosave harum partium siccitate, & propriæ iisdem muci secretionis defectu, manifestissime innotescebat. Atque ita quidem vera ad narium hæmorrhagiam propensio, sine ulla sanguinis apparitione, potest subsistere.

5°. Quod ægrorum tali pulsu præditorum nonnulli, qui exiguâ valde copiâ dimittebant sanguinem, aut mucum tantummodo cruentum emungebant, licet variis diebus ita adfecti forent, id tamen mihi indicare operæ pretium non duxerint. Subinde mero casu detexi rem. Forte & alii, me inscio, eandem conditionem passi sunt. Quousque circumstantiæ istæ, ad excitandam inter *Solanianas*, measque observationes differentiam, concurrerint, Lectori determinandum relinquam.

Hoc etiam addendum habeo, observationes meas in genere non adeo completas esse, ac desiderassem. Omnes, paucis admodum exceptis, factæ fuerunt *Gadibus*

in

in Nosocomio *Sti. Joannis de Dios*. In plerisque ægris primam dicrotorum atque intermittentium pulsuum adparitionem, ultimumve terminum, observandi opportunitas non suppetiit; cum de pulsûs observationibus meis prævio statu haud satis instruerer, & plerique ægri, antequam hi pulsus cessassent, Nosocomio valedicerent. Quapropter ægrorum, pulsibus ejusmodi instructorum, præsentem statum illi sub quo ante & post fuerant (unde non exiguum lumen accessisset) comparare haud poteram.

Neque adeo mihi favit fortuna, ut pulsus incidui occurrerent, aut illi casus, ubi dicroti vel intermittentes pulsus gradatim (uti *pag*.29. *no*. 2. dictum fuit) a majoribus ad minores adparitionis suæ periodos moverentur. Nullam etiam de crisi per vomitum, vel per urinam peculiarem experientiam possideo. Hi igitur casus ad ulteriorem experientiam integre referri debent.

Quamvis autem ob memoratos defectus propriæ meæ observationes nullam mihi potestatem tribuant, ut perfectum absolutumque de *Solanianis* prædictionum legibus judicium statuam, quædam tamen singularia continent, quæ certo inde determinare possim.

1o. Apparet dari revera nexum quendam generalem inter memoratos a *Solano* pulsus & relativas eorundem crises; cum decima septima solummodo pars illorum, in quibus ego pulsum dicrotum observavi, hæmorrhagiis narium, variisve capitis adfectibus intacta manserit; atque interim (etiam si casus irregulares abstrahantur) duæ tertiæ totius numeri partes alterutro, & longe maxima horum pars utroque notabiliter adfecta fuerit; sternutatione præsertim, nasique plenitudine ac pruritu; quæ frequentiora, constantioraque observavi in talibus, qui hæmorrhagiâ ipsâ immunes erant.

Quandoquidem meæ circa pulsum intermittentem observationes paucæ sint, & satis uniformes, nullam illæ hîc recapitulationem exigunt. Recentem haud dubie Lector de laxa alvo, symptomatibusque, quibus hæc sti-

pata erat, ideam retinuit. Ad confirmationem illius inter pulsum intermittentem ac diarrhœam nexûs, addere conveniet id, quod mihi a *Dno. Ferren*, primario apud *Parisienses* Medico, adseveratum fuit; videlicet, observasse se, pulsum hunc regulare adeo saburræ in primis viis collectæ symptoma esse, ut intermissio purgato ægro evanesceret; seque ideo, ob repetitam ejusdem rei experientiam, intermittentem in acutis febribus pulsum pro legitima exhibendi purgantis indicatione adsumere. Observatio certe *Solanianis*, meisque valde analoga! Hæc animadversio, cognito quodam in praxi negotio, ulterius corroborari posset; scilicet, quod pulsus intermittens non raro vermium in primis viis nidulantium symptoma exhibeat. Qualiscumque hujus rei causa fuerit, factum utique proposito meo manifeste favet.

2°. Non obstante varia evidentia, quæ ab initio hujus operis in favorem nexûs inter supra memoratos pulsus & relativas eorundem crises observati, ex *Solano*, aliis in *Præfatione* adlegatis Medicis, *Prospero Alpino*, illis qui sub finem præsentis operis sequentur, ac denique ex me ipso adparet; Omni, inquam, hac evidentia non obstante, ex numero illorum, qui juxta aliquot mearum observationum sub pulsu dicroto nullam narium hæmorrhagiam passi sunt, vel eamdem non exacte secundum *Solani* Regulas patiebantur, constat pulsum hunc inclinationis ad hæmorrhagiam narium signum potius & effectum, quam uti ipse sine ulla hæsitatione pronuntiaverat, absolutum certumque ipsius talis hæmorrhagiæ indicium habendum esse. Quod autem verus dictæ inclinationis effectus sit, ex hujus pulsûs evanescentia, dum hæmorrhagia, omnesque ad novam alteram dispositiones, non amplius subsistunt, legitime concludere possumus. Hocque aliquoties observavi †.

3°. Cum

† Vide Parte II. Sect. 2. Cap. 1. obs. 4. & 5. Varia ejusdem rei exempla ex aliis per totum hocce opus passim videri possunt, sed præcipue Parte I. Sect. 2. Cap. 1. obs. 7. & Part. II. Sect. 2. Cap. 2. obs. 7. & 8.

30. Cum ipsi hæmorrhagiæ ex pulsûs dicroti adparitione non semper absolute possimus confidere, multo minus tempus, quo hæmorrhagia accidet, exacte prædeterminari poterit; qualescunque demum remoræ rationes fuerint. Idque etiam mihi ab amico meo *D. Joanne de Pedraza y Castilla* confirmatum fuit, qui, licet *Solanianarum* prædicendi regularum veritatem frequenter expertus (uti ad calcem hujus operis ex aliquot casibus adparebit), nimis tamen iisdem confidendo aliquoties deceptus fuit. Quin & *Solanus* in quadam, paucis postquam *Antequera* redieram mensibus, ad me data epistola ipse confessus est, quod in variis, qui ipsi exiguo ante tempore occurrerant, casibus indicatæ per pulsum crises, diversorum in ductibus excretoriis, fluidisve evacuandis, impedimentorum respectu, intra tempus suis prædictionis legibus limitatum minus regulariter accidissent: attamen, remotis hisce obstaculis, easdem immediate comparuisse testatus est.

Reperiuntur quædam hæmorrhagiarum species, quæ probabiliter nullum cum pulsu dicroto nexum habere queant; tales scilicet, quæ citra ullum naturæ conatum fiunt, & ex simplici capillarium nasi vasculorum dilatatione, erosioneve sponte eveniunt: quandoquidem, pulsum dicrotum generalis illius solidorum statûs, qui cum aliquo impetûs ac contentionis gradu ad hæmorrhagiam narium tendit, effectum esse concipio.

Jam ad generales quasdam circa pulsum intermittentem animadversiones transeo; qui, cum longe facilius, quam pulsus dicrotus percipiatur, multarum etiam exquisitarum observationum subjectum fuit, dum integre fere neglectus jaceret alter. Illorum, quibus intermittens pulsus diu familiaris fuerat, dissectio plane in lucem eduxit causas, unde is, in variis cordis, sanguiferorum eidem adjacentium vasorum, pulmonumque morbis ac impedimentis, producatur; & theoria mechanica aptos nos reddidit pulsûs intermissionem ex iisdem causis demonstrandi. Omnes ejusmodi casus, quos ingeniosus quivis Medicus haud dubie no-

novit, evidentissime totidem istius regulæ, qua pulsum intermittentem pro criticæ diarrhœæ indicio *Solanus* statuit, exceptiones suppeditant. Sed similium casuum Auctor, qui legendo valde parum profecerat, aut non attenderat saltem, nullam plane notitiam possidebat. Evidens est, in universum loquendo, pulsum familiarem non posse esse criticum †.

Præter cognitas familiaris pulsuum intermissionis causas, alias quasdam ex evidentibus principiis demonstrare possumus, quæ instabilem, crisique omnino extraneam intermissionem excitant; hujusmodi sunt spasmi, convulsiones, inflammatio cordis, debilitas, insolita repletio aut inanitio, cum paucis aliis æque obviis, quæ judicio pollentem Medicum non decipient. Ejusmodi casus totidem etiam generalis, circa pulsum intermittentem, *Solanianæ* regulæ exceptiones pariunt.

Sed pulsus hujus adparitionem ad tales, quales hactenus memoravi casus restrictam non esse, ex materia facti certo constat. Unde varias alias causas supposuerunt, nullas autem plane demonstrarunt, aut cum tolerabili quodam certitudinis gradu particularibus casibus adplicuerunt Theoretici. Hæ igitur in possibilitatum mere abstractarum classe remanere debent, quas vera eruditione instructi viri non curant. Unde certo colligitur, nos in omni ejusmodi casu sufficientibus sub præsenti doctrinæ statu rationibus minime instructos esse, ut intermittentem pulsum diarrhœæ indicium renuamus.

Hoc integre ab experientia pendet, & per eam determinari debet; licet causa mechanica relationis dicti pulsûs ad diarrhœam, vel aliorum criticorum pulsuum ad singulas suas evacuationes, perpetuo maneret mysterium; vale hactenus esse; confiteri cogimur.

Propriâ experientiâ præsentio, quam, primo hujus tra-

† *Ballonius* alicubi in suis *Epidemicis* pulsus dicroti familiaris exemplum habet; unicum hujus generis, quod unquam deprehendisse memini.

tractatûs adſpectu, ad formandas ſecum de illorum pulſuum cauſis mille diverſas explanationes, proni futuri ſint ratiocinatores plurimi; *Cauſis*, ab omni criſis idea penitus alienis; verum, exactam ad circumſtantias, ſub quibus pulſus tales frequenter accidunt, attentionem inania hæc imaginationis phantaſmata ſubito diſſipaturam eſſe, non minus prævideo; ſperoque fore, ut hoc monitum æque efficaciter eadem præcavere valeat.

In media iſta obſcuritate, ex variis, quas circa reciprocos pulſuum criticorum ab uno ad alterum carpum tranſcurſus confeci, obſervationibus, licebit, credo, conjicere, ipſos neutiquam a cauſa quadam, ad cor tantummodo, vel generale vaſorum ſanguiferorum ſyſtema, limitatâ, procedere: etenim demonſtrari poteſt in utroque caſu, dextri ſiniſtrique lateris arterias per communem aortæ truncum æqualiter inde adficiendas fore, niſi unius lateris vaſa, ſtructurâ aut robore, ab illis, quæ oppoſito lateri inhærent, differant; quod ſæpe ultimo hoc reſpectu obtinere fateor, quia, in univerſum, evidentiorem in dextro, quam in ſiniſtro carpo, brachio hujus lateris plerumque minus exercitato ac debiliori, pulſum dicrotum obſervavi. Verum evidens eſt, hanc tunc, omneſque alias, ex præſenti hypotheſi natas differentias ſtabiles, neque in eadem perſona ab uno latere in aliud varie transferendas eſſe. Poſituræ etiam, vel ſitûs corporis diverſitas, adeoque inæqualis axillarium brachialiumve arteriarum diverſis temporibus compreſſio pro dicta pulſûs talis in eadem perſona translatione adlegari poſſet; ſed iterum, ſæpe nimis regulare deprehendi ſymptoma hoc, ut cauſæ adeo inſtabili poſſit attribui. †

Nihil aliud igitur, cui proprie adſcribi queat hocce phænomenon, remanet, præter nervos (primas nempe

† Quod autem, illam pulſuum criticorum translationem cuicumque arteriarum compreſſioni non deberi, evidentius etiamnum probat, hoc eſt, quod pulſus dicrotus ſubinde minuatur, quin & evaneſcat, dum interim pulſus iſte, in quo ipſo id accidit, plenior liberiorque inſurgit. Vide Part. 2. Sect. 2. Cap. 1. obſ. 8.

pe ab origine corporis motrices potentias), quos, tam vulgari experientia, quam Anatome, in diſtinctis ſuis diſtributionibus diſtinctas actiones habere, & diverſimode unum alterumque corporis latus eodem tempore adficere poſſe, novimus.

Inter alias quaſdam differentias, dicrotos atque intermittentes pulſus, qui prius in utroque carpo æquales fuerant, in dextro carpo aliquot horarum, imo integræ diei ſpatio diſparuiſſe penitus, cum interim in ſiniſtro ſolita ſua evidentiâ perſiſterent, tuncque iterum ex hoc in priorem tranſiliiſſe comperi. Unde ob ſupra dictas rationes admodum probabiliter inferre licet, non ſolum translationem, aliaſque pulſuum illorum differentias, ſed & ipſos pulſus ex immediato nervorum in cor, & junctum ipſi vaſorum ſyſtema influxu procedere, quæ omnia caſum, cauſis ſuis a vulgaribus pulſuum irregularitatibus admodum diſtinctum, innuunt.

Quantumvis obſervationes meæ, generaliter loquendo, iis, quas adlegavit *Solanus*, cedere debeant, agnoſcendum eſt nihilominus ipſas in univerſum ad ejuſdem, quam ille propoſuit rei demonſtrationem tendere, ſimulque, a numeroſis etiam, quæ Auctor produxit, teſtimoniis abſtrahendo, inſignem fidei gradum factis ejus adjicere: hæc autem licet vera ſint, illis tamen, quæ ipſe obſervavi, edoctus, omnes circa hoc negotium *Solani* obſervationes æqualis, cum iis, quas edidit, exactitudinis roboriſque fuiſſe, vix exiſtimem. Rariſſimorum hujuſmodi factorum numero ac varietate mancipata videbatur ejuſdem imaginatio: eo uſque, ut in caſibus, quos una obſervavimus, ſi pulſu indicatæ evacuationes tardius nonnihil contingerent, ſemper, ut moras tales cum abſoluta indicationis certitudine reconciliaret, minutas quaslibet rationes circumſtantiaſque venandi proclivem invenerim. Perſuaſus erat ſe, obſervationum ſuarum adminiculo, fixam quandam perfectamque criſes prædicendi methodum attigiſſe; uti ex ipſius legibus in operis hujus exordio animadverti poteſt; & imaginationis, novarum rariorumque rerum obſervatoribus nimis communi, præcipitantiâ, pro completo, hoc re-

respectu, invento eadem divulgabat. Adeo difficile est humanæ indoli, sub blandientibus ideis, & propriæ in qualicumque succeſſu satisfactionis exſuperantiâ, ſtabile præſervare judicium!

Manifeste patet, quantum ego a *Solano* differam, ad simplicem inter observatos a me pulsus & relativas eorumdem crises nexum, universum negotium reducendo: *Nexum*, per quem critici naturæ impetus in lucem producti sunt, &, inconsultis antiquorum indiciis, sæpe ad aliquot dierum distantiam prænuntiatæ crises; per quem igitur eadem in posterum non minus fieri poterunt. Hacque solummodo intentione præsentes observationes communico.

Sed simul etiam convictus sum materiem illam cum cautela, ac patientia tractandam esse. *Cum cautela*, ut peremptoria prognosis evitetur, vel falsa crisis spes, dum forte inefficax tantum in eamdem propensio obtinet: *Cum patientia*, ut omnia, quæ criticos pulsus stipant, symptomata accuratissime perpendantur, ac constanter insistatur observationi similium casuum, licet res, sive ob experientiæ in distinguendis hisce pulsibus defectum, sive ob casuum ipsorum irregularitatem, non statim pro voto succederet. Cuicumque non libuerit hisce conditionibus examinare negotium, ille potius omnino abstineat.

Considerandum est quam exiguâ absolutæ in medicina certitudinis portiunculâ gaudeamus, adeoque quanti momenti, quanti pretii, quodlibet, quod superaddere possumus, certitudinis granum æstimare oporteat: hoc autem, variarum ad ejusdem rei demonstrationem circumstantiarum concursu, evidenter acquirimus: quo magis multiplicantur illæ, eo major certitudo nascitur. Jam vero, etiamsi iste, de quo hactenus egimus, nexus, futurâ experientiâ, minus adhuc stabilis deprehenderetur, ac mihi adparuit, attamen, cum idem absque ulla lite in universum factis demonstratus fuerit, liquet cujuscumque ex supra dictis pulsibus adparitionem, cognitis aliis evacuationum pulsu indicata-

rum

rum criticis indiciis conjunctam, insigniorem pro crisi evidentiam formare debere, quam ex sola cujuscumque horum signorum numeri præsentia obtineri possit.

Utut moderna praxis generaliter ad avertendas crises comparata videatur, nihilominus evincunt facta, eas aliquando, imo & post repetitas evacuationes, omnisque generis remedia contingere †. Cum igitur natura adeo immutabiliter propositum teneat, impendentis crisis prænotio ingens certe privilegium æstimandum erit. In ipsis illis casibus, ubi non nisi inefficax tantum ad crisin propensio obtinet, summi Medico momenti est, ad quam evacuationem inclinet natura, vel, ut aliis verbis utar, quis tunc verus status, quæ actio, quæ œconomia sit morbosæ machinæ, cognoscere. Aut hanc esse oportet, quam sequetur Medicus, evidentiam, aut nulla erit: & quidquid ad exactiorem hoc respectu cognitionem ducit, attentionem investigationemque meretur omnium, qui humano generi bene volunt. Unicus ille est, ad quem adspiro, scopus, Lectorem porro propriæ suæ in futurum experientiæ relicturus.

Sed, ut absque partium studio examinari queat negotium, necessarium erit removere difficultates quasdam, legitime forsan *præjudicia* adpellari possent, quæ contra crises a *Paracelsi* atque *Helmontii* temporibus apud plerosque Medicos prævaluerunt, & ad ipsam hujus operis mentionem ingentem male fundatarum objectionum nubem excitare possent: Has igitur, debita non minus prædominanti consuetudini reverentiâ, ac decente quam requiret veritas libertate, in sequenti capite considerabo.

CA-

† Tot hujus rei exempla in præsenti opere reperiet Lector, ut opus non sit, ea hic speciatim indicare.

CAPUT IV.

Monita quædam generalia de Natura crisium, earumque apud Antiquos *consideratione, & apud* Modernos *neglectu.*

EX universali crisium hac nostra ætate neglectu merito metuendum est, ne opus hoc, tamquam fraudulentum, imaginarium, & ad resuscitandas in praxi medica ab *Hippocrate* traditas, diuque jam explosas crisium nænias directum, multorum censuram subeat.

Ut objectionem adeo speciosam præcaveam, Lectorum veniâ, observare liceat:

1o. Quod in hoc opere pateat, me unice tantum particularibus factis insistere; hæcque ipsa solummodo ad incitamentum (ni pessime fallor, sufficientissimum) medicæ artis cultoribus proponere, ut suas circa hanc rem observationes instituant, sicque multiplicatâ magis experientiâ quousque ea obtineat, & quantum ipsi confidere liceat, determinari possit.

2o. Posito etiam, quod in communi praxis decursu crises neque fiduciam, neque exspectationem mereantur, agnoscendum est nihilominus facta in hoc opere communicata suis meritis non plane destitui, quatenus varios particulares casus, de quibus nunquam ante cogitatum fuerat, in lucem protrahunt, & pro exemplis serviunt in ejusdem saltem naturæ casibus, qui subinde naturaliter debebunt occurrere, cum jam inde toties paucorum annorum spatio observati fuerint.

3o. Præter criticarum naturæ inclinationum notitiam, quam facta hæc nobis in universum suppeditant, negari nequit ex datis circa pulsum intermittentem observationibus speciale lucrum medicinæ accedere. Notissimum est quam fatales a modernis æque, ac antiquis Auctoribus pulsus hujus in acutis febribus apparitioni pro-

prognoses connexæ fuerint *. Quæ vani terroris, desperationisque scenæ inde in familiis productæ! quam pudendi Medicorum errores, qui in ejusmodi casibus plus semel mortis sententiam ægris suis absolute pronuntiarunt, eosdem sub panicis horroribus derelinquentes, dum interim sagacior natura partes suas feliciter in occulto ageret, & juxta communes leges perficeret curas, quas negligentior artifex propriæ defensionis causâ ignoranter vocabat miracula! Jam vero cum terrores illi, erroresque iis, quæ commemoro, factis efficaciter sublati sint, intermittens in acutis febribus pulsus nullam amplius sua sponte formidinem ingerit, tunc tantum mali ominis evadit, quando alia ab hoc distincta signa concurrunt, indicando quod non sit criticus, crisis inde significata non conveniat, vel æger nimis debilis haud sufficiat sustinendo. Medicus etiam vano metu liber sibi relinquitur, ut pacata mente ex toto morborum statu judicet, an pulsus intermittens periculum, an felicem potius crisin præsagiat. Si nullum aliud eu præsenti opere beneficium medicina caperet, quam multiplicata innoxiarum pulsus intermissionum exempla in casibus ubi generaliter lethales haberi consueverant, non exigui sane momenti negotium existimandum foret.

4°. Licet ex plerisque modernis Scriptoribus ac Practicis antiquas crisium observationes universaliter fere neglectas esse constet, ausim tamen periculum facere intrepide adserendi, nunquam hactenus probatum publice, observationes hasce falsas, vel precario adsumptas esse, aut nostrum earumdem neglectum a quocumque auctore legitime justificatum fuisse.

Equidem me, ea qua nunc a libris meis absum distantia, non satis præparatum fateor, ut rei huic vividam illam, cujus capax foret, ex parte veterum, lucem adferam: attamen, cum id hactenus neglectum fuerit, frequentes, quæ casu penes me jacent, animadversiones

nes

* Hoc ad pueros, aut provectæ ætatis homines, non extenditur. *Vide pag.* 58.

nes Lectori non injucundas fore ſperaverim.

Ut inutilis objectionum, quæ tam frequenter in criſium doctrinam accumulatæ ſunt, farrago removeatur, incipiam obſervando, quod non obſtante operum *Hippocrati* vulgo attributorum confuſione, multiplicibuſque, quæ in iiſdem occurrunt, contradictionibus, nihilominus ex generali totius conſideratione appareat; 1°. Ibidem non doceri, omnes acutas febres per criſin terminandas eſſe; 2°. Præter dies *Septenarios* ac *Semiſeptenarios* dictos (quam proprium, vel improprium nomen ſit, a præſenti meo propoſito alienum eſt, quod unice ſubſtantiam rerum ſub uſitatis earumdem denominationibus reſpicit); præter hos, inquam, alios etiam, ut quintum, & nonum pro diebus criticis agnitos fuiſſe; 3°. Dies *Pares* ſimiliter in criticorum claſſem admiſſos; adeoque quantum ex factis, quæ his aliiſque *Veterum* operibus continentur, colligere licet (omnes acceſſorios errores, & philoſophicas imprudenter huic ſubjecto intruſas fabulas rejiciendo), veram criſium doctrinam nihil in genere aliud portare, quam 1°. Quod dies *Septenarii* ac *Semiſeptenarii* criticis febrium acutarum revolutionibus, & talibus plerumque revolutionibus, quæ ad ægri ſanationem tendunt, ſine ulla, præſertim criſium minus faventium reſpectu, aliorum dierum excluſione peculiari quodam modo dedicati ſint; 2°. Quod criſes per ſigna hoc ſcopo a *Veteribus* deſcripta prævideri queant.

Si ſemel hunc nodum eſſe conceditur, uti ego concedendum arbitror, omnes illæ objectiones, quæ contra *Hippocratis aphoriſmum* 61. *ſectionis* 4., aliaque ſimilia loca; contra numeros *Pythagoricos*, prætextamque criſium, & dierum criticorum cum Lunæ curſu conformitatem *, fuerunt productæ; reperta in variis *Septenariorum* ac *Semiſeptenariorum* dierum combinationibus, atque in eorundem cum diebus paribus conſenſu,

* Hoc ſimpliciter juxta *Galeni* hypotheſin, neutiquam vero juxta rationalem, a doctiſſimo DOCTORE MEAD in ſuo *de Imperio Solis & Lunæ tractatu* propoſitum, ſenſum intelligo.

contradictio; una cum mille aliis ejusdem farinæ objectionibus, licet tanto clamore a variis auctoribus urgeantur, evidenter rerum tantummodo superficiei inhærent, & a substantia, veraque crisium doctrina recedunt plane.

Præterea manifestum est illas objectiones, quæ ex supposita in enumerandis acutarum febrium diebus differentia illatæ sunt, precarias, & enerves esse, cum in particularibus, qui pro antiquis crisium observationibus adlegantur, casibus differentia hæc nunquam absolute probata fuerit.

Illæ, quæ ex abstractis ideis Theoreticis derivantur, absolute pueriles sunt; quia nos in variolis, morbillis, intermittentibus febribus †, variisque aliis indies occurrentibus morbis, nunquam hactenus regularium criticarum periodorum causas demonstrare potuisse, agnoscere cogimur. Hujus indolis negotia præsentis nostræ in Theoriæ Medicæ cognitione portiunculæ vires in tantum superant, ut illa per abstracta quævis ratiocinationis principia sive probare, sive refutare velle pro absurdo æque molimine haberi debeat.

Totam ergo controversiam inter illos, qui supra memorato sensu pro crisium consideratione pugnant, & plerosque *Modernos* Practicos, ad materiam facti utrimque integre reduci patet.

Veteres sua ex parte institisse factis, eademque produxisse, & facta hæc a *Modernis* quibusdam confirmata esse, ignorat nemo.

Sat erit præsenti meo proposito (quod unice eo tendit, ut pro hoc subjecto capaciorum Medicorum attentionem curamque excitem) duo hîc in ipsis nostris Septentrionalibus terris, a binis eximiis Practicis, uno antiquo, moderno altero, dicto ritu factarum observationum exempla sistere.

Mo-

† *Bellini* hac de re opinio ingeniosa tantum hypothesis.

Modernus eſt celeberrimus *Fredericus Hoffmannus*, adeo notus, adeo uſitatus auctor, ut Lectorem ad generales ejus de criſibus obſervationes in *Tertio medicinæ rationalis volumine* ablegare ſufficiat: ubi antiquos vindicat, atque ex præclara quadragenariæ praxis experientia demonſtrat in pleriſque acutis febribus tertium, quartum, ſeptimum, undecimum, vel decimum quartum diem pro revolutionibus criticis peculiariter notabiles eſſe; & ab omnibus aliis diebus nonum atque undecimum, pro infelici, quæ illas ſæpe comitatur, cataſtrophe diſtinguit. Profecto vel tam regularis (qualis hic) experientiæ curſus alicujus ponderis atque auctoritatis æſtimari debet, vel nulla eſſe poterit ars Medica!

Aliud exemplum a clariſſimo *Foreſto* ſumam, auctore ſive eruditione medica, ſive experientia nemini ſuæ ætatis ſecundo. Cum opera ejus hoc tempore nonnihil rariora ſint, variis Lectoribus longe magis placiturum non dubito, ſi hîc illorum, quæ ſubjectum, quod tracto, reſpiciunt, compendium invenerint, quam ſi ſimpliciter ad fontem amandentur.

Ex quadraginta octo febrium acutarum hiſtoriis, ab auctore hoc † ſine ullo hujus noſtri ſubjecti peculiari intuitu enarratis, admodum memorabile eſt, triginta ſeptem caſus (id eſt, tres quartas partes totius numeri) vel criſibus ſtipatos fuiſſe, vel iſtis diebus terminatos, quos *Septenariorum* & *Semiſeptenariorum* titulo inſignierunt; 4°. 7°. 11°. 14°. 17°., & 21°., ex hoc numero, ſcilicet triginta ſeptem, ſeptendecim ægri criſes ſubierunt, ſex moriebantur: ingenti ſane diſcrimine!

Ex hiſce febribus, quinque quarto die terminabantur, treſque ægri peribant; duæ & viginti ſeptimo, quibus alii tres occubuerunt; reliquæ, 14°. ſeptem, 11°. binæ, 17°. una, & 21°. itidem una, feliciter deſinebant.

Qui de quadraginta octo reſtant caſus (hoc eſt quar-

† Obſ. & Cur. Med. edit. Rothomag. a p. 12. ad p. 77.

ta totius pars) vel crisibus stipati erant, vel terminati diebus sequentibus, 5°. 9°. 10°. 20°., & 24°.; sed cum notabili hac a supra memoratis casibus differentia, quod hisce diebus binæ tantummodo crises contingerent; qui numerus casuum ad præsentem paragraphum pertinentium, quintam nequidem partem valet; dum interim numerus crisium, quæ *Septenariis* & *Semiseptenariis* diebus acciderant, casuum ad hosce dies spectantium, dimidiam fere adæquaverit. Quinque ægri sanabantur, sex alii peribant, id est tot præcise, quot ex triginta septem in duobus prægressis paragraphis memoratis interierant.

Septem ex his febribus nono die finiebantur, quibus quinque ægri succubuerunt; alius quinto die moriebatur; & ex binis casibus criticis unus lethalis erat.

Omnibus rite libratis, apparet evidenter, quam immensum omnes reliquos dies septimus, & quoad numerum, & quoad felices crisium, terminorumque eventus, superaverit: hic enim dies duodecim crises, sanationes novendecim, & tres solummodo mortes habuit. Proximus septimo decimus quartus erat, quo duæ acciderunt crises, sanationes septem, nulla mors. Quartus autem nonusque contraria ratione occurrunt; ex quinque, quorum febres absque crisi omnes quarto die terminabantur, tres perierunt; nono una tantum crisis adparuit, & ex septem hoc die terminis quinque lethales erant.

Prægressis observationibus constat pariter, ex novendecim, qui crises subierant, ægris non nisi unicum interiisse (summum sane pro critica methodo patrocinium!); dum interim ex viginti novem, quibus crisis beneficium non obtigit, undecim obiissent. Sed & hic conveniet maximi ad hoc negotium momenti observationem adjicere, scilicet, quod juxta traditas ab *Antiquis* regulas, varias illarum crisium *Forestus*, uno, duobus, tribus diebus, priusquam evenirent, prædixerit; uti curiosus quilibet Medicus, qui perlegendis istis historiis impendet operam, non minori oblectamento, quam fructu percipiet.

Lon-

Longe abſum, ut generales quaſvis abſolutas regulas ex tam parvo factorum numero conſtitutam: nec, ea a libris meis diſtantia, aliiſque negotiis non omnino liber, exactam horum factorum comparationem ſuſcipere valeo, cum illis, quæ alii acutarum febrium *Hiſtorici* communicarunt; attamen, niſi me fallat memoria, auſim adſerere, quod hoc, de quo nunc agimus, ſubjectum tali comparatione haud multum amitteret; deſiderаremque, ut ea legitime inſtitueretur. Interea prægreſſæ animadverſiones ſufficiunt, evincendo, criſium doctrinam, recte intellectam validis facti teſtimoniis vere ſuſtentatam videri, & a prudenti quovis Medico nullatenus vel pro ridicula tractandam, vel ſuperciliofe conſiderandam eſſe, donec hæc, aliaque ſimilia facta per experientiam aut falſa, aut precaria probata fuerint.

Quoad Practicos porro criſium in Medicina uſus, duo argumenta opponi poſſent. Primum, quod a præclaro quodam Medico objectum audii, in periculo conſiſtit, quod, ne criſes concomitetur, timent; ex ſuppoſito ſcilicet, quod hæ a violentâ tantummodo, ad evacuandam præpollentem aliquam fluidorum ſarcinam, naturæ luctâ oriantur: *lucta*, in qua oneri ipſa poſſet ſuccumbere; quamque ideo avertere potius, quam periclitari, prudentia ſuadeat.

Revera agnoſcendum eſt, quod violentia & agoniæ, quæ criſibus aliquando junguntur, una cum periculoſis naturæ ſub conatu critico deficientis effectibus, objectioni huic robur addant, probentque talia nonnunquam contingere; ſed, in univerſum aliter ſe habere, evidenter fere ex ſequentibus obſervationibus liquet.

1o. Certum eſt multa criſium exempla, poſt inſignes admodum per miſſionem ſanguinis, purgationemque evacuationes, occurrere: quorum aliquot in hoc opere reperiri poſſunt.

2o. Variæ criſes citra ullum memorabilem in ægro tumultum, luctamve accidunt: quarum pariter aliquot in hoc opere exempla proſtant. Hæ binæ obſervationes cum

cum objectione jamjam memorata ſubſiſtere abſolute nequeunt.

3°. Criſes generaliter fixum quendam ordinem ſequuntur: 1°. ratione dierum, quibus eveniunt; 2°. prægreſſæ coctionis, vel cruditatis reſpectu; unde, certitudine cuicumque alteri, qua in praxi medica gaudemus, æquali, criſium ſucceſſus prævideri poteſt. Huic ex materia facti inſtiterunt *Veteres*, eandemque *Moderni* illi, qui conficiendis circa hoc negotium exactis obſervationibus dedêre operam, confirmarunt; 3°. reſpectu ſignorum prognoſticorum, per quæ criſes tribus ſubinde, priuſquam accidant, diebus prænoſci poſſunt, dum nullus inſolitus tumultus, luctave in ægro apparet, ut ex *Foreſto*, *Solano*, aliiſque probare licet.

Ex obſervationibus ultima hac paragrapho adlegatis evidenter ſequitur, quod ſaltem in ibidem memoratis caſibus elateres corporis, ſi id ita exprimere liceat, in anteceſſum ad tonum futuræ criſis intendantur, omniſque eorumdem præcedens actio ad præparandum hunc eventum tacite concurrat. Talem corporis conditionem, naturalem neceſſariumque ſedis morbi, qualitatis morboſorum fluidorum, ac generalis in ſolidorum Syſtemate diſpoſitionis, effectum eſſe apparet; quorum imperceptibiles combinationes, abſque ulla periculoſa violentia, ad certos quoſdam menſuratos motus, & peculiariter fixas evacuationes, per ſimplicem proportionis ac harmoniæ effectum, totum determinant. Prævia hæc ad criſin præparatio, ſub circumſtantiis in tribus prægreſſis paragraphis memoratis, evidenter nihil aliud eſt, quam ſtabile naturæ † opus, aut illius corpori proſpicientis mechaniſmi, quem deſtinavit creator, ut gradatim ſubigeret, tuncque expelleret, quidquid ulla ratione noxium reperitur, per talia particularia emiſſaria, quæ juxta combinationes jamjam indicatas, capaciſſi-

ma

NOTULA INTERPRETIS.

† Toties hic & alibi, paſſimque in Scriptis Medicis, *Naturæ* nomen, *Naturæ* opera prædicantur, ut utile duxerim peculiarem, ad calcem hujus opuſculi diſſertationem addere, quæ *Naturam* illam, ejuſdemque dotes & actionem explicet.

ma sunt concedendi transitum. Hoc naturæ opus perpetuum est, costans, atque uniforme, quia a permanenti principio, ipsa nempe corporis nostri structura derivatur. In levibus febriculis talia fere imperceptibiliter eliminantur; evidentius autem in gravioribus; at tunc solummodo cum violentia, tumultu, & periculo, quando corpus violentissime adficitur, vitalesque elateres ad rupturam parati sunt. In postremo hoc casu, hocque unico supra memorata objectio locum tenet.

Secunda objectio consistit in incertitudine prævidendi crises: cujus responsum in tertia parte illius, quod ad primam objectionem dedimus, quodammodo anticipatum fuit. Sed primarium profecto hoc est, objectionem istam mere arbitrariam, & documentis destitutam esse. *Antiqui* sua ex parte propugnarunt facta; qua de re aliquot jam inde exempla protuli; & ex his fixas pro crisium prædictione regulas constituerunt: *Facta*, & *Regulæ*, utraque æqualiter ipsis nostris temporibus, ut varios alios præclaræ famæ Medicos taceam, a magno *Boërhaavio* adoptata. Tam longæ, totiesque repetitarum observationum seriei pondus haud dubie sentiet, quicumque perpenderit.

Quæritur jam: ex quibus factis, illæ, ab *Antiquis* pro crisium prædictione constitutæ, Leges falsæ aut precariæ demonstratæ sunt? Per quos Auctores? In quibus circumstantiis?

Oportet hîc animadvertere, nullas observationes aliqua justitiæ specie contra *Antiquorum* illas urgere posse, nisi tales, quæ juxta ipsorum normam factæ sunt. Manifestissimum est, quod si tota signorum series, quæ juxta *Veterum* observationem ad futurarum crisium cognitionem ducit, cruditatis videlicet & coctionis indicia, una cum iis, quæ imminentem crisin indicant, vel illorum aliquod, in morbi historia neglecta fuerint, tunc hujusmodi historia sine evidenti consequentiæ vitio contra Antiquarum circa crises observationum certitudinem adlegari nequeat; quia una pluribusve ad crisium cognitionem absolute requisitis conditionibus mani-

nifeste caret. Iterum; licet observatio hæc dicto respectu penitus perfecta foret, sed Activus Practicus, nata in ægro revolutione critica (quæ sæpe febris exacerbatione, anxietate, subinde etiam delirio stipatur), evacuationibus, narcoticis, aut aliis quibuslibet intempestivis remediis naturæ operationem turbaverit, manifestum est, in simili casu defectum crisis (si hæc deinde deficeret) nulli in *Veterum* observationibus incertitudini attribuendum fore. Itaque secundo quæritur: utrum vere in medicina observationum accurate juxta *Antiquorum* normam factarum series aliqua existit, quæ illas, quas ipsi circa cruditatem, coctionem, crisiumque prædictionem adlegarunt, evertat? Quod si ita sit, tales observationes omnium oculis exponantur; sin secus, moderna nostra in acutis febribus praxis multis difficultatibus, quæ nondum hactenus elucidatæ sunt, subjecta erit.

Notum est certam quamdam curandi methodum, non improprie *Herculeam* appellatam, præsenti hac ætate in medicina prædominari; illam intelligo, qua naturam subjugare conantur Medici, & cogere acutas febres, ut ea via incedant, quam ipsi suprema ratiocinationis potestate, antiquis de naturali morborum horum decursu ac progressu observationibus non curatis, in singulis symptomatibus convenire existimant. Sic ad cujuscumque insolitæ anxietatis, delirii, exacerbationis febrilis adparitionem sanguinis statim missio, vesicatoria, opium, aliave remedia præscribuntur, non examinando, uti fecerunt *Veteres*, ex antecedente febris in omnibus suis circumstantiis decursu, an ea, quæ aggrediuntur, accidentalia tantum, an critica potius symptomata fuerint: quæ tamen res in determinandis validis quibuscumque remediis, ut ex diversis exemplis practicis judicari potest, summi sane momenti videtur. Vix aliquem modernum Medicum reperiri crediderim, qui sibimet *Galeni* vices non optaret, dum magnus hicce vir, ex imminentis criticæ narium hæmorrhagiæ præscientia, jussam in *Romano* juvene ab aliis Medicis venæ sectionem averteret, & felici prædictionis suæ successu immediatam ægro sanitatis recupera-

tionem, famamque sibi gloriosissimam compararet. In tertio, *de narium hæmorrhagiis*, *prima hujus Operis parte*, a Doctore *Alvarez* adfirmato casu, haud existimem, quod ullus sani judicii Medicus sibi gratulatus fuisset, si, crisin præcedente vespera, ægro misisset sanguinem, uti Doctor *Alvarez* decreverat; aut, pacata mentis consideratione, tam subitam, tam completam curam ab artificiali sanguinis missione exspectasset, qualem ibi hæmorrhagia critica producebat. *Ballonium*, exactum naturæ observatorem, agnitumque limati judicii Practicum, in *primo* suo *Epidemiorum libro*, quascumque, adpropinquante, vel præsente die critico, evacuationes strictissime prohibere, memini; post leve purgans, sexto acutæ febris die exhibitum, violentas periculosasque hypercatharses sæpe se vidisse, testando. Similis observatio in 4°. *Libro* Περὶ Νόσων, *Hippocrati* adscripto, prostat.

Cum metuam, ne præcipites quidam *Theoretici* duo hæc prostrema monita, tamquam præoccupatæ imaginationis, & antiquæ medicinæ superstitionis effectus considerent, illorum causâ, e re esse poterit, ut ea maximi, quem præsens ætas, & quæcumque forsan post *Hippocratem* alia, produxit, Practici auctoritate confirmem. Hoc charactere celeberrimum olim Doctorem *Radcliffium* ultro agnoscet quivis. Magnum huncce virum religiosa quadam, & stupende felici criticorum naturæ operum observatione imprimis claruisse, &, quoad omnium turbantium remediorum, mitissimorumque etiam catharticorum usum in acutis febribus cautissimum fuisse abunde innotuit. Inter varia ipsius de hoc negotio sententiæ exempla, a Medico quodam, meritis & candore præclaro, qui ei admodum familiaris fuerat, sequens mihi narratum fuit. Sed, dum factum memoro, eorum, quos concernit, nomina supprimam, ut invidiosa quævis & inutilis in ipsorum memoriam animadversio caveatur. Æger quidam, febre acuta laborans, eodem, quo leve purgans sumpserat, die, hypercatharsi moritur: ille, qui præscripserat, producit formulam, &, pro sua justificatione, medicamenti lenitatem adlegat, quod adeo blandum videbatur Medicis, quos ea

oc-

occasione convenerat, ut ipsum ab omni mortis imputatione prorsus liberum declararent. Doctor *Radcliffe*, cujus ea de re judicium quærebatur, post naturæ symptomatumque febrilium examen, cathartici revera lenitatem agnoscit; sed, proprio sibi emphatico stylo, pronuntiat, *Fuisse intempestivum, impeditam inde crisin, adeoque occisum ægrum.*

Hanc Medici, qui admirabili in cognoscendis morbis sagacitate, & incomparabili praxis suæ successu, novum dignitatis auctoritatisque gradum medicinæ addidit, sententiam, apud violentissimos etiam crisium hostes, alicujus momenti æstimandam fore, merito sperari potest.

Ex paucis hisce, inter mille alias selectis, animadversionibus adparet, quam imprudens periculosumque esse possit, sine ullo ad crisis observationem respectu, valida in singulis febris acutæ mutationibus medicamenta præscribere.

Hoc non acutarum tantum, sed & intermittentium febrium ratione, per novas atque exquisitas *Hippolyti Francisci Albertini*, in *Actis Academiæ Bononiensis anni* 1731. traditas observationes ulterius etiam corroborari posset: *Observationes*, iis, quas alii deinde Medici eidem Academiæ communicarunt, adeo universaliter confirmatas, ut, easdem pro veris, constantibus, atque fide dignissimis, in publicum emittere eruditissima hæc *Societas* minime hæsitaverit. Cum *Acta Bononiensia* omnium manibus non terantur, pluribus Lectoribus placiturum crediderim, si hîc earum, de quibus loquor, observationum compendium deprehenderint.

1°. Accurata & diuturna experientia observavit *Albertinus*, nullum ægrum corticis peruviani ope a febre intermittente plane, tutove, curatum fuisse, nisi immediate, brevi post, vel tardius nonnihil, crises subiret, similes istis, quæ in febribus per alia remedia, vel per naturam curatis semper fere observantur. Animadversio, quæ tales eludit Medicos, quorum in ob-
ser-

fervando diligentia una cum febre ceffat, nec toto convalefcentiæ ftadio ægrum profequitur.

2°. Ufum corticis varias crifium diftinctas fpecies, fudores, diarrhœas, urinæ, imo & falivæ fluxum, auctamve, & ab illa, quam ante habebat æger, diverfam, fœtidoque nidore diftinguendam, perfpirationem promifcue adducere. De ultima hac unum ex variis notabile exemplum feligit, ubi, poft ufum corticis, prout critica illa perfpiratio diverfa ratione (fi id ita exprimere liceat) flueret vel reflueret, ita pariter melius pejufve habebat æger; ficque fub dubia fanationis & recidivæ viciffitudine perfeverabat, donec ftabili aliquot dierum fluxu perfecte tandem convalefceret. Proprietatem hanc, crifium interventu curandi, in omnibus aliis febrifugis, validifque in univerfum remediis, animadvertit *Albertinus*.

3°. Quemadmodum falutares corticis effectus ad peculiarem aliquam crifin limitati non funt, ita nec tempus, quo crifium harum una quædam vel plures poft remedii iftius ufum adparent, ftabile & regulare occurrere: aliquando tunc tantum contingere crifin, poftquam aliquot jam diebus intercepta per corticem febris fuit, & in priftinam fanitatem rediiffe videtur æger †; fed, abfque crifi, intutam curam.

4°. Crifes has non febrim tantum, fed & notas inde recentes vifcerum obftructiones tollere.

5°. In febribus intermittentibus, quas præceffit, aut co-

† Simile quid præclariffimorum inter *Londinenfes* Medicorum praxis exhibet, apud quos nota felixque aliquot elapfis annis confuetudo obtinuit, fub ipfa intermittentium per primas corticis dofes fufpenfione, lenia & roborantia cathartica præfcribere, idemque poft aliquot dies iterare remedium; vel ab ipfo initio talem regulariter fimilium catharticorum copiam mifcere cortici, quæ, fine effectus corticis per nimiam laxitatem deftructione, apertam alvum fervare poffet. Invaluerat jamjam memorata methodus infigni, quem, in præfervandis a cachexia, ictero, vel hydrope, ægrotis, habuerat fucceffu, quæ in certa quadam epidemica conftitutione poft confuetam intermittentium curationem frequenter acciderant.

comitatur solitæ cujusdam evacuationis suppressio, ægros in periculo versari, nisi laudabiles crises usum corticis immediate excipiant. Variis hoc evidentibus exemplis illustrat *Albertinus*, hominum, quos, post scabiei, ptyalismi, podagræ, variorum ichorosorum fluxuum, antiquorumve tumorum, recessum aut suppressionem, intermittentes prehenderant. His datus erat cortex, remota igitur aliquot diebus febris, ægrique omni verisimilitudine restituti perfectissime, sed absque ulla crisi; cum sub maxime blandienti prosperæ sanitatis spe in violentos subito morbos, alii in inflammationes, febres acutas, & parotides, alii in periculosos capitis adfectus, stupiditates, paralysesque, alii denique in apoplexias inciderent.

Paucas aliquot ex prægressis factis practicas leges *Albertinus* deducit, quas, quia perspicaci cuivis Medico facile occurrent, omittam ego.

Id tantum generaliter observabo, quod, cum febres, pro quibus efficax adeo specificum (corticem sc.) possidemus, ipsæ absque crisium ope vere curari nequeant; cum exquisita ad crises attentio, dirigendis in ejusmodi febre Medici actionibus, firmandoque verarum aut fallacium curationum respectu judicio, ipsis factis adeo necessaria demonstrata fuerit; quanto magis omnia hæc in acutis febribus requirentur, in quarum sanatione naturam multo insigniores partes agere notissimum est, magisque, quam ad intermittentium profligationem contribuere? Cum vero crises istæ, atque earum sequelæ, plerorumque Medicorum in febribus intermittentibus observationem eluserint; cum easdem observandi defectus tam multos, tam graves, & imperceptos nihilominus errores produxerit; quam valide igitur similium errorum suspicio in communem, acutarum respectu, crisium neglectum cadet? Utique sufficere videntur hæc, ut prudens quivis Medicus ad legitimum dubium, reique istius examen revocetur.

Corticis, sine adjuncta crisium ope, in radicali febrium intermittentium curatione inefficacia ad veri reme-

mediorum effectûs, operationisque, exactiorem scientiam deducere nos poterit, & faventem magis crisium ideam suggerere, quam quæ, post medicinæ a *Chymicis* invasionem, prævaluit. Ut res hæc clariori etiamnum lumine perfundatur, examinare salutares bonarum crisium effectus, & cum iis, quos efficacissima nostra remedia producere valent, comparare conveniet.

10. Certum est aliquas corporis nostri conditiones occurrere, quæ, ut morbosa fluida eliminentur, peculiares quasdam determinatas evacuationes exigunt: quibus alias quascumque evacuationes substituere inutile sæpe, & periculosum fuerit. Hæmorrhoïdalis revera fluxus, & menstruus revulsivâ sanguinis missione supprimi aliquando potest: sed, licet copia sic evacuata naturaliter evacuandæ alteri æqualis, vel & major fuerit, attamen generaliter imperfecta illa compensatio, & mille suppressionis pedisequa, incommoda avertendo inepta deprehenditur; quia natura illa ipsa ratione non levatur, quam universalis totius machinæ determinatio postulat, neque isthæc determinatio substituta artificiali sanguinis missione immutatur. Stabilis iste (si phrasin repetere liceat) ad certum quemdam tonum tensi corporis impetus clarius etiamnum in quibusdam cephalalgiis patet; quæ omni, juxta communem venæ sectionis ac purgationis methodum institutarum, evacuationum vi numquam removeri poterant, sed ipso instanti, & ad stuporem usque, aperta temporali arteria fugabantur: cujus rei multa apud *Prosperum Alpinum*, *Ballonium*, *Marcum Aurelium Severinum*, *van Meekren*, aliosque exempla prostant.

Igitur ex materia facti manifeste constat certis quibusdam occasionibus certas tantum peculiares evacuationes noxiis fluidis liberare corpus, aut machinæ tonum atque impetum mutare posse.

Quod autem propriis signis criticis (idest, ipsis illis, qui ex circumstantiis morbi, & universali morbosi corporis impetu, sequuntur, effectibus) prævie denotata crisis *eminenter* naturalium istarum evacuationum una videatur

tur, quæ, æquali aptitudine & securitate, alia quacumque evacuatione suppleri nequeunt, ex principio in præcedenti paragrapho indicato satis liquet; videlicet, quod natura per spontaneam crisin immediate levetur, illa peculiari ratione, quam machinæ determinatio & necessitas tunc requirunt. Hoc autem, ni pessime fallor, vere in materia facti consistere, cuilibet non præoccupato constabit, qui salutares multarum crisium effectus aliis illis efficacissimorum nostrorum & *Herculeorum* remediorum effectibus exacte comparaverit. Acutarum febrium, crisibus subito & perfecte remotarum, exempla in practicis nostris auctoribus nimis communia sunt, quam ut in dubium revocari queant; & propriâ evidentiâ adeo demonstrata subsistunt, ut opus non sit, ad aliqua hujusmodi facta provocare, quæ ipse verisimiliter Lector in *prima præsentis operis parte* ultro animadverterit; cum ex adverso interim, similia exempla fide digno quodam in ejusmodi casibus opum medicarum successu umquam æquilibrata fuisse, haud meminerim. Hæ revera mirabiles sæpe produxerunt effectus, faustamque desperatis casibus mutationem sensibiliter induxerunt; at hîc earum efficacia limitatur, nec unquam forte ad immediatam perfectamque febris acutæ gravioris sublationem extensa fuit. Inter omnia remedia, mirabilibus, quas in instanti perfecit, curis, summum Medicinæ honorem *Arteriotome* addidit: sed hæc illi, quod nunc tractamus, negotio opponi nequit; etenim tantum abest, *Modernos* nos illius vere *Herculei* remedii usum ad tales, qui id manifeste videntur exigere, acutarum febrium casus * extendisse, ut id ipsum universaliter neglexerimus, in iisdem etiam casibus, ubi ab elapsi seculi Medicis tam feliciter exploratum fuerat.

Crises igitur, optimaque nostra remedia, singula sub amicissimo cuivis lumine perlustrando, priores efficaciâ posterioribus præstare plurimum, iisdemque ergo apte compensari haud posse, factis constat.

2°. Idem

* V. G. Inflammationes menyngum & cerebri, tales præsertim, quæ visibilem carotidum pulsationem excitant.

2o. Idem hoc, in peculiaribus quibusdam casibus, vitiosis in criticarum evacuationum materie observatis qualitatibus, putridis e. g. fœtidissimisque urinis, sedibus, atque sudoribus *, ulterius evinci potest; nam si activus Medicus, imprudentia, aliave qualibet ratione, imminentem hujus generis crisin averteret, quam fatales esse possent sequelæ? Quam incerta hujusmodi materiæ per alia emissaria expulsio? Quam periculosa ejusdem intra corpus, donec expelli queat, mora?

Sed, licet remediis nostris æqualis cum laudabili crisi efficacia concederetur, tunc tantum in partes venirent illa, quando natura nec manifeste, nec regulariter ad talem crisin procederet: dum enim eo procedit hæc, inutilia ista, si non immediate periculosa, haberi debent: *Inutilia*, quia ad summum æqualis solummodo cum bona crisi efficaciæ supponuntur; *Periculosa*, quia universalem corporis impetum violente mutant, aut debilitant, totamque perturbant machinam, ut hæc ad aliam quandam determinationem invertatur: quæ, sine certo quodam (instrumenti musici ex uno in alterum tonum transferendi discordiæ utcunque comparando) tumultu, concipi nequaquam potest. Constans in omnibus ejusmodi casibus difficultas, & licet fatalibus perpetuo effectibus non stipata, attamen, morbosos istos, & spontaneæ criticæ expulsationi paratos, humores visceribus infigendo, practicis morborum historiis abunde periculosa adparuit, ut majorem, quam quæ in *Moderna* nostra *Herculea* praxi eidem passim adhibetur, attentionem mereri possit.

Quæcumque pro antiqua crisium observatione adlegavi hactenus, strenuam curandi methodum excludere nequaquam debent. Accuratam revera in Medico, continuamque ad minutas quaslibet signorum criticorum cir-

* *Galenus*, a *Ballonio*, *Ep. edit. Venet.* p. 42. citatus, alicubi in suis operibus, *Omnes fœtidas excretiones perniciosas esse*, statuit: Falsa evidenter adsertatio! Vide supra *Obs.* V. *de Sudoribus Criticis*, item *Ballonii Ep. pag.* 117. & *Albertinum* in *Act. Acad. Bonon.* loco cit.

circumſtantias attentionem exigunt ; ſed tunc tantum clamant otium, dum felicem inde futuram criſin prævidet. Integra ſub acutarum primordiis libertate gaudet, media, quæ ars ſuggerit, efficaciſſima adhibendi, ut inflammationis, plethoræ, aut collectæ in primis viis ſaburræ ſequelas præcaveat. Tempus hoc, ratione & experientia teſte, alacri magnanimæque actioni conceditur, priuſquam radices egerit morbus, & ſuſtinendis remediorum viribus neceſſarium adeo ægri robur deficiat. Prætioſa hæc occaſio, a qua fauſtus vel infauſtus febrium acutarum exitus fere omnino pendet, tanto a criticis morbi periodis intervallo, criſium obſervatori æque, ac vituperatori patet. Fortunatiſſimum ſane ſe ſentiet prior, ſi cauſas morboſas eo tempore ita ſubjugare potuerit, ut arceatur criſis neceſſitas, morbuſque ad ſpontaneam inſenſibilem reſolutionem perducatur. Maturioribus morbi periodis, nulli non magis reſtrictioni ſubjacet, niſi illi tantum, quæ ab exacta in obſervandis omnibus mali circumſtantiis vigilantia, ab exquiſita in diſtinguendis inde ſalutaribus noxiiſque revolutionibus, attentione, & denique a prudenti ſub priorum prædominio omnium validorum remediorum abſtinentia naſcitur. Nec oneroſius hoc, quam quod unicuique Medico inevitabiliter incumbit officium: etenim naturam aliquas in morborum curatione partes agere agnoſcunt omnes : vixque aliquem Medicum tantæ in præſcribendo incontinentiæ ſuſpectum arbitror, qui de hoc, propria naturæ ſufficientia indicto ipſi, otio querelas fundat. In omnibus aliis morbi mutationibus (tales intelligo, quas aut mere morboſas, aut perverſas, aut licet ſua indole ſalutares, morbi tamen magnitudini impares, deprehendit) omni vigore, totiſque *Herculeæ* methodi viribus, diſtinguere ſeſe & poterit, & debebit. Hoc revera videtur medium, inter abſurdam iſtam puſillanimem praxin, quæ ex inepto metu naturæ ordinem, criticoſque ejuſdem impetus perturbandi, ægrum morbi ferociæ ignave tradit; præcipitemque illam methodum, quæ ſalutares naturæ operationes cum morboſis mere ſymptomatibus confundit, & utralibet ſine ullo diſcrimine aggrediendo, regularem morbi curſum pervertit, novas morboſas complicationes excitat, maxime

me naturalia ſimul, & efficaciſſima curationis media peſſumdat.

Ut hujus de criſibus diſſertatiunculæ ſummam recolligam, adparere exiſtimem; 1°. quod, ſi res iſta ab extraneis omnibus, quas abſtractæ ratiocinationis præjudicia eidem miſcuerunt, fabulis atque hypotheſibus depuretur, quæſtio de vera criſium, dierumque iis peculiariter adpropriatorum, exiſtentia, ad meram facti materiem utrimque reducenda veniat; 2°. quod adfirmativa validis, modernis æque ac antiquis factis ſuſtineatur; talibus ſaltem, quæ omnes non præoccupatos Medicos ad ulterius illius ſubjecti examen inducere abunde valeant; 3°. quod criſes non ſint meri effectus naturæ ſibi ipſi relictæ, & violente luctantis ſub inerti noxiorum humorum ſarcina, ut quidam Medici exiſtimarunt; at ſucceſſiva potius, continua, definita opera exquiſiti illius mechaniſmi, innatique, & propriæ conſervationi jugiter invigilantis, principii, quo providentiæ placuit, noſtra dotare corpora, a creatore certo certius deſtinata, ut, licet ex propriæ ſuæ ſtructuræ indole, & externorum agentium injuriis, mille diverſis malis ac periculis indies exponantur, in longam tamen annorum ſeriem ſubſiſterent. Hoc univerſo circumſtantiarum, ſalutares criſes concomitantium, ſatellitio demonſtratum fuit; 4°. quod, ſine ullo ad criſium obſervationem reſpectu, valida in ſingulis febris acutæ mutationibus remedia præſcribere, periculo non careat; 5°. quod, ſub determinato quolibet ad criſin impetu, criſis hæc alia quacumque evacuatione, æquali aptitudine & ſecuritate, ſuppleri nequaquam poſſit; 6°. quod ſalutares bonarum criſium effectus optimorum noſtrorum remediorum efficaciam longe videantur excedere; 7°. quod ingenioſa criſium obſervatio magnanimæ praxis methodo haud repugnet; 8°. quod hac in re nullæ obſervationes contra *Antiquos* legitime adlegari poſſint, niſi tales, quæ juxta eorum normam confectæ fuerint.

Itaque, generalibus illis, quæ, de antiqua criſium obſervatione, ſummoque quod in praxi mereantur

pondere, fortuito penes me jacuêre, animadversionibus enarratis; eas mihi, licet istis, quas subjectum admitteret, iisque etiam, quas, si otio & requisita librorum opportunitate fruerer, pro eodem ipse urgere possem, longe inferiores, haud exiguo tamen momento occurrere, fateri cogor. Sinistris aliquot in operis hujusce scopum objectionibus obviasse, idemque affectato hodie crisium fastidio exemisse, præsenti proposito plane sufficiet. Donec ex opposito legitime stabilita res, & justificata fuerit, vix leniori eam, quam *Affectati fastidii* titulo adpellare possim. Tamdiu igitur, nos hac in re sine ulla ratione a veteribus deflexisse, meraque consuetudine, & dominantibus quibusdam elapsi seculi præjudiciorum reliquiis, ad hodiernam nostram *Herculeam* praxin pervenisse, non sine verisimilitudine aliqua, modernis nobis imputari poterit.

SECTIO II.

Continens exempla quædam peculiaria, ex propriis meis observationibus circa supra memoratos pulsus & crises, cum variis selectis casibus, mihi per amicos communicatis.

CAPUT I.

Novæ observationes circa pulsum dicrotum.

OBSERVATIO I.

LLA, qua *Antequeræ*, die 17. Settembris 1737. appuleram, vesperâ invisens me *Solanus*, in iis, quæ eo usque de suo invento audiveram legeramve, nullum sese fundamentum ponere velle, inquiit; consentire se, ut antecedentia omnia illius rei documenta prætermitterentur, totumque negotium ad talium, quæ sub mea in ista civitate mora occurrerent, factorum testimonia reducerem.

Pacti tenax, ejusdem mensis die 21. mane adsumpsit me ad nosocomium *Antequeræ* *S*[ti]. *Joannis de Dios*, ut pulsu dicroto instructum, sedecim annorum juvenem, & mediocri corporis habitu præditum, ægrum invisere-

 mus.

mus. Nomen *Juan de Ortega*, *Offunæ* natus erat; jamjam a febre continua reconvalescebat, in qua, & purgatus fuerat, & sectus venam. Pulsus dicrotus in ipso prima vice eodem mane adparuerat; levis erat, & in singulis pulsationibus continuus; unde *Solanus* exiguam sanguinis quantitatem per nasum, intra viginti quatuor horarum spatium præsagiit; & quamvis repræsentarem ipsi, secundum ictum mihi instabilem videri *, nullum ad narium hæmorrhagiam adparere impetum, quin & nullum ex omnibus istis, quæ pro tali hæmorrhagia *Veteres* tradiderunt, indicium, nihilominus, quod maxime mirabar, absolute in sua prognosi persistebat.

In eodem statu æger usque ad 22am. circa auroram mansit: quo tempore, prurire naso, ac cum exigua cruenti muci, & paucarum guttularum sanguinearum excretione sternutare cœpit. Viginti quatuor horis persistebat pruritus. Circa decimam matutinam tenuis sanguinea stria de naso prodiit; cumque pulsus dicrotus continuaretur, copiosioris sanguinis apparitioni insistebat Doctor; quæ ad octo etiam novemve guttarum copiam post meridiem accidit. Proximo mane (videlicet vigesima tertia) tres quatuorve sanguinis guttas, & totidem insuper post meridiem, de naso reddidit: vesperi pulsus dicrotus tardior evasit, & secundus ictus distincta fere a primo ictu pulsatio videbatur. Sequenti mane (vigesima quarta) pulsum absolute naturalem † reperi; quam ob rem æger ex nosocomio dimissus fuit.

Inducebam hominem, ut me domi meæ conveniret, privato ibidem ipsum examini subjecturus. Pulsus ejus naturalis manserat. Rogavi, fortiter nares emungeret; sed nullus sanguis apparuit. Pecuniam dedi, ut, si media quædam ad excitandam nasi hæmorrhagiam essent adhi-

* Adparentis mihi in secundo ictu incostantiæ, ut brevi post in eodem ægro observabam, causa, diversus pulsum explorandi modus fuerat: nam regulariter secundus percipiebatur ictus, si digitus arteriæ leviter adplicatus maneret; sed, quoties hanc comprimerem, disparebat.

† Vide pag. 31. n. 6.

adhibita, indicaret: negavit; seque nunquam prius ullum ex ista parte sanguinem emunxisse, adseruit.

OBSERVATIO II.

Die 10. Octobris 1737. Don *Antonio Alvarez*, in prima hujus operis parte memoratus, medicinæ Doctor, illa sese vespera in suo quodam ægro pulsum dicrotum percepisse, ideoque, licet pulsus hic nonnihil obscurus esset, sanguinis, quam ægro ante præscripserat, missionem distulisse, suamque de narium hæmorrhagia exspectationem familiaribus indicasse, *Solano*, mihique narravit.

Proximo mane sequentem schedulam ad *Solanum* misit.

„ DOMINE.

„ Heri tecum locutus fui de prognosi mea futuræ
„ narium hæmorrhagiæ in Domino *Joanne de Zayas*,
„ Domini *Christophori de Zayas*, cognati mei filio.
„ Acutæ febris diem nunc quintum agit; & quamvis
„ circumstantiæ morbi, constitutio ipsius & juventus
„ sanguinis missionem exigere viderentur, hanc tamen,
„ ut narrabam ob pulsus dicroti adparitionem distuli.
„ Elapsa nocte æger sanguinem e naso dimisit. Hoc
„ mane strophiolum ejus totum cruentum vidi, & ser-
„ vandum jussi, ut vesperi amicum nostrum Docto-
„ rem *Nihell* adducas, ipse examinet, in veritatem
„ hujus facti inquirat, testisque sit stuporis & admira-
„ tionis, quæ casus iste in familia excitavit; *Familia*,
„ ut nosti, dignitate æque ac veracitate notabili. Aliam
„ hodie futuram prædixi hæmorrhagiam, sed mino-
„ ri quantitate, quia pulsus dicrotus obscurus est.
„ Sum &c.

„ Die 11. Octob. 1737.

„ Don *Antonio Alvarez de Aseyjas*.

Hora quarta pomeridiana, cum Doctore *Solano*, Domino *Christophoro Solano*, illius filio, & Domino *Joanne de Pedraza*, philosophiæ ac medicinæ Baccalaureo, ad visendum ægrum me contuli: strophiolum totum sanguine commaculatum vidimus: hæmorrhagiæ quantitas fuerat, qualem, juxta familiæ phrasin, ovi testa recipere potuisset. Æger aliquot diebus ante capitis gravitate laboraverat. Febrim admodum moderatam invenimus, lotium valde coloratum, pulsumque leviter (sed, ut mihi videbatur, non omnino distincte) dicrotum: nihilominus aliam hæmorrhagiam prædicebat *Solanus*, *Alvarezio* vesperi eandem prognosin repetente. Æger tota sequenti nocte admodum deliravit, sed nulla adparuit hæmorrhagia, nec mane vel minimas dicroti pulsus reliquias poteramus detegere. Quapropter visitationes nostras abrupimus. Utrum in hoc casu sanguis, qui per nares debuisset effluere, introraptus fuerit ad meninges, indeque productum delirium, Lectoris judicio relinquam.

Die sequenti, videl. 13ª. Octobr. Doctor *Alvarez* sanguinem mittendum jussit: vesperi iterum observavit pulsum dicrotum, idque familiæ indicavit. Proximo mane, hora nona, æger narium hæmorrhagiam passus fuit, & hora decima, brachii venam secunda vice secabatur. Licet de iis, quæ post 12am. contigerant, nihil scirem, attamen curiositate ductus visitationes meas renovabam. Hoc mane, 14ta. scilicet, fortuito conveni ægrum, hora fere post hæmorrhagiam elapsa, & strophiolum ejus, amplis duodecim cruentis maculis recenter tinctum, vidi: pulsus ipsi adeo contractus erat, ut secundum ictum percipere non valerem: sed is denuo post meridiem adparuit; unde aliam intra 24. horas hæmorrhagiam vaticinabar; quæ exspectationi meæ haud respondit, licet dicrotus, uti hactenus consueverat, pulsus ad quamlibet diastolen perseveraret. Sinister hic eventus *Solanum*, meque ad accuratius ægri examen impulit; deteximusque, quod Doctor *Alvarez* a prægresso die per intervalla fronti ac temporibus adstringentia adplicasset: imperavimus mox, ut removerentur hæc, & aquæ calidæ fomentum substitui-

ſtituimus : quibus mediis æger ſequenti mane , 16a. Octobr. hora tertia , aliam , ultimo memoratæ exacte ſimilem , hæmorrhagiam patiebatur : poſt quam ſecundus ictus , pro more , evanuit.

17.a. 19a. 20a. & 22da. Indies ſequentibus circumſtantiis hæmorrhagiam ſubiit : prima & poſtrema valde exigui momenti erant , aliæ binæ ſimiles ſupra dictis : primam prægreſſa veſpera , ſecundam duobus fere diebus, pulſus dicrotus præceſſerat ; quod juxta *Solani* leges aliquantulum irregulare erat : veſperis tertiam quartamque hæmorrhagiam præcedentibus , ſed ante tertiam præſertim , ſecundus ictus obſcure ſentiebatur : attamen oportet animadvertere , quod forſan eo præciſe tempore redire inceperit ; mane enim pulſus perfecte naturalis fuerat .

Poſt quartam hæmorrhagiam pulſus dicrotus per intervalla adparuit , ſed obſcura adeo irregularique ratione , ut nihil inde concludi poſſet .

In toto hujuſce obſervationis decurſu , admodum notabile eſt , quam regulariter poſt ſingulas , prima forte excepta , hæmorrhagias † ſecundus ictus evanuerit .

OBSERVATIO III.

Die 10ma. Octobris 1737. *Antequeræ* ad Noſocomium *Sti. Joannis de Dios* venit *Franciſcus Martinus de Cueſta*, in *Arragoniæ* Regno *Molinæ* natus , vir procerus , macilentus , ætatis viginti ſex annorum , colore cachectico, febre quotidiana , obſtructiſque ac dolentibus hypochondriis laborans ; aliquot diebus ante capitis gravitatem ſenſerat ; hæcque etiamnum perſeverabat ; inſuper & naſi hæmorrhagiam patiebatur .

10a. Octobris , pulſus leviter , ſed inconſtanter , dicrotus adparebat ; ægerque capite doluit . Proximo mane exiguam cruenti muci copiam emunxit , & ſecundus ictus,

† Vide pag. 31. n. 6.

ictus, ad singulas diastoles continuus, manifestus, ac primo ictui fere æqualis erat: quapropter majorem sanguinis copiam intra viginti quatuor horarum spatium *Solanus* præsagiit. Tota die æger lancinanti temporum dolore affligebatur, cum dextræ naris pruritu; & sequenti mane, 12ª. Octobris, exiguam, majorem tamen quam prægressa die, sanguinis quantitatem naso expulit. Lancinans temporum dolor cum pulsu dicroto, sed levi admodum, continuabatur, majoremque iterum sanguinis copiam *Solanus* præsagiit. Vesperi sudavit æger, nocte deprehendebatur diarrhœa, quæ, ad 14am. mane protracta, ipsum omnimode allevabat †. Sed nullus hoc intervallo sanguis adparuit. Nihilominus, die 13ª. una cum capitis levitate, evidentiorem tota postmeridie, quam hactenus fuerat, pulsum dicrotum deprehendens, hæmorrhagiam intra 24. horarum spatium prænuntiavi; quæ proximo pariter mane contigit: exigua quantitate erat, & e dextra nare prodibat. Horis aliquot elapsis exploravi ægri pulsum; secundus ictus idem fere percipiebatur, &, ut prius, in dextro quam in sinistro carpo evidentior. Ex hisce circumstantiis, ac tempore, intra quod præcedenti vice regulariter adparuerat sanguis, alteram in secuturum mane dextræ naris hæmorrhagiam prædicebam. Hora 2ª. matutina non sine ægri stupore eventus prognosi meæ respondit perfectissime, posteaquam dextri lateris tempus, oculus, atque naris, horæ spatio doluissent. Hæc hæmorrhagia nonnihil major erat, quam postrema.

Inflatus hoc successu, ex pulsus dicroti continuatione, novam in proximum mane hæmorrhagiam prænuntiavi; sed fallebar. Post meridiem nihilominus, 16ª. Octobris, eodem fundamento, eandem prognosin repetii. Sequenti mane cum insigni temporum, frontis, ac oculorum dolore excitabatur æger; & paucis deinde horis exigua sanguinis copia per nasum adparuit, quæ, uti ob circumstantias memoratas existimo, longe notabilior prodiisset, nisi illo mane purgatus fuisset æger: quan-

† Hæc, absque prægressa ulla, vel socia pulsus intermissione accidit.

quanta enim a ſuperioribus vaſis ſanguineis, purgantis ope, fieri poſſit revulſio, Medicus rerum gnarus abunde novit. Toto die continuabatur dolor, & poſt meridiem ad naturalem ſuum ſtatum pulſus proxime adpropinquabat.

A 18a. mane uſque ad 20am. mane pulſus dicrotus manifeſtus erat. Quo fretus, binas falſas prognoſes enuntiavi, & de criticarum *Solani* indicationum incertitudine incipiebam conqueri. Attamen oportet animadvertere, intervallo hoc frontis, temporumque dolorem exacerbatum fuiſſe, donec 19a. veſperi aquæ calidæ fomento profligaretur: naſuſque adeo ſiccus erat, ut, etiamſi, quod iterum iterumque ab ægro fieri curabam, emungeretur, ne vel minimum muci inde expelli potuerit.

20a. Mane pulſus naturalis erat, meliuſque habebat æger: ſed poſt meridiem pulſus denuo dicrotus adparuit, iſque evidens percipiebatur uſque ad 22am. mane. Ultimis erroribus cautior redditus, a nova quacunque prognoſi abſtinui; at, cum naſi ſiccitas perſeveraret, 21a. veſperi aquæ calidæ fomentum capiti adplicandum præſcripſi, uti & 22a. mane, ut vaſa ad naturalem ſuam laxitatem reducerentur: tacituſque exſpectavi eventum. Hanc methodum deſideratus effectus ſequebatur: etenim poſt ſecundum fomentum immediate narium hæmorrhagiam æger ad viginti guttarum quantitatem ſubiit: quo facto, caput levatum fuit; & ſecundus ictus fere inſenſibilis evadebat. Poſt hæmorrhagiam purgabatur.

A 22a. poſt meridiem uſque ad 28am. ſecundus ictus, per intervalla nunc regularis, nunc anomalus, caputque in univerſum vertiginoſum fuit.

28a. Sera veſpera ſolus adivi Noſocomium, & ſecundum ictum valde inſignem, pulſum validum, capitiſque gravitatem ac vertiginem, majora ſolito, deprehendi; unde impendentem hæmorrhagiam audacter præſagii; juſſi, ut caput naſuſque aqua calida foverentur, domûſque iſtius Præſidi indicavi, perſuaſum me poſt vaſorum relaxationem ſecuturam immediate hæmorrhagiam.

giam. Intra horam deinde adhibebatur fomentum, vixque æger tantillum aquæ naſo attraxerat, cum ſtatim duodecim fere ſanguinis guttæ effluerent. Hanc, tam perfecte adimpletam, prognoſin ingens mihi delectamentum peperiſſe, fateri cogor: eo magis, quod, nunquam me, niſi *Solani* obſervationibus inductum, ea de re vel cogitaturum fuiſſe, certo ſcirem.

Parca adeo hæmorrhagia liberando capiti non ſuffecit; grave hoc & vertiginoſum manſit; pulſuſque dicrotus toto ſequenti die inſignis, ſed proximis duobus aliquantulum irregularis erat. Statuebam igitur experiri, utrum ibidem latens etiamnum ad hæmorrhagiam diſpoſitio remanſiſſet, poſtremoque molimine contendere, ut per eam evacuationem ægri caput levaretur: quapropter bina ipſi ſupradictis ſimilia fomenta, unum 31ª. Octobris veſperi, & proximo mane alterum præſcribebam. Succeſſit mihi prima intentio; ſollicitata enim natura poſt ſecundum fomentum exigua ſanguinis adparitione reſpondit; ſed altera, capitis levamen ſcilicet, neutiquam implebatur. Secundus ictus toto die leviter perſeverabat, & per difficilem ægri loquelam veſperi linguam ipſius torpidam evadere, adeoque nervorum capitis compreſſionem fieri detegebam.

Solanus, qui a 16ª. Octobris ægrum, nullo ad hæmorrhagiam reſpectu, tractaverat, quam nos haud exigui in ejuſmodi morbo uſus eſſe poſſe exiſtimabamus, ea nunc ratione dirigebat curam, quæ cum meis in hac obſervatione partibus ſubſiſtere abſolute haud poterat: quare eam minus curare cœpi; & a 1ª. Novembris ægro quotidie non niſi ſemel adfui. Præter alia remedia, adſtringentes lotiones, fronti ac temporibus applicandas, præſcribebat Doctor, ad præcavendam hæmorrhagiam, & per intervalla purgabat. Interea, pulſus dicrotus vel levis, vel irregularis ad 4am. Novembris uſque continuabatur. Hoc die poſt meridiem, pulſum exploranti mihi, ſecundus ictus evidens validuſve adparuit; ſed denuo uſque ad 8am. veſperi imminuebatur: quo tempore manifeſtus ac vehemens inſurrexit; & proximo mane, omnibus prægreſſis majorem, hæmorrhagiam patiebatur æger:

capi-

capitis autem ſymptomata increſcebant.

Reliquus hujuſce caſûs, dum *Antequeræ* degerem, decurſus referri non meretur. Sed, poſtquam diſceſſeram, ægrum duas adhuc hæmorrhagias ſubiiſſe, *Solanus* ſcripſit; quarum ſingulas pulſus dicrotus prægreſſus fuerat; qui tandem remotis obſtructionibus, ægroque convaleſcente evanuit.

Hæc adeo conſtans ad narium hæmorrhagiam diſpoſitio, ſociaque ſymptomata, ex obſtructione hypochondriorum, productaque inde aortæ inferioris compreſſione, & ſubſequente ſanguinis verſus caput transfluxu, ſuam videntur traxiſſe originem.

Tales erant tres iſtæ obſervationes, quæ, dum *Antequeræ* morarer, circa pulſum dicrotum occurrerunt.

OBSERVATIO IV.

Anno 1737., brevi poſtquam *Antequerâ* redieram, Dominus *Wilhelmus Tyrry*, Domini *Joannis Tyrry* Armigeri, Filius, Marchionis *de la Canada Gadenſis*, Nepos, cum capitis & ſtomachi, qui ab indigeſtione quadam naſcebatur, dolore, levi ſimul febricula laborabat. Sub pulſu ad ſingulas diaſtoles dicroto, naſi hæmorrhagia adfectum reperi: ſanguinem dimidiæ fere unciæ copia evacuavit, & intra quadrantem horæ ſecundus ictus omnino diſparuit *.

OBSERVATIO V.

In Noſocomio *Gadenſi S. Joannis de Dios* doloribus pleuriticis, tuſſique juvenis Aethiops adfligebatur, 1a. Januarii 1738. mane, narium hæmorrhagia adfectum reperi; tuncque prima vice ejuſdem pulſum exploravi: dexter pulſus qualibet diaſtiole leviter, ſiniſter inſignius, ſed non continuo, dicrotus adparuit: taliſque, præſente, peractaque hac hæmorrhagia manſit: donec brevi inter-

* Vide pag. 31. n. 6.

tervallo æger exiguam iterum ſanguinis quantitatem dimitteret. Quare ſecunda vice examinavi pulſum, & ſimplicem regulariter cum pulſu dicroto diaſtolen alternari, expertus ſum: ſenſim ille imminutus fuit, minus frequens evaſit, brevique naturali pulſationis ordini * integre locum ceſſit.

Poſt meridiem, ac proximo mane, pulſus dicrotus obſcure adparuit †, & quarta ſecundæ poſtmeridiei hora paucas de naſo guttas ſtillavit æger; quem, elapſa deinde hora inviſi, ſed tunc ne minimum quidem ſecundum ictum detegere potui. Abſque ullo (ſeu pulſus, ſeu alia quæcumque conſiderarentur) hæmorrhagiæ ſymptomate, vel impetu, aliquot deinde diebus intra Noſocomium remanſit.

OBSERVATIO VI.

Die 2a. Januarii 1738. ad idem Noſocomium venit robuſtus Juvenis, levi adfectus febricula, & frigore trepidans. Pulſus ejus plenus erat, leviterque dicrotus. Atque ita, ſine ullo alio hæmorrhagiæ indicio, perſeveravit uſque ad 3am. veſperi: quo tempore ad exonerandam alvum nitenti modica ſubito ſanguinis copia de naſo erupit.

Proximo mane eundem, ut ante pulſum dicrotum obſervabam; ſed æger diutius intra Noſocomium remanere noluit.

OBSERVATIO VII.

Anno 1738. Dominus *Wilhelmus Knight*, nobilis, ætatis circiter viginti annorum, juvenis, qui cum Dominis *Mannock* & *Ryan*, Armigeris, *Gadibus* cohabitabat, lethali maligna febre prehendebatur, cujus ipſo initio, una cum variis violentæ irritationis indiciis, pulſum continuo dicrotum animadverti; taliſque ſine ulla

* Vide pag. 31. n. 6.
† Ibid. num. 7.

la hæmorrhagia biduo perſtitit: quo finito, ſub ſpontanei vomitus conatu, cum impetu, & modica quantitate ſanguis de naſo erupit. Proximo, ac ſequenti die eumdem detegebam pulſum; nulla nova hæmorrhagia adparuit; ſed delirus evaſit æger, manſitque, donec poſt quatuor deinde dies occumberet.

Binæ hæ poſtremæ obſervationes hæmorrhagiæ, ob vaſorum ſanguiferorum reſiſtentiam impeditæ (*pag.* 70. *num.* 5.) exempla ſuppeditant.

OBSERVATIO VIII.

Die 10ª. Martii 1738. robuſtus juvenis cum quartana intermittente, & pulſu dicroto ad ſupradictum Noſocomium acceſſit. Febris hactenus peculiari illo ſymptomate ſtipata fuerat, quod eadem cum paroxiſmis proportione naſi pruritus inciperet, augeretur, atque decreſceret.

Pulſus dicrotus continuabatur leviter, donec 28ª. ejuſdem menſis æger Noſocomium deſereret; præterquam 23ª. & 24ª. quibus plenior diſtinctiorque adparuit.

Toto hoc tempore, indies, frontis, temporum, totiuſve capitis, dolore aut tenſione, ſed naſi præcipue, oculorumque pruritu, & frequenti ſternutatione *, adfectus fuit.

Die 11ª., 12ª., 13ª., & 14ª., pauxillum ſanguinis de naſo emunxit, & 25ª., ſeptuaginta, vel octoginta circiter guttarum hæmorrhagiam patiebatur.

Notari meretur pulſum dicrotum, 11ª. mane, in fini-

* Ut caveatur inutilis obſervationum repetitio, animadvertere hic conveniet, quod, ex ultima hac paragrapho, accuratam regularium abſque hæmorrhagiis caſuum ideam comparare ſibi Lector poſſit, quales *pag.* 54. memorati ſunt. Diverſorum caſuum differentia in memoratorum ejuſdem paginæ initio ſymptomatum cum naſi pruritu & ſternutatione, omnium fixiſſimis, varia tantummodo combinatione conſiſtit.

nistro, quam dextro carpo evidentiorem extitisse, etiamsi dextri lateris pulsus eodem tempore plenior, & omni, cui dicroti pulsûs obscuritas potuisset adtribui, impedimento immunis foret. Idem similiter in diversis aliis contigit.

OBSERVATIO IX.

Christoval Romero in idem Nosocomium adducebatur die 18a. Februarii 1738. Praegressis quinque diebus, a frigidi venti injuriis cephalalgia adflictus fuerat. Explorando pulsum Dominus *Petrus Roxus*, Nosocomii Medicus, secundum ictum ad singulas diastoles continuum deprehendit: 19a. idem percepi ego: levis erat; vesperi post gradatim evanuit; 20a. mane iterum revertebatur; post meridiem nonnihil obscurior evasit; sicque perseveravit usque ad 23am. mane.

18a. Et sequenti nocte sanguinem larga quantitate octies per nasum dimisit æger; unde caput ejus levabatur: 19a. binas hæmorrhagias subiit; secunda hæmorrhagia satis insignis erat, ulteriusque levavit caput: 20a. unicum notabile symptoma, residuus quidam occipitis dolor superfuit; cui 21a. post meridiem temporum dolor accessit; ambo vesperi aquæ calidæ fomento dissipabantur: 23a. etiamnum de cephalalgiæ suæ reliquiis conquestus fuit; cœpitque obstupescere: proxima die delirus ac somnolentus evasit; mane pulsus, aliquando post tertiam & octavam, sed post quartam passim, diastolem intermisit: eadem die subsequebatur diarrhœa; verum absque ullo ægri levamine, qui, convulsionibus adflictus, intra paucos deinde dies succubuit.

Alium, huic analogum, casum observavi, in cujus initio, licet æger, qui pulsum dicrotum exibebat, insignem narium hæmorrhagiam pateretur, aliquot nihilominus diebus stupidus ac catalepticus evasit.

Ex binis hisce casibus, septima capitis hujus observatione, aliisque manifeste constat pulsuum *Solaniano-*

norum adparitionem ad crises ſtricte dictas limitatam non eſſe ; haſque igitur illis excluſive non ſignificari. Omnium ſimul phænomenῶn productum, regula eſt, qua, utrum evacuationes, hiſce pulſibus indicatæ, criticæ aut ſymptomaticæ futuræ ſint, determinari debet. Attamen, a præcipuo, cui adhibentur, uſu, pulſus critici appellari legitime poterunt.

OBSERVATIO X.

Deſumpta ex Literis Amici mei, Doctoris Petri Roxi, *Membri Honorarii Academiæ Medicæ* Madritenſis, *& Noſocomii* Gadenſis Sti. Joannis de Dios *Medici Ordinarii.*

- - - - - Elapſa ſeptimana alius in meo Noſocomio narium hæmorrhagiæ caſus accidit in adoleſcente, qui cum ingenti temporum dolore levi febricula ægrotabat. Exiguum ad ſingulas diaſtoles in ipſo pulſum dicrotum deprehendi, quem varii etiam Monachorum, ægro famulantium, obſervarunt, uti & doctor *Franciſcus Garzia*, qui tunc caſu aderat. His fretus, ſine ulla temporis limitatione, narium hemorrhagiam indicavi. Bidui ſpatio abſque ulla mutatione, aut remediis, deſcripto jamjam ſtatu permanſit æger: tum vero ad ſex circiter unciarum copiam ſanguis de naſo prodiit; unde temporum dolor admodum imminutus fuit. Paucis poſt horis viſebam ægrum, pulſumque eadem ratione dicrotum deprehendens, alteram hæmorrhagiam prænuntiavi †; quæ ſequenti pariter mane adparuit: poſt hæc ſecundus ictus deſiit, ægerque convaluit.

Doctori *Garziæ* admodum placuit obſervatio hæc, prima ſcilicet hæmorrhagia, quam pulsûs ope prædictam viderat.

Gadibus, die 7a. Octobris 1737.

Don Pedro Roxo.

OB-

† Vide pag. 31. num. 7.

OBSERVATIO XI.

Ab Amico meo, Domino Joanne de Pedraza y Castilla, *Philosophiæ ac Medicinæ Baccalaureo, mihi communicata.*

- - - - Inter alias meas observationes valde singularis est sequens: vocabar, ut *Joannem de Toledo*, novendecim annorum, & tenui corporis habitu præditum, adolescentem inviserem. Habitabat in *Calle de la Yglesia* * (sic dicta platea); illoque tempore tertiana intermittente duplici laborabat. In paroxysmorum intercalationibus levissimum quemdam pulsum dicrotum ad singulas diastoles deprehendi, ea exacte proportione, uti accederet, incresceretque paroxysmus quilibet, manifestius insurgentem. Prima, dum id observarem, vice, annuntiavi ægro, futuram illo, quem tunc patiebatur, paroxysmo, hæmorrhagiam narium. Mane redeunti, se præcedente vespera, in vigore febris, cum pruritu nasi, ingentem suffocationem percepisse, illaque parte tres sanguinis uncias evacuasse retulit. Hac, & sequenti die parem prognosin renovavi, pari fundamento, successu pari. At, cum hæmorrhagias istas debilitare potius, quam levare ægrum animadverterem, neglexi illas, paucasque tartari vitriolati, nitri antimonii, & salis absynthii doses exhibui: quo facto, febris, pulsus dicrotus, hæmorrhagiæque evanuerunt.

Addit: observatio hæc pro exemplo mihi serviit in aliis binis adolescentibus, *Josepho Manojas*, in eadem platea, & *Joanne Pernia*, in *Calle del Cura*, qui eadem febris specie adflicti erant, hæmorrhagiisque, quas ex pulsu dicroto similiter prænuntiaveram. Hi ejusdem remedii ope sanabantur.

Antequeræ die 13ª. Novembris 1738.

Don Juan de Pedraza y Castilla.

OB-

* In *Rio Gordo*, Villa *Andalusiæ*, ubi hæc observatio facta fuit.

OBSERVATIO XII.

In epistola, quam ab eadem die 21ª. Martii 1738. accepi, sequens paragraphus legitur.

Amicus noster, dominus *Christophorus Solanus*, febris continuæ putridæ sextum nunc diem agit; sed absque ullis periculosis symptomatibus: jamjam narium hæmorrhagiam passus fuit; alteramque copiosiorem hoc mane. Utrasque pulsus dicrotus præcessit, qui nunc etiam, sed levis admodum, perseverat. Si in illius morbi decursu aliqua notatu digna mutatio accidat, proximo veredario intelliges.

Don Juan de Pedraza y Castilla.

CAPUT II.

Novæ observationes circa pulsum intermittentem.

OBSERVATIO I.

20ª. JAnuarii 1738. *Sylvestre de Grana*, robusta compage vir, carneoque & firmo corporis habitu præditus, ætatis circiter quadraginta annorum, cum dolore in dextra & superiori thoracis parte, qui brachium versus extendebatur, ad Nosocomium *Gadense Sti. Joannis de Dios* accessit. Dolor iste 18a. inceperat, & febre, siti, pulsu duro, humidaque tussi stipatus erat. Deinceps ad sinistram mammam, humerumque transsiliit, atque adeo violentus evasit, ut æger decumbere nequaquam posset. Quam ob rem bis ipsi vena secta fuit cum levamine; dolore autem vehementer iterum increscente, adfectæ parti scarificata adplicabatur cucurbita; unde melius habuit: 10a. nihilominus morbi die dolore adeo fatigatus, & inquietus erat, ut in neutrum latus cubare posset, sed erectus in lecto sedere

 coge-

cogeretur : pulſus evenit parvus, inæqualis, & ad ſingulas fere pulſationes intermittens. En morbi hiſtoriam, quam ab amico meo *Petro Roxo*, Noſocomii Medico recepi.

Eadem die, videl. 28a. Januarii, inſtruebar de ſtatu ægri, ipſumque inviſebam. Pulſum, ſecunda quavis tertiaque diaſtole regulariter intermittentem, reperi; qualis ad 5am. Februarii uſque perduravit : quo die æger poſt breviſſimam agoniam occubuit.

A 28a. Januarii ad ultimo memoratum diem, levem diarrhœam, tormina, borborygmos, flatuumque per anum eruptiones ſubiit.

Poſtremis diebus æger de palpitatione cordis conquerebatur : & proxima ante mortem die, cordis regionem examinans, ad quamlibet inſpirationem diſtincte percepi motum, illi utcumque ſimilem, quem in emphyſemate aër, aut in trachea pituita exhibet. Unde fluidi cujuſdam intra thoracis cavum, vel intra pericardium, extravaſationem ſubeſſe concluſi. Hæ aliæque morbi circumſtantiæ induxerunt me, ut aperirem cadaver : nec injucundum Lectori fore exiſtimo, ſi diſſectionis meæ hiſtoriam hîc invenerit; partim, ut convincatur nullam a me ſupprimi circumſtantiam, quæ hujuſce tractatus ſcopo repugnare videri poſſet, partim, quia ejuſmodi caſus, licet haud ignoti in medicina, minime tamen vulgares extant.

Pleuram craſſam ac ſpongioſam, pulmoneſque ipſi, ſed ſine ulla ſubſtantiæ eorumdem ſenſibili alteratione, adhærentes reperi. Pericardio aperto inodori, flaveſcentis puris pinta circiter effluxit. Tum cor, verum tota ſua ſuperficie adeo ſpongioſum adparuit, atque adeo tectum craſſamento puris, ut id primo aſpectu haud cognoſcerem, præſertim, quia undequaque, inſigni productionum membranacearum, funiculorumve, quæ illud penitus defigurabant, numero, pericardio cohærebat. Interior pericardii ſuperficies in eodem ſtatu fuit, nec, quod ſuam pariter puris copiam continebat, me-

dia-

diaſtinum diverſa ſeſe conditione obtulit. In dextro thoracis latere, ſub clavicula, inter pleuram atque intercoſtales muſculos, purulentus, ovi magnitudine, ſaccus aderat. Dextri pulmonum lobi ſuperficies inferior, cum reſpondente adjacentis pleuræ ac diaphragmatis portione, alium, ſed largum, ſimilis purulentæ materiæ ſaccum, interius, ut ſupra memorati, ſpongioſum formaverat.

Inferior magni parvique lobi hepatici limbus pro parte lividus, inanis pene veſicula fellis, tumidus nonnihil lien, & univerſus fere tenuium inteſtinorum tractus, ad exiguam a cæco diſtantiam, inflammatus adparuit. Ex jejuno, vermium ſatis craſſorum dodecadem circiter colligebam.

Poſt bidui macerationem in aqua, cor & pericardium examinavi: interna pericardii membrana celluloſa erat, & puris craſſamento plena adipoſam pinguiuſculi hominis tunicam perfecte æmulabatur: inter binas pericardii laminas, rubram, carni ſimilem, ſubſtantiam deprehendi, unius lineæ craſſitie: utrum muſculares fibræ fuerint, determinare non ſuſcipiam. Cordis ſubſtantiam, exteriori ejuſdem involucro limitata inflammatio haud adtigerat. Intra dextrum ventriculum parva polypoſa concretio adfuit, coloris pallide carnei, ſatis ſolida; hæc ad latus ſub venoſis valvulis ventriculo cohærebat ope funiculorum quorumdam ligamentoſorum, quos infigebat carni; inde in auriculam protrahebatur, cujus centro inſerta erat ligamentoſo quodam funiculo, qui ibidem ab uno auriculæ latere ad oppoſitum decurrebat.

In hujus diſſectionis hiſtoria aliquæ occurrunt cauſæ, quibus pulsûs intermiſſio probabiliter adſcribi queat, quæque igitur, ad diminuendum, *Solaniano* ſenſu, prægreſſæ obſervationis pondus conferre poſſent. Verum hoc, poſt prudentem (obſervati inter pulſum intermittentem, ac diarrhœam, torminaque, &c. nexûs intuitu) totius caſus, & aliorum ſimilium factorum conſiderationem, Lectoris judicio oportet relinquere.

Liceat ex hac observatione brevem obiter animadversionem deducere ; scil. admodum manifestum esse , quanta celeritate , quanto vigore , internarum inflammationum progressus impediri debeat ; adeoque , quantum acutarum inflammatoriarum febrium eventus dependeat a methodo, qua hæ in ipsis suis initiis tractantur . Etenim , si inflammatio ad certum quemdam apicem adscenderit , omnes medicinæ vires suppurationem avertere nequeunt , nec unita universæ facultatis scientia de sequelis hujus , cum semel formata fuerit , respondere potest .

OBSERVATIO II.

Die 20a. Januarii 1738. post meridiem , *Emanuel Carrera* levem & instabilem pulsûs intermissionem exhibuit . Ingenti tunc flatuum per anum eruptione laborabat ; vesperi binas , flatulentas admodum , sedes deposuit . Pulsum ejus præcedenti mane , & sequenti biduo exploravi ; sed nullam intermissionem detegere poteram , neque æger de ulla ventris perturbatione hisce temporibus conquerebatur .

OBSERVATIO III.

Die 29a. Januarii 1738. *Gallæciensis* quidam puer tertia qualibet , quartaque diastole stabilem pulsûs intermissionem exhibuit . Ab eo tempore , usquedum proxima vesperi reverteret , quinquies liquidam alvum exoneraverat . Tunc vero intermissionem minus frequentem , atque instabilem deprehendi : & proximo mane Nosocomium deseruit .

OBSERVATIO IV.

Die 30a. Januarii 1738. in ægro, cujus nomen adnotare tunc neglexi , exigui temporis spatio , levem & instabilem pulsûs intermissionem reperi . Rogavi igitur, an diarrhœam passus esset ? Eo se die binas sedes habuisse , plurimosque , ipso , quo mecum loqueretur , momento , borborygmos percipere respondit . Hi sequenti

quenti nocte continuabantur, qua alvum tertia vice deposuit.

Nec ante, nec post memoratum modo tempus, scil. 30am. Vesperi, ullam in ejus pulsu intermissionem deprehendi.

OBSERVATIO V.

Die 22a. Februarii 1738. circa vesperam, in *Michaële Emes*, nauta *Britanno*, qui in eodem cum supra dictis ægris Nosocomio decumbebat, instabilem dextri pulsûs intermissionem notavi, quarta, quinta, ac septima diastole recurrentem. Longis aliquando intervallis disparebat; tuncque, uti prius, revertebatur. Proximo mane longe levior, minusque frequens intermissio adfuit. Æger, a 22a. circa meridiem, liquidas tres sedes, & noctu borborygmos habuerat.

OBSERVATIO VI.

Die 14a. Octobris 1737. dum *Antequeræ* morarer, Don *Pablo de Castilla*, undecim annorum puer, supra dicti amici mei, domini *Joannis de Pedraza y Castilla*, ex fratre nepos, post immodicam fructuum horæorum ingluviem, in quartanam intermittentem incidit.

Proximo mane hora nona Don *Juan de Pedraza*, post singulas pulsationes pulsum unius communis diastoles spatio intermittere, animadvertit; misitque nuntium, qui id mihi indicaret. Hora decima ægro aderam; interea quatuor jam sedes habuerat: intermissionem tunc minus frequentem, ac decrescentem reperi; hæcque reliquo toto die irregularis atque instabilis permanebat. A 10a. ad 12am. tribus tenesmis torquebatur.

Sequenti triduo, cum levi diarrhœa; tenesmis, flatibus, & borborygmis, invicem per intervalla succedentibus, pulsus in eodem fere irregulari statu perstitit. Quarto die purgatus est æger, & quinque pollices longum lumbricum evomuit. Post quæ intermissio-

nes, sedesque, minus etiamnum frequentes, & sine ullis tenesmis, flatibus, aut borborygmis, usque ad 22am. Octobris vesperi, evenerunt; quo tempore intermissio ad unam, aliamve ex sequentibus pulsationum periodis regulariter recurrebat, & in eadem aliquamdiu periodo morabatur, priusquam ad alteram transmigraret: periodi hæ, secunda quælibet, tertia, quinta, octava, decima, vel undecima diastole deprehendebantur. Ob majorem hanc intermissionis regularitatem, licet haud talis foret, qualis *Solanianis* legibus requiritur, diarrhœam tamen prædicendi periculum subii, & noctu tribus quatuorve sedibus prognosin confirmavit æger.

Intermissio minus iterum frequens atque instabilis succedebat, & adstrictior alvus; donec utrumque naturalem sensim statum repeteret.

OBSERVATIO VII.

Literis Amici mei, Domini Joannis de Pedraza y Castilla, *communicata*.

Elapsa septimana, una cum Domino *Antonio Alvarez*, Med. Doct. invisi ægram, quam febre acuta adfectam deprehendimus, illoque pulsûs intermittentis gradu, qui futuram intra 24. horarum spatium diarrhœam significat. Ad venæ sectionem inclinabat Doctor, sed, diarrhœæ exspectatione, remedium hocce differebat. Sequenti die, evanuisse intermittentem pulsum, nosque diarrhœæ spe excidisse, non sine admiratione deteximus. Examinata ægra, post ultimam visitationem, menses sibi prorupisse, atque etiamnum continuari retulit.

Varie ratiocinabamur circa hoc phænomenon, sed sub criticis adeo circumstantiis nulla remedia præscribebamus. Biduo post rediit intermissio, & sex septemve sedibus excepta fuit.

Hic casus admodum singularis videtur, si tuam mihi

hi ea de re opinionem communices, exactum tibi omnium, quæ comitabantur, symptomatum catalogum transmittam; expecto etenim fore, ut majori tunc, quam quod negotia jam admittunt, otio gaudeam, &c.

Antequeræ die 2a. Aprilis 1738.

Don Juan de Pedraza y Castilla.

OBSERVATIO VIII.

Amicus meus, Dominus *Christophorus Solanus*, brevi post patris obitum, communicavit mihi observationem, cunctis essentialibus circumstantiis exacte similem prægressæ. In acuta febre, post duas venæ sectiones, & unum purgans, pulsus intermittens adparuit; ad mensium eruptionem cessavit; his prætergressis revertebatur; ultimaque hac vice diarrhœa critica stipatus erat *.

OBSERVATIO IX.

Ab Amico meo, Domino Joanne de Pedraza, *communicata.*

Inter alias, circa *Solani* inventum nuper factas, observationes, sequens, quem etiamnum tractamus, casus neutiquam, ut spero, displicebit. *Pedro de Avila*, sexaginta annorum senex, in tertianam duplicem intermittentem incidit, cui pulsus intermittens adjungebatur, sed hac peculiari ratione, quod pulsus iste binorum distinctorum paroxysmorum, quibus febris illa intermittens componebatur, uni solummodo adhæreret, illius regulariter, cum quo inceperat, paroxysmi pedisequus, dum in altero, toto febris hujus intermittentis decursu, ne semel quidem occurreret.

Dicta pulsûs intermissio, tertia, quarta, & sexta qualibet pulsatione recurrit; levis fuit, regulariterque

* Vide similem observationem Doctoris *Gomez*, *pag.* 41.

que secum adduxit diarrhœam, cujus sola ope ille, quem comitabatur, paroxysmus integre fere evanuit, & alter, qui ab ipso initio violentissimus fuerat, plurimum nunc imminutus est. Sum &c.

Antequeræ die 6a. Augusti 1738.

Don Juan de Pedraza y Castilla.

Quam regulares, quam stabiles, quam sensibiles, in tribus hisce postremis observationibus, naturæ impetus!

OBSERVATIO X.

Ejusdem.

Diversas alias de sudoribus ac diarrhœis criticis, per relativos pulsus prævie indicatis, communicandas tecum observationes habeo: sed illas proximæ opportunitati servare cogor. Interea tibi significandum existimo me aliquos intermittentium pulsuum casus observasse, ubi nulla diarrhœa, sed ingens ejus loco ventris tumultus, ac murmur, cum flatuum per anum explosione, adparuit.

Antequeræ die 13a. Novembris 1738.

Don Juan de Pedraza y Castilla.

OBSERVATIO GENERALIS,

Ab eodem communicata.

- - - - Alium malignæ inflammatoriæ febris casum hoc tempore tractamus, ubi tres successive diversæ crises una per sudorem, per alvum altera, tertia per hæmorrhagiam nasi, singulæ relativo suo pulsu prævie indicatæ adparuerunt; & melius habet æger. Hujus aliarum-

rumque observationum exactas tibi historias transmittam, simul atque permittet otium &c.

Antequeræ 21ª. Maii 1738.

Don Juan de Pedraza y Castilla.

Varii deinde intervenientes casus meum cum prædicto Domino commercium suspenderunt primo, tandemque integre abruperunt. Hæc ratio est, cur in præcedentium observationum data occasione, uti sub praxis, diversarumque occupationum impedimentis licebat, mihi communicatarum, aliquibus ægrorum nomina, & peculiares aliæ candoris tesseræ, juxta ipsius meamque intentionem, accurate suppleri non potuerint.

CAPUT III.

Primæ observationum Solanianarum *originis succincta historia.*

DATA hactenus rerum, in *Solanianis* de pulsu observationibus, præprimis essentialium exacta & fideli historia; iisdem per varia nova facta, nunquam prius edita confirmatis, atque illustratis; similis naturæ exemplis quibusdam apud *Veteres* detectis; validissimisque, quæ de earumdem observationum veritate ac certitudine requiri possent documentis, in variis magni momenti testimoniis, quæ in illarum favorem conspirant, adlegatis; restat jam, ut primæ rerum adeo insolitarum originis adjecta historia, Lectorum curiositati satisfaciam: *maxime* profecto *insolitarum*, inter omnes, quæ post circuitus sanguinei inventum usque nunc in publicum emanarunt.

Anno 1707. cum *Solanus*, medicinæ eo tempore studiosus Domini *Josephi Pabli*, medicinæ Doctoris, & in universitate *Granatensi* professoris ac Vicedecani, praxin in *Sti. Joannis de Dios*, *del Refugio*, atque *el Real y* No-

Nosocomiis frequentaret †, in variis ægris pulsum sæpe dicrotum expertus est, & *Pablum* de causa hujus usuque consuluit. Suadebat hic, ut ejusmodi quisquilias, non nisi ex fuliginosis quibusdam vaporibus oriundas negligeret: quam ob rem juvenis *Solanus* nullam deinde huic phænomeno attentionem adhibuit; donec observaret eos, qui ægris famulabantur, in quotidianis symptomatum, quæ ipso absente contigerant, relationibus, iterum iterumque *Pablo* mentionem injicere de hæmorrhagiis narium in iisdem ægris, in quibus pulsum dicrotum ipse (*Solanus*) deprehenderat. Hoc curiositatem ejus attentionemque resuscitavit, ac, serio agitata re, ad accuratius supra dicti phænomeni examen impulit.

Proximus, in quo pulsum dicrotum observavit, æger, viginti duorum annorum juvenis ardenti febre impetebatur. Eventum operiri decreverat: remediorum igitur a *Pablo* præscriptorum usum clam avertit. Violentissima interim mentis inquietudine ob *Avicennæ* auctoritatem angebatur, qui, jamjam lectus, *Pulsum martelinum* (sic vocat dicrotum) *malum esse*, enuntiaverat ††. Sed iis denuo, quæ aliis ægris post eumdem pulsum acciderant, incitatus, statuit nihilominus casum hunc naturæ committere.

Sub hisce angustiis, juvenis *Solanus*, a quinta matutina ad sextam vespertinam usque integrum transegit diem: quo tempore nasi hæmorrhagia adparuit, quæ, intervallis aliquot comprehensis, unius & dimidiæ horæ spatio protrahebatur: placide fluebat sanguis, & sex circiter uncias toto illo tempore adæquabat.

Ab initio ad finem hæmorrhagiæ exquisitus observator ægri pulsum non deseruit: eadem, qua hæmorrhagia imminueretur proportione, plenitudinem quoque, ac frequentiam pulsûs imminui, & secundum ictum sensim

† In *Hispania* moris est, ut, post medicinæ studium Candidati pro gradu Doctoratus, Medici alicujus praxin biennio frequentent: cæterum non admittuntur. Quemlibet spectatum Medicum ejusmodi semper discipulus sequitur, quem *Practicante*, vel *Passante* vocant.

†† Lib. 4. Fen. 2. Tract. I. cap. 27.

ſim debilitari, fereque imperceptibilem evadere deprehendit; ſed, aliquamdiu ante ſingulos hæmorrhagiæ inſultus, adſurgere denuo, ac manifeſte increſcere; &, licet ab ipſis totius hæmorrhagiæ initiis plenitudo pulſûs & frequentia paulatim decreſcerent, ſecundum attamen ictum ante quemlibet hæmorrhagiæ paroxyſmum periodice reverti; donec illa omnino denique tranſiiſſet. Hujus criſis ope æger perfecte convaluit. Inſolitus adeo caſus *Solanum* juvenem ineffabili gaudio ac ſtupore perfudit. Paucis deinde diebus in altero quadragenario ægro, ſimilem in ſimili febre obſervationem, fauſto non minus ſucceſſu, concinnandi opportunitate gaviſus eſt: hac tamen differentia, quod minor priore hæmorrhagia, & ſecundus arteriæ ictus primo debilior adpareret; unde de futuræ hæmorrhagiæ copia ex pulſu dijudicanda anſam arripuit obſervator.

Animo ad tales, quotquot occurrerent, caſus aſſidue intentiſſimo, ſuas de pulſu dicroto obſervationes ad illud ſenſim perduxit faſtigium, quod in hoc opere Lectori innotuit.

Semel in pulſum fixa *Solani* attentio novam brevi, intermittente pulſu, admirationis & oblectamenti ſcenam aperuit. In memorato ante Noſocomio *del Refugio* æger quidam febre acuta adfligebatur, cujus tertio die pulſum intermittentem, aliquando ſingulis ſeptem, aliquando ſingulis octo pulſationibus recurrere, *Solanus* ſenſit: quod, morbi magnitudini copulatum, ex recepta tunc prognoſis regula *, lethale prima fronte indicium judicabat. Sed deinceps ſuas de pulſu dicroto obſervationes recolligens ad quaslibet caſus hujus permutationes ſollicite attendere, & examinare ſtatuit, numquid intermittentem pulſum aliquis forte effectus exciperet iis analogus, quos pulſui dicroto ſucceſſiſſe animadverterat. Præſcriptorum remediorum, ut in prægreſſo caſu fecerat, uſum cavit. At hîc denuo, quæ primo nuper hæmorrhagiæ caſu inexpertum obſervatorem torſerant, dubia & anguſtiæ recurrebant. Hæc ipſum toto tertio die,

* Vide pag. 79.

die, & quarti dimidio excruciarunt. Tunc autem, ingenti eo tempore anxietate, acribusque torminibus, adflictus æger in copiosam denique diarrhœam incidit. *Solanus*, cui id indicabatur, statim ad Nosocomium advolat, explorat ægri pulsum, intermissionem secunda quavis diastole recurrentem percipit, & illo, quod ad ægri latus transegit, duodecim horarum spatio, sæpe tangendo pulsum, uti diarrhœa procedit, ita intermissionem imminui detegit, donec ægro omnibus incommodis libero, omnino tandem evanesceret.

Sic juvenis observator novum sibi indies lumen, diligentiæ suæ præmium simul & incitamentum, irradiare persentiit. Reliquo anno 1707. observationes suas feliciter, sed clanculum semper prosecutus fuit, ut, de impedito remediorum ægris sub dicroto & intermittente pulsu præscriptorum usu, Doctoris *Pabli*, viri violentissimo temperamento præditi, offensam deflecteret. Denique anno 1708. oblectamento fruebatur *Solanus* illam, quam hac via acquisiverat scientiam, publico manifestissimoque exemplo demonstrandi.

Don *Francisco del Castillo*, Medicinæ Doctor *Granatæ* in acutam febrim incidit. Admodum sæviebat morbus, tresque in illa urbe præclari medici collegæ saluti præerant. Sexto febris die pulsum post secundas quasque diastoles intermittere experti, ægrum certissime moriturum, unanimiter pronuntiarunt. Juvenis *Solanus*, qui eo tempore *Pabli* præceptoris praxin frequentabat, petebat, si liceret suam de hoc casu opinionem exprimere; seque pro naturæ molimine ad evacuandos per sedem morbosos humores pulsûs intermissionem accipere, coram omnibus declarabat. Sed statim juveni indicebatur silentium; temeraria ejus opinio, & *Galeno* contraria censebatur; ægri morte familiaribus annuntiata abrumpebatur consilium.

Hora eadem vesperi octava, violentissimos ventris dolores, supra pubem præcipue percepit æger, totisque viribus inclamavit remedium. Confestim uni Medicorum mittebatur nuntius: jussit ille, ut alborum liliorum

oleo

oleo abdomen inungeretur . Dolores nihilominus usque adeo intendebantur , ut summa anxietate æger de lecto ad cubiculi angulum exsiliret . Tristi hoc spectaculo perturbata , universa repente familia circa ægrum confluxit , ipsumque largam crassæ ac opacæ urinæ copiam, duasque aut tres sedes, evacuasse reperit. Placide porro repetiit lectum , tota nocte dormivit optime , & febre liber evigilavit.

Diarrhœa , priusquam contingeret , indicata , præsertim ut sequela symptomatis , quod Medici lethale declaraverant , juveni *Solano* non exiguum sane honorem peperit , uniusque ex prædictis Dominis favorem lucrata est : sed , quia doctoratus gradu etiamnum destituebatur, nullum inde solidum beneficium retulit: &, angusta domi re, praxin exercendi causa , *Illoram* , parvum in vicinia oppidum , discedere haud diu post coactus fuit.

In hac urbe, ubi Archiatri titulo medicinam profitebatur circa anni 1709. finem , vel sequentis initium, frequenter pulsum quemdam inæqualem reperit , quem parum admodum curavit , donec peculiari, qua post supra dictas observationes, pulsum semper examinabat, diligentia, illum dicroti atque intermittentis more regularibus sæpe periodis recurrere intelligeret. Ad quaslibet nunc , quæ in pulsu occurrerent novitates abunde præparatus, pulsum hunc sollicite explorabat, quem criticis in universum sudoribus , sed subinde simplici tantum humiditate , aut eruptionibus cutaneis , stipatum esse deprehendit (de binis ultimis nullam in prædictionum legibus mentionem attulit); &, ut alias olim de dicroto atque intermittente pulsu perfecerat , sic hasce etiam de pulsu inciduo observationes , iterato opere perpolivit.

Jamque in prædicendis crisibus *Illoræ* famam acquisiverat *Solanus*, cum *Franciscus de Castro Palomino*, in eodem oppido Chirurgus, illas, quarum adminiculo tot stupendas, uti ipse testis fuerat, prognoses conficeret, leges noscere exoptabat . Hunc ea de re instruxit auctor,

per-

permisitque, ægros suos inviseret; unde tantam in hac methodo experientiam adeptus est, ut postquam *Illoram* reliquisset *Solanus*, variis ibidem loci felicibus præsagiis celeberrimus evaserit, & commune, quocumque urgente casu, refugium.

Proximus, cui suam prædicendi artem communicavit *Solanus*, Don *Pedro Fermin* appellabatur, qui tunc praxin ejus frequentabat in *Rute*, & *Iznajaræ* postea, nec non *Granatæ*, ubi praxin medicam exercuit, crises faustis sæpe avibus prænuntiavit. Ad binos hosce Dominos, ut maturæ suarum de pulsu observationum originis testes, Auctor publice provocare consueverat.

En historiam, quam de novarum observationum incunabulis a *Solano* ipso accepi. Hæc in quibusdam (a mere Medica historiæ parte alienis) ab ista differt, quam in *Lapide Lydio* evulgavit; sed ibi, quæ *Pablum* præceptorem potuissent offendere, omnia prætermiserat.

Multiplex porro in crisium prædictione lumen, quod pulsu certe obtineri non poterat, *Veteribus* se debere, agnoscebat *Solanus*. Haud dubie animadvertit Lector, Auctorem, variis in hoc opere casibus, futuras ad statam horam crises, ipsasque, quæ comitarentur, circumstantias prædixisse. Hoc prima fronte admodum stupendum & incredibile adparet singulis, qui *Antiquorum* observationes de febrium acutarum natura, charactere, generali decursu, particularibusque paroxysmis, & de diversis, ad quas in ejusmodi febribus & paroxysmis variæ crises solent occurrere, periodis, haud recolligunt: harum autem circumstantiarum intuitu, cessat stupor, & facillime concipitur, quî indicata per pulsum crisis ad peculiarem horam, & peculiaria ipsi jungenda phænomena restringi queat. Sic v. g. in acuta febre, regularibus paroxysmis, intra 24. horarum spatium futuram per sudores crisin pulsus indicet; illa, qua paroxysmi remissio exspectatur, hora determinanda erit, ut tempus crisis; quæ, juxta specificam febris indolem, violentiam, lenitatem, ægri robur, temperamentum, ætatem, di-

diversas alias conditiones, ipsiusque crisis magnitudinem, delirio, rigore, anxietate, &c. vel stipata erit, vel immunis. Pro subjecto, quod ab *Antiquis* adeo accurate tractatum est, generales hæ animadversiones sufficiunt.

Non inutile erit Lectorem hoc loco instruere de circumstantia quadam, in historia prædicti a *Solano* icteri (*pag.* 56.) prætermissa. Pulsûs incidui memorata ibidem durities auctori innuit, notatam inde crisin haud futuram per sudores: sed quid ipsum induxerit, ut icterum fore judicaret, nequaquam exprimitur. Profundum hoc mysterium videri potest, quod, ut penetretur, eximium quoddam ingenium postulet, atque etiamnum forte Lectoris animum suspensum tenet. Sed revera nihil aliud erat, quam obviarum aliquot morbi circumstantiarum facilis quædam combinatio. Melancholiæ hypochondriacæ, triduo ante crisin, hypochondriorum dolor & tensio supervenerant: hæc, ex pulsu, quo alia crisis species indicabatur, nec diarrhœa, nec vomitu, nec urinæ profluvio terminanda judicavit Auctor; adeoque icterum fore conclusit, maxime naturalem scilicet hujusmodi casûs progeniem.

Sic ad vulgares aliquot, in unum adspectum collectas, circumstantias exquisita attensio tacitas naturæ operationes detegit, atque in lucem educit res, quæ humanæ industriæ limites superare cæteroquin viderentur.

E P I L O G U S.

Galenus, a *Baglivio* adlegatus, *pulsu post singulas pulsationes intermittente proxime instantem mortem denuntiari*, statuit. Idem se in acutis febribus observasse adfirmat *Baglivius*. Pulsûs illo gradu, *Solaniano* sensu, intermittentis unica, quæ novi, exempla *Prosperi Alpini* observatio, & *obs.* 6. *pag.* 117. jam inde memorata, suppeditant. Agnoscere oportet, quod in earum prima, ægra, licet crisis beneficio convalescceret, sub imminenti tamen periculo, aut fuerit, aut esse saltem adparuerit.

rit. In altera autem, quantum animadverti potuit, tam brevi tempore intermiſſio perſtitit, ut neutra ex parte iſthæc urgeri queat. Ægros revera aliquot, acutis febribus conflictatos, intermittente ad ſecundas quaslibet tertiaſque diaſtoles pulſu, feliciter convaluiſſe, variis in hoc opere obſervationibus demonſtratum eſt. Verumtamen casûs, a *Baglivio* memorati, eventus periculoſus hactenus, ſi non lethalis, videtur. Nihilominus, ut res hæc abſolute decidatur, multum veriſimiliter contribuere poterit pulsûs conditio: parvus, debilis, & ad ſingulas præſertim diaſtoles intermittens, pulſus lethale, in univerſum loquendo, indicium ſuppeditet. Huncque, ut videtur, caſum, in prima de intermittente pulſu propoſitione, *Solanus*, reſpexit; quem (*pag.* 32. *nº*.1.) *Tunc tantum mortem portendere* enuntiat, *cum robur ad perficiendam criſin requiſitum deficit*. Sed utrum pulſus, eo gradu intermittens, validus licet & inſignis, ſignum fatale exhibeat, id, una cum omnibus, quæ huc uſque dicta ſunt, prudenti Lectoris meditationi, atque experientiæ, ſubmiſſo animo relinquam. Etenim, ut illud hîc repetam, referre facta, novam obſervationum ſcenam recludere, alioſque majori experientia & opportunitate feliciori me præcellentes, Medicos ad ſerium adeo inſoliti, adeo gravis negotii examen impellere, præcipuus mihi ſcopus fuit, &

F I N I S.

Fungar vice Cotis.

IN-

INDEX GENERALIS.

A

B

D

E

Ob-

Hu-

Sti-

N

Peri-

PA-

Adhæ-

S

Ejus

Fre-

Quan-

VITIA TYPOGRAPHICA.

Pag.	50.	lin. 30.	*studiorum*	lege	*fluidorum*
. . .	59.	penult.	*p. 33. n. 4.*	. . . .	*p. 33. n. 7.*
. . .	66.	25.	*quanti-te*	. . . .	*quanti-tate*
. . .	74.	33.	*vale hactenus*	. . . .	*quale hactenus*
. . .	80.	19.	*eu*	. . . .	*ex*
. . .	99.	12.	*Settembris*	. . . .	*Septembris*
. . .	109.	6.	*deide*	. . . .	*deinde*
. . .	109.	8.	*p. 70. n. 5.*	. . . .	*p. 70. n. 4.*

DISSERTATIO
DE
NATURA HUMANA:

AUCTORE

WILHELMO NOORTWYK

MED. DOCT.

PRÆFATIO.

Eterum, & Recentiorum *ſcripta, ipſumque etiam prægreſſum opuſculum* † *pervolventi adeo familiare, illuſtre adeo* Naturæ *nomen occurret, ut miretur merito, vix ullum tanti nominis ſignificationem explicaſſe, de ipſa autem Re, ex profeſſo, tractaſſe plane neminem. Ratio haud dubie ea eſt:* Multi admirantur, cognoſcunt pauci: *quod* HIPP. (*pag.*347.) *Effatum, ſi ullibi, hîc certe, ni fallor, præprimis obtinet. Itaque haud inutile fore ſperaverim, data jam opportunitate, ſingularem de* Natura *illa tractatulum ſubnectere. Diſſertatio eſt, quam olim pro Doctoratus gradu publice defendendam ſuſcepi: quæ, relecta jam, non ita diſplicuit, quin tolerari utcunque poſſe videretur, eo uſque ſaltem, donec altio-*

† Confer pag. ejuſdem 86. & ſubjunctam ibi notulam.

altiora ingenia negotium hoc ſubtilius perfectiuſque enucleaverint. Aliqua hinc inde mutavi, & addidi, quæ alius, quem penes me ſervo, (de Vita*) Tractatus, ubi in* Naturam *accuratius nonnihil inquirere coactus ſum, ad majorem elucidationem ſuppeditare potuit. Sed pauca hæc, §°. 1. 3. 4. 14. 15. 32. & 112. potiſſimum concluduntur. Reliquis nullam fere mutationem attuli. Si tempore & labore ingenii proles appenderentur, aliquod etiam meus hicce embryo pondus habere poſſet; ſed iniqua nimis ſtatera hæc. Qualecumque ſit, veniam utique merebitur* TYROCINIUM: *eo magis, quod, nullo duce, incalcatum aliis iter ſolus ingredi coactus fuerim.*

DE

DE NATURA IN UNIVERSUM

§. I.

Ecit Deus creatorum omnium primitias; singulas autem fecit, ut voluit; voluit ergo, ut essent id, quod deinde factæ sunt; voluntatem hanc explevit *Imperium*; sic legitur (*Psalmo* CXLVIII.); *Ipse dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt*. Proxima igitur creationis causa *Jussum Dei* fuit, jussitque hic, ut essent singula id, quod sunt: attamen, ea non modo talia esse, volebat Auctor, sed & agere, quidquid ipsi placebat, ut agerent, ordine æterno ac inviolabili; unde pulcherrime statim subjungit Psalmista; *Statuit ea in æternum & in sæculum sæculi*, Præceptum *posuit, & non præteribit*. Hanc LEGEM, vel PRÆCEPTUM hoc, *Creaturis quibusque datum, insitum, & permanens*, NATURÆ nomine intelligo.

§. II.

Itaque haud alia melior sese obtulit *Naturæ* definitio, ac ea, quam dedit HELMONTIUS (*pag.* 45.) : nempe, quod sit *Jussum Dei*, *quo res est id quod est*, *& agit quod agere jussa est*.

§. III.

Unicum saltem ex creationis historia Specimen ultro elucidabit omnia. *Dixit Deus : Fiant luminaria in firmamento cœli, & dividant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos: ut luceant in firmamento cœli, & illuminent terram. Et factum est ita. Fecitque Deus duo luminaria magna; luminare majus, ut præesset diei, & luminare minus, ut præesset nocti; & stellas. Et posuit ea in firmamento cœli, ut lucerent super terram, & præessent diei ac nocti, & dividerent lucem ac tenebras* (GENESIS *cap.* 1.). Patet hîc Dei Creatoris imperium, quod luminarium illorum non essentiam modo, sed & actionem determinat.

§. IV.

Profecto admodum adæquata videtur illa HELMONTII Definitio; nec facile, me judice, alia excogitari possit, quæ rem hanc perfectius distinctiusque exprimat; omni certe *Naturæ*, tam spirituali, quam corporeæ, accuratissime convenit; divinæ tantum non respondet, neque tamen penitus dissonat; ipse etenim Deus, *Naturam* suam declaraturus MOYSI, dixit, *Ego sum qui sum* (EXOD. *cap.* 3.): quod prope equidem ad præmissam definitionem accedit: sed tantum creata omnia Creator superat, ut sub eandem plane definitionem cadere nequaquam possit.

§. V.

Nec longe ab his abfuit HIPPOCRATES. Sic (*pag.* 345. ex interpretatione *Foësii*) inquit: *Naturam vero Dii omnes certo ordine constituerunt*. Tum (*pag.* 1022.), *Medi-*

Medicamentorum vero naturas esse scimus, ex quibus, ut talia, & hujusmodi sint, habent; neque enim omnes uno, & eodem modo, sed aliæ aliter, se habent. Tandem (*pag.* 1184.); *At nullo quidem edocta Natura, citraque disciplinam, ea, quæ conveniunt, efficit.*

§. VI.

Hæc, & alia, quæ passim in ejus operibus occurrunt, evidenter docent, agnovisse magnum hunc virum; 1°. *Naturam* a Diis esse; 2°. *Naturam* esse id, quo medicamentum quoddam tale est, quale est, & distinctum ab omni alio; 3°. *Naturam* efficere ea, quæ conveniunt (minime autem convenit quidquam efficere, nisi quod jussum est). Si hæc omnibus creatis tribuantur (nec quidpiam, ut videtur, repugnat), adparet sententiam HIPPOCRATIS de *Natura*, cum iis, quæ (§. II.) diximus, si non penitus, plurimum saltem, coincidere.

§. VII.

Interea neutiquam negaverim, *Naturæ* nomen eidem Auctori significationibus ab hac dicta distinctissimis sæpe in usu esse, quod & in aliis Scriptoribus occurrit quam frequentissime; sed huic rei non inhærebo: sufficere visum est, si definitum sit id, quod proprie per *Naturam* intelligendum censeo. Reliquæ nominis hujus applicationes admodum numerosæ sunt, quas ut pertractare non admittit proposita brevitas, sic sane non magis commendat exigua utilitas: præsertim, quum obviæ satis sint in *Oeconom*. HIPP. *Lexico* BLANCARDI, aliisque: ex quo, si quis desideret, fonte non difficulter hauriri poterunt.

§. VIII.

Sed existimabit forte aliquis, *Naturam* non ita recte *Jussum Dei* (§. II.) dictam esse; at potius, potestatis ex hoc jusso natæ, ut ideæ divinæ ipsis creaturis impressæ, similive nomine, insigniendam. Sane eo-

dem

dem fere redit res. Malui tamen ego *Jussum Dei* dicere, quoniam merito sic appellari posse videbatur, atque imprimis, quod pro eo staret tanti viri, ipsiusque etiam PSALMISTÆ auctoritas.

§. IX.

Reliqua, quæ complectitur data definitio, *Naturam* ponunt, & quatenus creata inter se distincta reddit, determinatque singula (sic *Natura* aurum facit esse aurum, atque ab omni creato distinctissimum); & quatenus causa est omnium eorum, quæ in tali determinato subjecto absolvuntur, juxta institutum illius, qui hæc ita fieri voluit: magnes ex. gr. Ferrum attrahit, ad quam actionem ex sua *Natura* disponitur, quæ ubicunque adest, hoc fit, ubi abest, id nunquam peragitur: vera ergo est illius actionis causa. Idem & de aliis verum est.

§. X.

Denique & hoc notandum, res ipsas per *Naturam* non semper cogi, ut agant omne id, quod agere possunt; uti forte male quis ex definitione colligeret: sic de *Natura* acidi est effervescere cum Alcalinis; hæc tamen effervescentia nunquam obtinet, nisi sibi invicem admisceantur; cæterum quiescit utrumque. Unde videmus, *Naturam* indere modo creaturis aptitudinem, ut, dum agunt, ita agant, ut agere jussæ sunt: quam actionem ut producant, semper causa excitante indigent.

§. XI.

Hæc vero causa excitans si accessit, coguntur necessario agere. Acido (ut in eodem exemplo maneamus) dum permiscetur alcali, non potest non effervescentiam concipere. Patet igitur *Naturam*, datis conditionibus requisitis, agere inevitabiliter, & in iisdem conditionibus semper eadem penitus lege, certo igitur & immutabili ordine. Hæc fere sequentibus verbis PALINGENIUS expressit:

Na-

Naturam vero appello Legem Omnipotentis
Supremique Patris, quam prima ab Origine mundi
Cunctis imposuit rebus, jussitque teneri
Inviolabiliter, &c.

Confer PSALMISTAM §. I.

DE

DE NATURA HUMANA.

§. XII.

QUÆCUNQUE hactenus (a §. I. hucuſque) dicta ſunt, eo ordine conatus ſum digerere, ut facili negotio ad *Naturam Humanam* applicari poſſint: Hanc enim pertractare ſcopus erat. Reliqua nullâ aliâ ratione addidi, niſi quod ſic facilius ipſa *Naturæ Hum.* quouſque id licet, intelligi poſſe videbatur.

§. XIII.

Definitio igitur ante data, &, quæ hactenus enarravi, alia, commode huc transferri poterunt: proinde inutile eſſet hæc repetere.

§. XIV.

Quædam tamen de *Natura Humana* ſuper addere conveniet, quæ ad multas etiam alias cautus quiſque accommodare poterit. Homo anima conſtat ac corpore; anima igitur pars eſt compoſiti, uti & corpus. Concipiamus nunc partes has, tanquam ab invicem ſeparatas: videbimus, ſuam animæ *Naturam* eſſe, ſuam corpori; quæ *Naturæ* nihil omnino commune habeant. At uniantur anima & corpus; *Natura* ergo utriuſque ſimiliter unitur; fit tertium quid; hoc jam, nec anima, nec corpus, ſed homo eſt; neque agit ulterius, ut anima, aut corpus, ſed ut compoſitum ex his. In Homine itaque animæ & corporis *Naturæ* non manent diſtinctæ; uniuntur; unitæ faciunt *Naturam Humanam*: hæcque in ipſo puncto unionis naſcitur. Sic binæ *Naturæ*, toto ſane cœlo diverſiſſimæ, ſtupendo artificio con-

confluunt ; & neutra remanet ; verum inde una tertia exsurgit . Hæc non fit prædictarum binarum simplici tantum quasi appositione , sed nova prodit . Supponamus enim talem *Naturarum* appositionem ; necessario sequitur , ut , quidquid observamus in homine , vel mentis , vel corporis , *Naturæ* adscribi queat . Quorsum ergo motum ex. gr. voluntarium referes? an corpus ex *Natura* sua voluntarie movetur? negant cadavera : neque mentis *Naturæ* adsignari potest ; nam accidit corpori . Adeoque motus voluntarius non est naturalis corpori , non menti , sed homini . Idem in multis aliis actionibus luce meridiana clarius . Hinc etiam nec corpori , nec animæ mandavit Creator , *Crescere & Multiplicari* (GENES. *Cap.* I.) , homini legem istam imposuit . Facta proinde unione , nova *Natura* exsurgit , quæ , licet *utcunque* mentis ac corporis *Naturas* retineat , ipsa tamen latius etiamnum patet . Sicque , *re ipsa* , sub prima creatione alia corpori *Natura* erat , alia menti , alia , his unitis , facto homini ; agitque homo , partim ratione mentis , partim ratione corporis , semper tamen ratione compositi , secundum *Naturam* suam , id est , *Humanam*. Male itaque *Humana Natura* aut animæ attribueretur , aut corpori , dum contra , tamquam diversum quid , & prorsus singulare, cogitanti occurrit . *Nec tamen , proprie loquendo , pars est hominis , qui præter animam & corpus nullas ejusmodi partes agnoscit ; sed PARTIUM HARUM UNITARUM IMMEDIATUM ET INSEPARABILE ATTRIBUTUM* .

§. XV.

Id porro singulare *Natura Humana* sibi arrogat , *quod sit omnium , quæ in terris observantur , perfectissima* . Perfectionem *Naturæ* cujusdam æstimare debemus ex perfectione ipsius rei , & splendore actionum , ad quarum exercitium *Natura* eam aptam reddit . Alia hîc criteria non habemus ; nec aliquid , in universum , de *Natura* cognoscere possumus , nisi ex rebus ipsis , atque imprimis ex actionibus , quæ potissimum nostros sub sensus cadunt . Et sane hæc judicii ratio satis apte datæ definitioni congruit .

§. XVI.

Sed binis his excellit *Natura Hum.* Si enim ipsum hominem spectes, is *Juxta imaginem Dei factus* (GENES. *Cap.*I.), huicque inter creaturas sublunares omnium proximus est: quum vero Deus sit supra cuncta perfectissimus, huic ex corporeis proximus sit homo, ejus ergo perfectio inter dicta erit maxima. Quod si his nobilitatem actionum, quibus supra alia ex *Natura* sua homo aptus est, adjicias, non negabis, credo, *Naturam Hum.* omnium, quas terra exhibet, perfectissimam esse.

§. XVII.

Evincunt id in primis animæ sic dictæ potentiæ; idearum mente perceptarum communicatio per sermonem; maxime omnium usus rationis: & quamvis in actionibus quibusdam magis corporeis alia homini sæpe prævalere deprehendantur, ut celeritate cervum, odoratu canes, præprimis odorisequos, &c. quibus hæc in singulares usus largiri creator voluit; tamen, si omnium actionum pondus libretur simul, certissimum est cedere ipsi omnia.

§. XVIII.

Hoc magis confirmatur ex eo, quod viventia sane non viventibus nobiliora sint; inter illa autem excellant animata, quæ non sunt nisi brutum, & homo: proxime ergo homini perfectione *Naturæ* accedit brutum: sed quantum horum etiam præstantissimum ab illo adhuc distat! Manifestum hinc, *Naturam Hum.* inter sublunares perfectissimam esse. Sic, postquam omnium creationem retulit OVIDIUS (*in initio metamorph.*), merito videtur dixisse:

Sanctius his animal, mentisque capacius altæ,
Deerat adhuc, & quod dominari in cætera posset,
Natus homo est; &c.

§. XIX.

Hanc quoque *Naturæ* perfectionem variam esse in variis hominibus, postmodum (§. XXIX.) videbimus.

§. XX.

Natura autem *Humana nunquam nisi in solo Homine deprehenditur*; hinc eidem, si *abstracte* spectatur, omnino singularis est (& hoc de aliis quibuscunque verissimum): quod falsum, ubi quis eam considerat, quatenus ex aliis participat: decipitur enim, qui existimat, *Naturam Hum.* esse simplicem: *Habet enim homo nonnihil ex bruto, brutum nonnihil ex planta*, &c. ut ait VERULAMIUS (*in lib. de Sapient. Veter. pag. mihi* 29). Sic ut *Natura Hum.* composita revera sit, nequaquam simplex, partimque homini cum aliis communis, partim etiam (quod *Humanam* esse facit) singularis, & propria. Etenim, ut actiones ipsæ, sic & earum causa (*Natura*) sese habere videtur; ac proinde, ubi communes sunt actiones, communis quoque causa (*Natura*) erit; & quæ omnes, in universum, actiones communes habent, ea etiam, in genere *Naturâ* convenient; quæ vero quasdam tantum actiones communes habent, quasdam proprias, ea partim *Naturâ* convenient, partim differunt; quum ergo homo actiones quasdam communes, quasdam singulares sortitus sit, *Natura* ejus partim communis erit, partim propria.

§. XXI.

Ita ut merito rursus cum eodem VERULAMIO (*loco citato*) videamur posse concludere, *Naturam Hum.* (quod is de omnibus profert) *ex specie superiori, & inferiori, compactam*, vel etiam ex ea, quæ communis est omnibus corporibus, ex vegetabili, atque ex animali conflatam esse. Quibus si tunc id, quod homini singulare est, addideris, *Naturam Hum.* concipies, sed hactenus omnibus hominibus universalem.

DE

DE NATURÆ HUMANÆ DIVERSITATE IN VARIIS.

§. XXII.

SI *Naturam* contemplemur *in abstracto*, una modo sese offert omnibus creatis universalis: hinc unica definitione (§. II.) comprehendi potuit; & hac, singulis quorumcumque Creatorum *Naturis*, æquali jure adscribenda. Unde, hoc respectu, vel omnia *Naturâ* conveniunt.

§. XXIII.

Si vero genera, speciesque singulas rimamur accuratius, *Naturam* in iis distinctissimam deprehendimus: Quæ ergo *Naturæ* diversitas, non adeo ex ipsa *Natura* per se spectata, ac quidem a varietate subjecti, & prout illud ad varias actiones a creatore comparatum est, videtur procedere.

§. XXIV.

Adeoque duplici modo *Naturam* considerare possumus: 1º. in se; 2º. quatenus certis subjectis inest: atque hac 2ª. ratione omnia creata *Naturâ* differunt: sicque non modo genera, & species, sed & ipsa sub quaelibet specie individua, *Naturâ* distinguuntur: quod ut in animalibus manifestius est, ita & in reliquis non minus verum esse suadet ratio.

§.XXV.

§. XXV.

Hanc *Naturæ* diverſitatem in hominibus obtinere, notavit jam HIPP. (*pag.* 756.); cum dicit; *Natura a Natura, & ætas ab ætate, plurimum diſtat:* nam id quidem verum eſt, quod, ſi *Naturam Hum.* conſideres; ratione habita ad univerſam ſpeciem, una tantum omnibus individuis communis occurrat; ſed in unoquoque homine aliquid, huic ſingulare, priori ſpecificæ *Naturæ* junctum (*Idioſyncraſian* vocant), facit *Naturam Hum.* variam eſſe in variis, nec in duobus omni dote eamdem: quin, & pro ætate, &c., in eodem homine ſic variat.

§. XXVI.

Latiſſime ergo *Natura Humana* diſperſa in individuis eſt; hinc in unam quaſi ſpecificam coit, qua omnia individua conveniunt; ſpecifica hæc cum aliis rurſus eadem ratione genericæ copulari poteſt: ſic, adſcendendo, *Natura tandem omnis in unum quaſi confluit* (VERULAMIUS *loc. cit. pag.* 28.). Quod ſi ponitur una illa univerſalis *Natura* ſimpliciſſima erit, & viliſſima: cui, deſcendendo ſucceſſive adjunctæ ſingulares (ut ita dicam) *Naturæ* perfectionem majorem tribuent, donec ad perfectiſſimam inter ſublunaria *Humanam* pervenerit, ipſa rurſus unitis *Idioſyncraſiis* maxime diverſa. Horum adſertorum multa cautus diſtinguet ab aliis (§. XXI. & XXII.)

§. XXVII.

Dictorum (§o. XXV.) veritas manifeſta videtur; id enim negat nemo in unoquoque homine actiones exerceri, quamvis in univerſum eaſdem, ac in altero, omnes tamen aliqua ratione ſemper diſtinctas. Communi ſententia, ne vel in duobus hominibus ſanguinem omni dote eumdem ineſſe adſeritur (quod & aliis quibuſcunque eodem jure poteſt attribui); ſi tamen actiones, quæ omnes ad ejus elaborationem plus minuſve cooperantur, omnino eædem eſſent, idem neceſſario generaretur humor. Hinc (ex §o. XX.) patet, in ſingulo quoque homine unam cum aliis hominibus commu-

munem *Naturam* esse, cui altera quasi singularis adjungitur; quod adstruxeram.

§. XXVIII.

Considero autem hîc, ut & in sequentibus, *Naturam*, imprimis prout in corporibus *Operativa* est : qua ratione maxime, si non tantum videtur medicinam respicere.

§. XXIX.

Ex his etiam liquet, quod (§o. XIX.) jam obiter monui, *Naturam* in uno magis, in altero minus perfectam esse. Quæ quidem major, minorve *Naturæ* perfectio ex eo potissimum videtur deducenda, quod corpora varia sint, & ad actiones, quibus ex communi specificâ *Naturâ* apta redduntur, perfectius, vel minus perfecte exercendas accommodata. Idem insuper exinde patet, quod, cum *Naturam* in singulis hominibus diversam esse dixerim, si ponatur una perfectissima, alia necessario propius, ac alia, eo accedere debeat.

§. XXX.

Sua tamen cuique *Natura* est perfectissima, & optima; agens scilicet, uti totius fabrica exigit: hinc, hoc respectu omnes alias, quantumvis ex se perfectiores, superat.

§. XXXI.

Sed an etiam diversæ *Naturæ* variis partibus in eodem homine possunt adtribui? Quemadmodum HIPP. cuilibet fere singulari parti distinctam quasi *Naturam* assignasse videtur: ut membris (*pag.* 747.), vasis (*pag.* 6.), humoribus (*pag.* 16.), ossibus (*pag.* 1028.), nervis, carnibus, &c. (*pag.* 1191.)? Sane omnibus his, si seorsum spectentur sua singularis *Natura* merito adscribitur; sin autem considerantur ut partes concurrentes ad constitutionem totius, *Naturam* a toto distinctam non habent; una enim in uno homine tantum *Natura* inest; quæ, ut totum corpus, ita quaslibet ejus partes, sibi subjecta tenet.

DE

DE NATURÆ HUMANÆ PRODUCTIONE.

§. XXXII.

STUPENDAS *Naturæ* actiones, ut ubique, sic imprimis in generationis negotio admiramur; de quo sollicita admodum *Natura* 1°. omnes actiones corporis ita dirigit, ut semen elaboretur, continens verum stamen futuræ prolis, unde crescat simile ei, ex quo depromitur: id de vegetabilium seminibus adserunt BOTANICI; de humano, aliorumque animalium semine per microscopia demonstravit LEEUWENHOEKIUS: & ut hoc modo in viris agit, ita in mulieribus non minus accurata est producendo ovo; factoque conceptu, apta subministrando adminicula, ut in perfectum infantem excrescat embryo; illumque etiam exclusum nutriendo, usque dum sibi ipse sufficiat: quibus apte conspirantibus, propagatio absolvi possit. Hæc *Naturæ* potestas certa, atque infallibili lege, nisi aliunde impediatur, agens, homini, ut plurimæ, si non omnes naturæ actiones, imperscrutabilis penitus habenda videtur, effectu tamen certissime observanda. Quæ ne langueret, *Stimulum* 2°. *indit*, *quo desiderant speciei suæ æternisationem* (MAURICEAU *pag.* 75.); hinc nunquam ex se destruendæ. 3°. *Disponit* (HIPP. *pag.* 916.), si ita loqui liceat, ex idea quadam sibi a Creatore indita, ad usus suos aptissime singula; quin & jam *Disponit*, ex quadam quasi providentia, ea, quæ usui nondum sunt, sed erunt, ut pulmones ex. gr. in fœtu, &c.

* Hæc *Metaphorice* intelligenda sunt. Circumspectus sermo ultro quidem cautelam innuit. Non inutile tamen fuerit, rem hanc aliquanto distinctius explicasse.

Repugnat certe, ſtricte loquendo, ut *Natura*, ſimplex *Attributum* (§o. XIV.), ideas, & providentiam poſſideat. Quæ igitur ſano ſenſu ita accipienda erunt. Juſſit Deus, ut *Natura* juxta divinam ſuam ideam ageret; quæ certe divina idea providentiâ non caruit. Sufficit mandatum hoc; & licet cœco plane impetu *Natura* agat, agit tamen, quæ Creator præſcripſerat. Et hæc vera in creaturis omnibus agendi ratio. *Divina Mens*, uti pulcherrime HIPPOCRATES loquitur, *edocuit ſua opera imitari cognoſcentes quæ faciunt, & ignorantes quæ imitantur* (pag. 344.) *Viri* ex. gr. *cum muliere congreſſus facit, ut ex re manifeſtâ obſcura cognoſcatur, quod ſic puer futurus eſt* (pag. 345.) *Commeant & tranſmoventur illa huc, & hæc illuc; - - - & quæ quidem faciunt, neſciunt, quæ vero faciunt ſcire videntur, & quæ quidem vident non cognoſcunt. Et tamen his omnia neceſſitate divina contingunt, & quæ volunt, & quæ nolunt* (pag. 342.) Idem aliis, quæ in ſequentibus occurrent, levioribus hyperbolis applicandum.

§. XXXIII.

Ex §. XXXII. no. 1. colligitur, *Naturam, ut omnium aliorum, ſic & humanam fixam eſſe in propagatione ſuæ ſpeciei:* nunquam enim homo, niſi ex hominibus producitur; ſic & quæcunque vel minima inſecta ſuæ ſpeciei ſimile procreant, nec unquam niſi a ſimilibus progignuntur, ex ſententia FRANC. REDI, multis ab eodem experimentis ſuperſtructa (*in Litt. ad ill. Virum* CAROL. DATUM); cui ſubſcripſit SWAMMERDAMMIUS (*in Hiſt. Inſect. gen. p. 91.*) Vana ergo ſunt quæcunque hîc poëtæ, & vulgus fabulantur. Nec refragatur huic ſententiæ magni VERULAMII (*in Sylva Sylv. p. 363.*) aliorumque, qui in contraria opinione verſantur auctoritas; quoniam hi ante pleniorem ſupra dictorum cognitionem ſcripſerunt; indies autem increſcunt ſcientiæ.

§. XXXIV.

Minime etiam adverſantur his *Monſtra*, alienam quaſi *Naturam* referentia; etenim monſtrum, ex.gr. ex homi-

minibus genitum, nunquam aliam, quam *Humanam*, *Naturam* poſſidere certum videtur; nec aliud eſſe, quo monſtrum tale a legitime facto fœtu differat præter ſolam formam externam: quod ſatis ex LICETI *Tract. de Monſtris*, *imprimis cap.* 1. poteſt intelligi. *Naturâ* ergo & hæc gaudent vere *Humana*. Si enim forma externa quidquam ad *Naturam* faceret, ſæpe alterius *Naturæ* animalia produxiſſet homo (exempla ſunt *in eodem Tractatu*): id vero impoſſibile, niſi determinatum huc requiſitum ſemen in humano corpore generatum fuerit: quod toti *Naturæ*, & ſtructuræ corporis humani abſolute repugnat. Neque ſemen humanum in alienam *Naturam* permutandi poteſtas gravidæ videtur ineſſe: nam & hæc gaudet generatione ſimilis, & tota ad id comparata eſt.

§. XXXV.

Videtur autem *Natura Hum. ex parentibus in filios derivari*, inditâ primis hominibus a Conditore, ſimul cum *Natura*, potentiâ generandi ſibi ſimile, hinc *Naturam* ſuam communicandi producendis filiis, quibus & eadem impreſſa poteſtas in ultimos uſque nepotes protrahatur. Niſi quis exiſtimet Deum, ad parentum indolem, *Naturam* hanc ſingulis individuis de novo quaſi infundere. Sed hæc ad noſtrum forum vix pertinent; itaque ſuperſedebo.

§. XXXVI.

Saltem id, quod producitur, ſemper *Naturam* ſui producentis exhibet: ſicque immobili ordine, & ſtabili lege, ſimilis ſpecies continuat per ſimilia *Naturâ* individua.

§. XXXVII.

Nec tamen ex patre tantum, vel ſola etiam matre, *Naturam* hanc in filios deſcendere ſtatuendum videretur, ſed ex utriſque ſimul: quod ex aliorum animalium promiſcuo coitu ſatis evidenter diſcimus: ſic *ex Equa*, & *aſino*, nunquam equus, aut aſinus *naſcitur;*

ſed *communicans ex utraque natura monſtrum*, *mulus* (MAURICEAU *p.* 64., HARVÆUS *in Exercit. de Gener. Animal. p. mihi* 270.) Ad hoc videtur alluſiſſe OVIDIUS, cum de gemellis, ex ORYTHIA & AQUILONE natis, dicit:

- - - Partuque enixa gemellos,
CÆTERA QUI MATRIS, PENNAS GENITORIS, HABEBANT.

§. XXXVIII.

Difficile apparet determinare, *Quo tempore Natura Hum. in generatione accedat*. Attamen in ADAMO, ſucceſſive facto, aliquid hujuſce rei adſequimur: *Finxit* enim 1o. *Deus Corpus ejus de pulvere terræ*: ſed aberat adhuc *Natura Humana*: poſtea *Sufflavit in nares ejus* (GENES. *cap.* 2.): &, ex hoc, facto corpori acceſſerunt anima, *natura*, & vita: factuſque eſt *Homo vivens*.

§. XXXIX.

Igitur ipſo momento, quo anima copulatur corpori, prodeunt ſimul *Natura* & vita. Accedit proinde *Natura Humana* illo inſtanti, quo anima, quo vita: tria enim hæc corpori ſuperadveniunt ſimul, nec aliud alio, niſi ſola, ut loquuntur, *Ratione*, prius eſt. Hinc, ſi quis valeat determinare tempus, quo accedit vel anima, vel vita, eodem opere demonſtrabit, quo tempore accedat *Natura*.

DE

DE NATURÆ HUMANÆ STABILITATE.

§. XL.

Communicata ſemel Natura, porro inmutabilis, nec potens vel augeri, vel minui, adeoque indiviſibilis, permanet omnino eadem in eodem Homine ad mortem uſque.

§. XLI.

Inmutabilem Naturam eſſe, certum eſt: ſi enim mutaretur, non maneret idem, qui ante fuerat, homo; cum a *Natura* ſingulari ſingulare ejus *Eſſe* dependeat (§. XXV.) Hominem interim eundem eſſe, qui nunc moritur, & qui, ante tot annos, ex tali patre, in tali matre, conceptus fuerat, nemo non fatebitur. Adeoque in hunc uſque diem ſingularis illius hominis *Natura* non mutata perſtitit.

§. XLII.

Unde ergo fit, rogabit quis, tantum in eodem etiam homine pro diverſis temporibus, ſæpe differre actiones, ut magis diſtinctæ ſint, ac in duobus individuis, prope ad ſe mutuo accedentibus, quorum tamen *Naturas*, maxime ex hoc diſtinctas diximus (§. XXVII.)? Reſpondeo: Duplici ratione ſpectari *Naturam* poſſe (§. XXIV.); ſcilicet 1o. in ſe; & tunc certiſſime inmutabilis eſt; manetque eadem ad mortem uſque (§. XLI.): verum ſi 2o. conſideratur in ordine ad ſubjectum, quod

cupat, minime negaverim, *Naturam* mutari posse in eodem etiam homine: quin & hoc jam inde præmonui (§. XXV).

§. XLIII.

Illam autem mutationem corpori magis, ac *Naturæ*, attribuendam esse unusquisque, credo, agnoscit. Sic & ista actionum in eodem homine diversitas a corpore mutato tantum, ut videtur, pendet.

§. XLIV.

Hæc ut clarius intelligantur, considerandum est, *Naturam*, *ex se*, *semper eadem ratione agere : omnis autem ejusdem actio* imperare *est ; quod imperium exsequi*, *incumbit corpori*, *eidem subdito*. Exsequitur vero datum præceptum corpus, varia ratione, prout ipsum varium est. Varietas ergo actionum, non a *Natura*, sed a varia corporis conditione nascitur; quæ conditionis diversitas non modo *Congenita* est in variis hominibus, sed & in eodem, imprimis per usum sex rerum, quas non naturales vocant, morbos, & ætatem, ut quotidie observari potest, pro variis temporibus, accedit; sicque *Acquisita* dici meretur. Corporis igitur conditio, in eodem etiam homine mutatur; hinc mirum non est, si & actiones varient.

§. XLV.

Sed regeret quispiam, observatum esse, morbos hæreditarios in ipsa, ut videtur, *Natura* radicatos, sanatos fuisse: quod neutiquam, nisi mutatâ *Naturâ*, contingere potuerit. Verum morbi illi, non in ipsa *Natura*, sed in certa quadam corporis, partiumve ejus ratione, sedem habere longe probabilissimum est: hanc si quis corrigere valeat (quod difficile quidem, subinde tamen haud impossibile), vel saltem effectum prævertere, morbum illum vel curabit, vel avertet; nec interim *Natura*, sed corpus tantum mutabitur.

§. XLVI.

Manet ergo, quod adſtruxi, *Naturam* nempe in eodem ſubjecto ex ſe inmutabilem (§.XL. XLI.), omnem vero mutationem ipſi corpori attribuendam eſſe (§. XLIII.): neque, mutato hoc, ipſam *Naturam* mutari exiſtimo, quamvis ea ſpecie imponat, ſed & tum ſub aliena forma eandem perſiſtere. Unde NABUCHODONOSOREM (alii NEBUCAD-NETZAREM legunt), poteſtate divina mutatum, ita ut *Herbam, tanquam boves, comederit, & pili ejus, ut aquilarum plumæ creverint, & ungues ejus, ut avium* (S. S. DANIEL. cap. 4.) vere adhuc *Humanâ Naturâ* præditum fuiſſe, certum videtur, ſolâ formâ extrinſecâ diſtinctum; quod etiam in ſequentibus, SACRÆ LITTERÆ, ut apparet, ſatis evidenter innuunt.

§. XLVII.

Hanc ipſam OVIDII ſententiam fuiſſe, paſſim ex ejus *Fabulis* docemur: ſic ex. gr. ubi ACTÆONEM, in Cervum mutatum, adfert, in eo, ut alienam formam memorat, ſic *Naturam Hum.* integram perſeveraſſe abunde ſignificat, dum affectus, quales homini tantum inſunt, eidem attribuit, *Mentemque priſtinam remanſiſſe*, aperte enuntiat. Idem quoque eleganter exprimit, ubi, ERISICHTONE annoſam quercum proſternente, ait:

Editus e medio ſonus eſt cum robore talis:
NYMPHA SUB HOC EGO SUM &c.

Hinc idem in hiſtoria PROTHEI optime notat:

Sæpe lapis poteras, Arbor quoque ſæpe, VIDERI.

§. XLVIII.

Quin & hoc magis confirmatur ex eo, quod admodum probabile ſit, *eandem etiam Naturæ conſtantiam omni creaturæ ineſſe.*

§. XLIX.

Sic in INSECTIS, quantumvis, formam corporis externam mutari, manifestum sit, *Naturam* tamen non mutatam persistere ratio suadet: nempe mutatum sic insectum nemo, credo, novam omnino creaturam esse asseret: solâ ergo formâ mutatâ, idem nunc est, quod ante fuerat, animal; hinc & *Natura* manet eadem. Quod vero mutatum ita animal quasdam nunc actiones exerceat, quibus ante ineptum erat, id mutatæ corporis fabricæ debetur, pro cujus varietate diversas, quas *Natura* exserit, actiones esse vidimus (§. XLIV.): sic, enatis in quibusdam alis, aptum fit volando animal, uti ex. gr. ex bombyce factus papilio; nec tamen magis exhinc, de *Natura* in hoc animali mutata, concludendum videtur, quam in DÆDALO & ICARO, cum, fabricatis arte alis, aëri se committerent: id autem nemo adstruet.

§. L.

Hinc dictus, mutato nomine, formaque, papilio, idem *numero* est, qui ante fuerat bombyx, *Naturâ* omnino eadem præditus, corpore tantum in nonnullis permutato, talibusque instructo adminiculis, quibus ad novas quasdam actiones sufficiat: quin imo mutationem hanc ipsa illius animalculi *Natura* postulat, totumque eò comparatum est; quum in eruca alas jam demonstraverit SWAMMERDAMMIUS, post demum in papilione expandendas; qui, quod majus est, *in nymphis, quin jam ante in vermiculis, omnes partes, omnia membra, futuri animalculi, æque distincte, ac post in ipso animalculo, conspici*, universaliter pronuntiat (*Hist. insect. Gener. Sect. impr.* 2.)

§. LI.

Patet igitur, stricte loquendo, potius dicendum esse, perfici hoc tempore corpus ipsum, explicatis, quæ ante latuerant, partibus, quam corpus mutari; adeoque nec *Naturam*, nec corpus proprie mutari in insectis; sed

ſed eandem *numero* manere *Naturam*, corpus vero, juxta ſpecificas ſingulorum *Naturas*, ſtato tempore, iſtis inſtrui adminiculis, quorum rudimenta, quamvis eo tempore inutilia (niſi in futuros uſus), ante tamen jam adfuerant: hinc mirum non eſt, ſi corpus novis actionibus aptum fiat.

§. LII.

Non minus id (§. XLVIII.) VEGETABILIBUS competit: docent inoculationes, ubi duplicis *Naturæ* arbor artificioſe jungitur, ſurculo alieno in datum truncum inſito. Bina hæc excreſcunt ſimul in unam, ut ſe offert, frondoſam comam lætiſſime; ſua nihilominus utrique diſtincta manet *Natura*; fructum namque fert, quoad ſaporem, & alias quaſdam accidentales dotes, emendatum quidem, non mutatam tamen *Naturam* evincentem incluſo ſemine, ex quo, ſato, nunquam mediæ *Naturæ* arbos enaſcitur, ſed talis, quæ immotam adhibiti ſurculi *Naturam* omnino exprimat. Neque truncus ipſe *Naturam* exuit, ſed manet, qualis ante fuerat; nulla enim ſeſe offert ratio, qua mutatam quis ſuſpicari poſſit: quin certum eſt, ſi excreta arbos reſcindatur rurſus ſub loco, quo facta fuit inſitio, prodituram inde, niſi moriatur, aliam, quæ non mutatam pariter trunci *Naturam* demonſtret. Adde his experimentum §º. LXXXIX.

§. LIII.

Hinc non immerito concluditur, *Naturam* in vegetabilibus, quamdiu hæc adhuc vivunt, vigentque, inmutabilem eſſe. Nunc & aliud circa eadem videamus.

§. LIV.

Nonne manifeſta fit *Naturæ* eorundem permutatio; dum, poſt mortem (ut ita dicam), planta quæcumque, ex ſe aceſcens, eò reducitur, ut in alcalinum liquamen tranſeat (Vide Cl. BOERHAAVII *Chem. Proc.* 88.)? Sane maxime diſtant a ſe invicem *Naturæ* aceſcentis & al-

& alcalini ! dico tamen , *Naturam* horum neutiquam permutari . Si quis velit , *Naturam* horum vegetabilium , acefcentium nomine cognitorum , in ipfa illa acefcentia pofitam effe , mutatur hîc *Natura* , fateor ; fiunt enim alcalefcentia primo , ac deinde alcalina , minime vero in hac eorum *Natura* conftituenda videtur , quum non fit nifi dos vegetabilium accidentalis ; quoniam adeffe poteft & abeffe ; neque magis ad *Naturam* vegetabilium , acefcentium dictorum , facit acefcentia , quam alcalefcentia ; funt namque indifferentia , ut , vel , fibi commiffa , mutentur in acidum , unde acefcentium nomen habent , vel , compreffa , tranfeant in alcalinum : & utraque illa mutatio , in dictis conditionibus , æque fecundum *Naturam* eorum fit , femperque , & inevitabiliter accidit . Unde , ftricte loquendo , non dantur herbæ abfolute acefcentes ; fed , quæ vulgo hoc nomine infigniuntur , indifferentes funt (ut diximus) , pro conditionum varietate , vel in acidum mutabiles , vel in alcalinum .

§. LV.

Ut dicta hæc (§. LII. LIII. LIV.) , nequaquam confundenda , clariori idea illuftrentur , obiter notandum , me duplicem pofuiffe *Naturam* vegetabilium ; *primam* , quæ , viventibus adhuc , *Effe* fuum fingulare , & agere tribuit ; hæc , una cum vita , recedit : *aliam* , quæ foli tantummodo corpori , partibufque , ex quibus conftruitur , adfcribi debet ; ac , tum imprimis , leges ftatuit neutiquam violandas : fic fœnum amifit *Naturam* gramini vigenti magis propriam , nec tamen omni *Natura* deftituitur , fed fuam etiam poffidet , juxta quam determinatur , & agit . Idem , clariori exemplo , occurrit in homine , cujus cadaver , *Naturâ Humanâ* penitus deftitutum , fuâ tamen præditum deprehenditur , juxta quam grave eft , impenetrabile , putrefcens , & fic porro .

§. LVI.

Ex his facile intelligitur, quid de FOSSILIBUS ſentiendum ſit? Nitrum ex. gr. *Sal eſt* ſaltem *Semifoſſile* (*Chem.* Cl. BOERH. *Tom. I. pag.* 44.); nihilominus per artem quaſi vegetabile efficitur (*Idem. Proc.* 140.) Neque tum, ut ex dictis (§. LIV.) patet, mutatur *Natura* nitri, at, quæ fit, mutatio qualitates tantum accidentales reſpicit, ipſumque nitrum eò ex ſua *Natura* diſponitur. Sed an vegetatio hæc ipſi quidem nitro adſcribenda? an non idem poſſet fieri, ſeminibus ex aëre ad ejus ſuperficiem appoſitis, in determinatæ ſuæ ſpeciei plantulas excreſcentibus (quod in aliis quibuſdam pro certo habetur)? Hoc ſane ſi verum foret, eo magis de priſtina nitri *Natura* convinceret.

§. LVII.

Ergo nec mutatur *Natura* corporum, quamvis id, primo intuitu, ita appareat, per putrefactionem, fermentationem, attactum magnetis, deſtillationem, aliaſque mutationes ſive ſpontaneas, ſive artificiales.

§. LVIII.

Quibus omnibus (a §o. XLI. huc uſque) collectis, concludimus, *Naturam*, tam in foſſilibus, vegetabilibuſque, quam in inſectis, atque homine (pro cujus confirmatione omnia reliqua tantum adtuli), nullatenus permutari, ſed inmutabilem eſſe.

§. LIX.

Erramus igitur, qui *Naturas* permutatas credimus, ubi dotes ante viſas vel non deprehendimus, vel novas obſervamus: quod judicium temerarium ſit, docet aurum, in aqua regia ſolutum (*Chem.* Cl. BOERH. *Proc.* 205.). Illud etenim, ad ſenſus noſtros, ſub forma liquida, nil fere, niſi colorem, de *Natura* ſua ſuperſtes habet; quin, ſi puriſſimum, tranſparet penitus; nec *Naturam* modo mutaſſe, ſed quaſi in nihilum redactum

dactum esse, nisi dissuaderet ratio, sensus judicaret. Quum interim idem *Naturâ*, & omni dote, aurum, facili negotio, inde resurgat; indicio, ut videtur, evidenti, tunc etiam *Naturam* omnino eandem persistere, cum ad sensus nostros maxime permutata, fallaci forma, apparere consuevit.

§. LX.

Altera pars §i. XL. erat, *Naturam Hum. non posse vel augeri, vel minui, sed indivisibilem permanere, omnino eandem, in eodem homine, ad mortem usque*. Una enim, eaque ad mortem usque inmutabilis, *Natura* unicuique homini inest; hinc nec potest augeri, nec minui, adeoque indivisibilis est; ita ut hominem, post resectum ex. gr. crus, non minus, ac ante, hominem esse, aut ante magis, quam nunc, hominem fuisse, sed *Naturam* in utroque casu integerrimam perseverare, existimem. Sic multis partibus corporis destitui homo potest, *Natura* ejus nil quidquam imminuta, vel divisa; dum a contrario etiam minime augeri potest. Utitur ergo *Natura* partibus corporis, ita, ut dum adsunt, suntque bene dispositæ, certas quasdam actiones per eas exerceat; dum vero absunt, vel saltem ineptæ sunt, illas actiones non exerceat; non quod ipsius imminuta potestas iis haud sufficiat; sed quod ea, per quæ actio deberet fieri, deficiant. *Natura* igitur manet, qualis fuerat, æque ex se actuosa, sed aptis, ad operandum requisitis, instrumentis destituitur; quæ, si usui adaptata restituuntur, mox resumit *Natura* vires, &, consueta olim methodo, pergit agere. Quæ res in medicis manifestissima est.

§. LXI.

Plurima eorum, quæ (a §o. XV. huc usque) dicta sunt, de anima, & vita, paucis mutatis, æquali jure prædicari posse, contemplanti sponte apparebit; quod per transennam monendum videbatur. Quin & idem de variis, quæ in sequentibus occurrent, verum est.

DE NATURA HUMANA, CUSTODE CORPORIS.

§. LXII.

PLURIMIS, iisque inevitabilibus, injuriis expositum corpus facile & lædi posset, & destrui, nisi sollicita *Natura* prospiceret. Sic, quoniam per actiones a vita inseparabiles, omni momento, necessario deteritur corpus, hinc, ut perstet, assiduam reparationem exigit, quæ non nisi heterogeneorum usu absolvi potest, quam facile ex his insidiæ struerentur sanitati & vitæ, *nisi attentissima, nec unquam sopita Natura, expositos, in omni puncto tam externo, quam interno corporis, vigiles, nervos nacta, mira eorundem sensilitate moneretur, si quid peregrini, quod nocere posset, adsit? Cujus rei mox ac certior facta est, omnem impendit operam, ut sinistrum illum effectum avertat* (quod quomodo faciat, passim in sequentibus elucidabitur); *nec quiescit, priusquam vel superet ipsa hostem, vel devicta cedat, destructâ simul vitâ*.

§. LXIII.

Hac ratione cavet, ne quid mali ab INGESTIS corpori superveniat: quod nunc videamus. *Si ingesta talia sunt, quæ, vi dati corporis, commode queant subigi in nutrimentum, aptis dotibus præditum*, facile ea fert *Natura*, & hæc porro, requisitam mutationem passa, placide dimittit interiora versus. *Sin vero mutari ita ingesta nequeant*, sive ob nimiam copiam, sive ob suarum qualitatum pertinaciam, sive ob acrimoniam, aliasve, si quæ occurrunt, causas, non commode feruntur a *Natura*. Sed vel 1°. Succumbit *Natura*, moriturque homo, uti ex. gr. distento nimiâ ingestorum copiâ, sic ut evacuari non possit, ventriculo; quod in casu, quem enar-

enarrat Platerus (*Obſ. pag.* 439.) , factum videtur: nempe , non poteſt tunc *Natura* expedire rem , limitatâ ejus potentiâ ad rationem corporis , in quo agit . Vel 2o. Languet *Natura* , non ſuo , ſed viſcerum , humorumve vitio , aut qualitatibus ingeſtorum nimis pertinacibus ; ita ut , quacunque ratione , ſubigendo vires non reſpondeant : tunc glutinoſum , acidum , atque alcali , ſpontaneum generabitur . Gradus eſt ad præmiſſum (1o.) ; tendit enim in mortem , niſi ars , ſi poſſit , ſuccurrat . Vel 3o. Excitata ſiti , allicit primùm, dein cogit , ut aſſumantur liquida blandiora , & maxime , ſingulari acrimoniæ , ut putridæ , rancidæve , &c., oppoſita . Eſt autem dicta ſitis eo major , quo magis dilutio requiritur , & contra . Sic diluit , temperatque ea , quæ nimia cæteroquin acrimonia nocuiſſent , ita ut jam non noceant : in quod idem collimat , copioſiore lachryma ex his locis per acrem ſtimulum ſollicitata (Conf. §. XCII.) . Vel 4o. vomitu , alvove eliminat .

§. LXIV.

Sic *Natura* (niſi , ut in 1o. , & 2o. caſu ſuccumbat , vel langueat) domat , aut expellit , quæ vi corporis ſubigi alioquin non poterant . Sic cavet , ne nocivi quid diu in primis viis hæreat . Atque ita hîc *Prima* quaſi *Inſpectio* fit ; ſed rudior tantum ; plurima enim hoc loco admittuntur , quæ reſpuuntur poſtea .

§. LXV.

Eorum vero , quæ ex primis viis jam ſubierunt venas , ſi tales dotes ſint , ut aptum nutrimentum ſubminiſtrare queant , ſatis facile reliquis humoribus permiſcentur , & ſine magno tumultu porro circumferuntur per corpus . Nunquam tamen adeo amica *Naturæ* ſunt , quamvis aptiſſima nutrimento ingeſta fuerint , & mutationes requiſitæ perfectiſsime iis acceſſerint omnes , quin , pro eo , quod adhuc ſemper in ſe continent , heterogenei (non enim aſſimilatio his locis omnino abſolvitur) , vigiles *Naturæ* , nervos , hîc magis adhuc ,

ut

ut videtur, ſenſiles afficiat: unde ea, in ſaniſſimis etiam aliquot poſt paſtum horis, febriculam excitat majorem, minoremve pro varia allati chyli copia, & indole, maximum ſubigendo ulterius chylo remedium. Hac ratione nil alieni, quantumvis exiguum ſit, inſinuare ſeſe in corpus poteſt, quod ſubterfugiat: ſed mox *Naturæ* omnes impendit vires, nec deſinit, niſi poſtquam omnino ſubegerit, eòque, ut inquilinis omni dote ſimiles ſint, novos jam demum factos humores reduxerit: tuncque eos, ut ſibi, & corpori amicos fert *Natura*, non prius.

§. LXVI.

Hæc interim (§o. LXV.) utut apta copia ſubminiſtrata ad ſanitatis & vitæ conſtantiam abſolute requiruntur, attamen, ſi nimia accedunt copia, plethoram, plurimoſque ejus, ſæpe lethales, effectus excitant. Nec tunc acquieſcere *Naturam* exiſtimandum eſt: variis enim viis expellit ſuperfluum: docent menſtrua, hæmorrhagiæ, &c. Hoc modo plethoram illam, cujus ortum præcavere vix poterat, nunc natam curat, avertitque ſollicitiſſime omne, quod hinc imminebat, periculum.

§. LXVII.

Adeo, quæ mutabilia ſunt, per excitatas vaſorum viſcerumque vires, & humorum, jam ante inquilinorum, admiſtionem, ſubiguntur, fiuntque tandem & ipſa ſimilia inquilinis. Sic tutus evadit heterogeneorum uſus; iiſque, quod inevitabile eſt, intra venas admiſſis, præſto adſunt *Naturæ* media, quibus domet, & ſubigat. Unde *Natura* merito *Sanitatis Conſervatrix* appellari meretur. Si vero dicta media inſigniter debilitentur, cacochymiæ, cachexiæ, & omniſmodi ex his ſequentes morbi propullulant: quorum malorum cauſa non in *Natura* eſt, ſed in ipſo corpore ad *Naturæ* imperium non ſatis obſequioſo, non ſatis valido; ſive id ſolidorum, ſive fluidorum vitio oriatur, vel quia nervi vigiles, male diſpoſiti, *Naturam* aut non, aut languidius, quam par fuerat, ad agendum ſollicitant.

§. LXVIII.

Vidimus (§o. LXIII. LXIV. LXV. LXVI. LXVII.), quomodo *Natura* agat in ingesta mutabilia. Sed *si talia venas intrent, quæ in corpore inmutabilia sunt, tunc hæc vel VENENA fiunt, vel MEDICAMINA.* Utrorumque ingressum, quantum potest, *Natura* conatur avertere. Etenim, si acria fuerint, sensibilissima vasculorum absorbentium oscula stimulant; quo ipso admonita *Natura* mox facit constringi hæc, sicque viam claudi, si autem nimis crassa, vel figuræ non satis accommodatæ fuerint, moles impedit, quo minus penetrent. Non facile ergo hæc, & similia, venas subeunt; quod tamen aliquando contingere, plurima sunt, quæ confirment. Quid tunc fit?

§. LXIX.

VENENO, forti satis, intra corpus admisso, succumbit *Natura:* in quantum venenum tale vel solida, vel fluida, vel utraque simul ita mutat, ut circulationi, adeoque & vitæ, inepta fiant: unde corpus jussis *Naturæ* exsequendis impos redditur. Neque interim cedit tunc *Natura* veneno ex se ipsa, sed summa passim conamina, motusque violentissimos, omni modo assidue permutatos, excitat; quibus, si robur corporis, ejusdemque fabrica id admitterent, veneno haud dubie liberaretur æger; sed limitatas vires superat veneni pertinacia, vel mutatum nimis corpus non obsequitur amplius *Naturæ* imperio. Unde frustra sunt omnes, quos *Natura* excitat, impetus; quorum tamen tanta sæpe vehementia, ut magis hi, quam venena ipsa, mortem inferant.

§. LXX.

§. LXX.

Usque adeo, pro conservanda vita, sollicita *Natura* est, ut tantos motus avertendo hosti intendat, qui, si & absolvi, & ferri possent a corpore, proposito haud dubie sufficerent: nunc autem moritur homo, vel quia non sufficit corpus, vel quia tantos impetus sine destructione sustinere nequit. Unde nec hac ex parte culpa in *Naturam* cadit.

§. LXXI.

Dicta (§. LXIX. & LXX.) non semper obtinent. Venena enim non raro etiam medicamentorum vices præstant: sic, sumpto veneno, haud aliud efficacius remedium est, ac venenum oppositum; unde *Antidotum* dixere ANTIQUI, non ausi medicamentum dicere, quum per se æque perniciosum sit, ac illud, cui debellando serviat; quod medicamentis non ita convenit. Sic etiam venena, minori dosi, medicamentorum usum habent, saltem plurima. Consuetudo venena quasi amica *Naturæ* efficit; ita ut ea tandem assumere cogatur homo; assumat autem, sine ulla noxa, copia subinde incredibili.

§. LXXII.

Alia, quæ immutabilia in corpore asseruimus (§. LXVIII.), MEDICAMENTA sunt. Sic proprie appellantur talia, quæ non destruunt quidem, sed tamen tota *Naturæ* vi, quamvis per omnes actiones corporis conspirantes in ea agat, subigi omnino renuunt: si enim subactio fieret, mutarentur potius, quam mutarent; propius igitur ad alimenta, quam ad medicamenta accederent. Medicamenta itaque, in quantum talia, semper in corpore heterogenea manent: sed talia *Natura* non patitur (§. LXII. LXV.); hinc motus majores excitat, eosque tamdiu protrahit, donec, quod subigere non potest, expulerit.

§. LXXIII.

Adeoque medicamenta effectus obtinent in corpore, non ut per se operantur, sed quatenus heterogenea sunt; *Naturæ* ergo operam incitant, eaque ratione per *Naturam* in se agentem corpus mutant. Pauca tamen sunt, quæ propria virtute, sine ullo *Naturæ* auxilio, agunt; hinc etiam *in cadavere*, *æque ac in vivo*, *operantur* (HELMONT. *pag.* 476.). Sed an hæc quidem medicamenta vocari possunt? De igne saltem, & similibus, potius negandum videtur.

§. LXXIV.

Natura ergo est, quæ agit in morbis, medicamenta vero *Naturam* excitant, hæcque rursus in finem requisitum determinantur a Medico; qui, si talia exhibere medicamina, eaque ita dirigere noverit, ut inde *Natura* debellando apte malo par evadat, tunc demum ex arte curis præesse poterit.

§. LXXV.

Patet hinc medicamenta, potissimum interna, agere, quatenus in ea ipsa *Natura* agit, non desistens, priusquam hostem hunc finibus suis eliminaverit: omnia enim medicamenta tandem ejiciuntur e corpore, aut corpus destruunt; tuncque venena fiunt.

§. LXXVI.

Etenim medicamenta non adeo innocua sunt; sed veri veneni locum obire possunt; 1°. Si conspirent cum morbo; 2°. Si nimia dosi exhibeantur; 3°. Si longo tempore usurpentur. Duo priora satis constant. Tertium autem de scammoneo ex. gr. observatum fuit; cujus exigua dosis, quotidie, & diu sumpta, tarde licet, certo tamen necare dicitur: ejusdem interim major longe copia, ubi requiritur, exhibita, egregium medicamentum suppeditat: nimia rursus nocet (ex 2°.).

§. LXXVII.

§. LXXVII.

Hæc autem (a §o. LXXII. huc uſque) medicamenta, proprie ſic appellanda, reſpiciunt. Exulant hinc ea, quæ, quamvis per ſe alimenta ſint, per accidens tamen medicamenti vice fungi potius exiſtimanda ſunt, quam vera medicamenta fieri; atque ea etiam, quæ, licet initio plus minuſve corpus mutare poſſint, attamen denique mutantur ipſa, alimentis quaſi & medicamentis media: nam, ſerius, ocyus, omnia hæc ſubiguntur in corpore; quod medicamenta, ſtricte dicenda, abſolute renuunt.

§. LXXVIII.

Satis nunc videtur actum de *Natura*, quouſque, quantum poteſt, defendit corpus, ne quid illi ab ingeſtis ſiniſtri accidat. Eandem fere cuſtodiam ſervat, ratione AËRIS: qui, cum probabiliſſime, quà corpori tam externo, quam interno applicatur, quaſdam particulas in corpus intromittat, maxime etiam eidem nocere alioquin potuiſſet. Sunt enim particulæ illæ, prout quæ ab ingeſtis venas ſubeunt, heterogeneæ, &, ut videtur, vel viribus corporis mutabiles, vel minus. Hinc quoque, aërem, harum imprimis particularum causâ, nutrimentum, medicamentum, vel & venenum ſuppeditare poſſe non repugnat.

§. LXXIX.

Quædam proinde ingeſtorum, aëriſque admittit, alia vero reſpuit *Natura*. Sic retinet, quæ proſunt, quæ nocent, eliminat, ſi poſſit: etenim non patitur quæcunque nociva eſſe queant: unde etiam illas, quæ, circumductorum humorum vi, detritæ ſunt, ſolidorum, fluidorumque, nimis attenuatas, & jam acres quodammodo particulas variis viis exonerat. *Id enim, quod ſemel aſpernata eſt, nunquam rurſus in verum civem recipit Natura* (HELMONT. *pag.* 478.). Nec ſuffert, quod forte ex fomite quodam, intra corpus poſito, procedit heterogeneum. *Unde liquet, Naturam cauſam*

sam esse omnium excretionum sive naturalium dictarum, sive morbosarum, sive criticarum; febrium tam intermittentium, quam continuarum: nec alimenta, medicamenta, venena, paucis, ut diximus, exceptis, talia esse, nisi per Naturam. Quin & hinc Natura *merito morborum forte omnium, paucis externis exclusis, &* Causa *dici posse videtur, &* Medicatrix.

§. LXXX.

Post horum considerationem (a §. LXII. huc usque) non admodum sese commendat, LIBAVIO jam olim ex alio descripta (DOUGLAS *Bibliogr. Anatom. Specim. pag.* 208.), TRANSFUSIO. Ita enim aliena inquilinis prævalent, nec spes est subactionis ulla. Cautum, ut videtur, quam maxime fuit, ne magna heterogeneorum copia simul inquilinis humoribus misceretur: angustia vasculorum absorbentium, eorum debilitas, remoræ multiplices; depositio in unum, angustum, debilemque canalem thoracicum, hujus valvula quandoque una, quandoque duplex, ad subclaviam venam, sanguine contra premente; profecto docent, parum tantummodo admisceri simul. Sed quanta adhuc illius pars inquilinis debetur! Transfusione autem quantopere ab hac norma receditur! Attamen dicet quis, transfusio videtur contingere, quamdiu infans utero materno includitur. Sed, si hoc fieri statuendum sit, quantum modus, quo perficitur, a supra dicto distat! Potius ergo legitimus sex rerum, non naturalium dictarum, usus, ac diæta (VERULAM. *Hist. Vitæ & Mortis pag.* 29.), juventutem, longævitatemque adferent.

§. LXXXI.

Quemadmodum *Natura* in interioribus corporis non patitur *heterogenea*, sic & ea amovere nititur, *dum extrinsecus applicantur*. Docent id vesicatoria, sinapismi &c. His vero externis nisi acriora permista fuerint, nervis, pro minori ex hinc vitæ periculo, minus, ut videtur, sensilibus, vel vix, vel plane non agit *Natura*. Dum vero talia sunt, quæ multum nocere possent, præsto adest.

§. LXXXII.

§. LXXXII.

Multo minus fert *ea*, *quæ immersa sunt corpori*: festucam ex. gr. ligneam, aut simile quodcunque aliud. Sed quantæ hinc turbæ! Dolor, ardor, pulsatio, vera omni ratione inflammatio topica producitur: nec cessabunt hæc, priusquam alienum illud, vel arte eductum sit, vel suppuratione solutum exciderit. Hoc fundamento nituntur setacea, fonticuli, & si quæ similia.

§. LXXXIII.

Numquid horum symptomatum causa a figura corporum illorum potius deduci posset, quam quod ipsa *Naturæ* adeo inimica repugnent? Curatio ex. gr. herniæ, per punctum, ut vocant, aureum, legitimam hanc suspicionem suggerit: si nempe filum aureum sacco herniæ apte circumponatur, eoque deinde contorto, vulneris consolidatio tentetur, nunquam id absque fistula succedet: sed si annulus fit aureus, similis iis, qui auribus gestari solent, quantum potest, æquabilissimus undique, vulnus perfecte coire dicitur; ipso haud dubie annulo, intra sinulum circumquaque callosum, incluso. Id saltem verum videtur, longe minus nervos a corporibus politis affici; hinc etiam *Naturam* multo languidius ad agendum sollicitari.

§. LXXXIV.

Agunt tamen insuper infixa talia, secundum qualitates suas, quibus alia magis, alia minus *Naturæ* inimica observantur. Sic dantur aliqua, in quæ vel non, vel vix adsurgit *Natura*: Globus plumbeus diu sæpe, sine notabili malo, circumfertur; quod non figuræ adeo, ac qualitatibus plumbi videtur adscribendum; eo magis, quia tantum abest, ut in hoc (plumbum) *Natura* impetum exercere soleat, ut potius, ad ejus appositionem, jam ante susceptum, dimittat: unde in scirrhis, potissimum concrescentibus, tantum prodest! Sopit quasi in affectis partibus *Naturæ* impetum.

§. LXXXV.

Quæ igitur figura, & qualitatibus ſuis non adeo inimica ſunt, ea facilius *Natura* fert; ſi quæ vero & figura, & qualitatibus peccaverint, in hæc violentiſſime adſurgit; varia ubique vehementia, prout eadem magis minuſve obtinent.

§. LXXXVI.

Hinc ſequitur, *Naturam* omnia aliena ab unione cum corpore excludere. Si autem *Partes ejuſdem corporis* vel a nativitate, vel per vulnus *diſſociatæ* ſint, *quas cohærere oportuerat*, eas in unionem admittit; dummodo crudæ adhuc, & cruentæ ſint, vel per artem fiant, ut in labio ex. gr. leporino. Sufficit Medico, ſi ſeparatorum modò appoſitionem curet, & ab injuriis externis nonnihil defendat; reliquum *Natura* abſolvit.

§. LXXXVII.

Hæc concretio non partes modo, quas unitas eſſe decet, nunc diviſas, reſpicit: ſed quæcunque *Partes*, *in ſtatu etiam ſano naturaliter disjunctæ*, crudæ, ſi ſibi invicem molliter apprimantur, ſicque aliquandiu hæreant, concreſcunt certiſſime. Patuit hoc exemplis plurimis, ad digitos, labia, palpebras, &c.

§. LXXXVIII.

Quin & idem *de diverſis corporibus* verum eſt: quod inter cauſas *Monſtri Excedentis* Licetus retulit (*Tract. de Monſtris cap.*20.), concretis, prægreſſa excoriatione, infantibus, quacunque parte id acciderit.

§. LXXXIX.

Num igitur aliena admitti poſſunt in unionem cum corpore? Talia ſane poſſunt: verum unio hæc tantum ſuperficiaria eſt; non fit corporum, vel *Naturarum* permiſtio; ſed hæc unicuilibet ſingularia remanent; &

quam-

quamvis in quibusdam occasionibus aliqua ex uno in alium forte fiat humorum derivatio, hæc, quum parca sit, & per minima vascula fiat, nil mali adferet. Confirmatur hæc sententia analogice ex vegetantibus; dum *Germina distinctarum arborum, lateribus arctissime constrictis, terræ imposita, in unum excrescunt stipitem, ex quo pullulant, inpermistis fructibus* (VERULAM. *Sylva Sylvar. p.* 255. *Conf.* §. LII.). Adcrescere hinc potius, quam uniri dixeris.

§. XC.

Sed an *Partem, integre remotam*, rursus concrescere cum corpore *Natura* patitur? Negant quidam: id tamen admittitur, posse hoc fieri, si levissime modò etiamnum hæreat (SCHENCKIUS *obs.* 4. *de Fract. & Contus. Capitis*). Suspicionem certe magnam injicit vegetantium inoculatio (§. LII.), quæ in his, resectum de quadam arbore surculum, trunco alieno implantatum, læte excrescere proculdubio demonstrat: hinc, quod majus est, aliena etiam, modò sana, nec nimium mutata fuerint, ex alio pristinam vitam, sanitatemque recipere. Sic formæ forte quidpiam, usui certe vel parum, vel nihil, servire posset Medicus.

§. XCI.

Hactenus explicatum fuit, quomodo *Natura* omnem impendat operam, ut removeat quidquid inimicum deprehenditur: sed *Alium adhuc intus hostem alit*, ipsam scilicet circulationem sanguinis; quæ, ut aliis de causis, amicissimam opem contribuit, ita tacite absumit corpus, hinc, nisi aliunde reficiatur, necessario destruendum.

§. XCII.

Ergo cogeretur *Natura* cedere; sed stimulat, ut assumantur ea, quibus pro avertenda destructione opus habet. Fames proin, sitisque monent, quidnam sit, quod intrinsecus requiritur; quæ quidem, ut primò leniter modò sollicitant, sic sensim magis magisque urgent, ac tandem, etiam invitum, cogunt, ut dum suppetunt ad-

 sumat.

ſumat. Fugientem LATONAM, pro aquæ hauſtu ruſticos precari, cogit ſitis; nec propriis artubus parcit inſatiabilis ERISICHTON.

§. XCIII.

Paucis interim, iiſque admodum ſimplicibus, contenta *Natura* eſt. Exercitia attamen vehementiora plura exigunt, & validiora; nam majus fit fluidorum, ſolidorumque diſpendium; hinc plus reſtituendum eſt, ut maneat, quale fuerat, corpus, nempe ſanum; validiora autem requiruntur ob robur viſcerum, & vaſorum, mollia, tenuiaque, ipſo fere momento difflantium. Conſuetudo eamdem legem ponit. Adſueta ſcilicet *Natura* ſic ſenſim diſpoſuit corpus, ut aptum ſit, magnam ex. gr. alimentorum copiam ſubigere; hinc tamdiu appetit homo, donec requiſita quantitas ingeſta fuerit; quæ, niſi ſubminiſtretur, nimia mutatio inducitur iis, quæ intra corpus adſunt; in quæ tunc omnes quaſi actiones convertuntur. Nocet igitur ſubita nimis conſuetudinis mutatio tam in ſanis, quam ægrotantibus, ſive copiam ingerendorum, ſive qualitates reſpicias. Sic ætas, ſexus, robur, & ſimilia, non minorem præmiſſis differentiam adferunt.

§. XCIV.

Illa ergo diæta erit optima, quæ, quoad ingeſtorum qualitates, robori, quoad copiam, diſpendio facto, reſpondeat. Cavendum, quantum poteſt, ne conſuetudo dominium occupet: aſſidua igitur variatio multum proderit.

DE NATURÆ HUMANÆ RECESSU IN MORTE.

§. XCV.

SOLIDA, fluidaque, corporis aſſidue renovando, reſtituendoque in eundem ſtatum, in quo ante fuerant, repulſis, quæ nocere potuerant, omnibus, conſtantem ſanitatem reddit *Natura*. Unde

ex

ex bona diæta æternitas quasi homini promittitur. Sed vita ipsa adeo sensim vasorum robur & resistentiam auget, ut tandem, impetu moventis cordis, dilatari amplius non satis possint: hinc obruitur cor, & mors fit pure senilis: ita ut inevitabili lege commune iter ingrediatur omnis caro. Neque hoc *Natura*, quantumvis ARGI instar quaquaversum prospiciat, valet avertere.

§. XCVI.

Dum moritur homo, uti simul accesserant (§.XXXIX.) *Anima*, *Natura*, *&* *Vita*, ita etiam *recedunt simul*. Recedit autem *Natura*, vitio, ut videtur, corporis, non amplius obsequiosi, ipsa, ex se, ad ultimum usque, æque actuosa. Languor igitur sensim auctus minime *Naturæ* adscribendus est, sed impedimentis in corpore genitis, quibus salutaris *Naturæ* impetus iners redditur.

§. XCVII.

Rari sunt, qui morte hac purè senili obeant: plurimi ex suscepto morbo ante tempus pereunt: hinc imprimis alii citius, alii tardius moriuntur.

§. XCVIII.

Vix interim, nisi post summas anxietates, motusque, omni ratione permutatos, violentissimosque, homo perit. Nimirum nititur etiamnum *Natura*, si removere possit vitæ hostem: in apoplexia tamen, summo senio, similibusque, placida mors vitam terminat: ratio, ut videtur, ex præmissis erui haud difficulter poterit.

DE

DE NATURA HUMANA MEDICI MAGISTRA.

§. XCIX.

DIximus (§o. LXXIX.), *Naturam* omnium forte internorum, externorum plerorumque morborum causam esse. Ut vero producit, sic & sanat; juxta illud Hipp. (*pag.* 1184.); *Morbis Naturæ medentur*.

§. C.

Morbos ergo producit Natura. Sed neutiquam sponte sua: ex se enim talis est, ut actiones omnes, ex Creatoris mandato corpori impositas, uti semel cœpit, ita æquabilissime semper perficiat. Non igitur directe ex ipsa *Natura* morbus fit; sed quatenus ea, adfectis in corpore nervis, irritatur, quacumque demum ratione id contingat. Tunc etenim statim *Natura* jubet, istos exerceri motus, quos, subigendo illi, quod afficit, vel expellendo, aptos plerumque esse observamus. Hoc jussum dum corpus promptissime exsequitur, aliæ, ac in sanitate solebant, actiones fiunt; læduntur igitur; ergo & morbi prodeunt.

§. CI.

Medicatrix morborum Natura est. Nec tamen curat morbos, nisi quatenus per eosdem removet causam, cujus ratione morbum excitaverat. Morbi enim non videntur nisi *Naturæ* instrumenta, per quæ agit in illud peccans sive interne, sive externe applicatum; quod

quod dum ſemper nocere adlaborat, ſollicita *Natura* omnem intendit nervum, ut avertat id, quod hinc imminebat, periculi, ſanitatemque reſtituat.

§. CII.

Quæ quidem morbis (ſi ita loqui fas eſt) *Primariis* fere tantum conveniunt; cujuſmodi ſunt tuſſis, ſternutatio, vomitus, alvi dejectio; &, maxime notandæ, omnes febrium quarumcunque ſpecies; quæ nihil aliud eſſe videntur, quam aucta, per *Naturæ* imperium, vitæ vis, magis, proportionaliter, minuſve, ſupra conſuetam elata, prout ipſum illud, cujus ratione fit, poſtulat. Unde omnes, a mitiſſima ephemera ad ardentiſſimam uſque, pronaſcuntur.

§. CIII.

Hac ratione *Natura conatur expellere tædioſum hoſpitem: ſub quo niſu proaucuntur fructus, & ſymptomata; ſopores, calores, frigora, dolores, vigiliæ, inquietudines, debilitates*, &c. (HELMONT. *pag.* 475.). Quæ proinde non ſunt niſi ſequelæ niſus illius, quem *Natura* efficit, ad hunc niſum, ex certa corporis, humorum, ac materiæ morboſæ conſtitutione genitæ, non ab ipſa cæterum *Natura* intentæ.

§. CIV.

Quod idem de omnibus fere aliis verum eſt, quæ, dum *Natura* ſcopum ſuum, ob eaſdem cauſas (§°.CIII.) aſſequi non poteſt, morbo *Primario* ſuperveniunt. Ex. gr. Ingeritur ingens copia acris calefacientis cujuſcunque; hoc magna parte ſubit venas; mox, nervis admodum ſtimulatis, monita *Natura* febrim excitat violentiſſimam, qua conatur nocivum illud expellere: hîc ergo eſt intentus *Naturæ* ſcopus primarius: ſed hoc non ita facile abſolvitur, & quia nimis inimicum eſt quod incitat, & quia ſtimulata adeo vaſa conſtringuntur, atque ita expulſionem impediunt: accedit igitur inflammatio, morbus hac ratione *Secundarius*, quem *Natura* non intenderat.

§. CV.

§. CV.

Horum igitur (§°. CIII. CIV.) , omniumque similium morborum causa dici *Natura* non meretur : nec tribui his possunt ea , quæ (§°. XCIX. C.) memoravimus , nisi remotius tantum : ea etiam , quæ §us. CI. exhibet , minus iisdem conveniunt . Non enim hi instrumenta *Naturæ* sunt , ut illi ; neque per hos unquam amovetur mali causa ; sed ex opposito novam quasi excitantem causam efficiunt , qua irritetur *Natura*, ut novos in horum curam morbos dirigat: quod sæpe felicissime exsequitur .

§. CVI.

Profecto , si quis morbos acutos examinet , videt clarissime , solam sæpe *Naturam* omne hîc punctum absolvere . Resolutiones , crisesque id evincunt . Haud tamen negaverim , aliquando , & sæpe quidem , adhibita in ejusmodi casibus prudenter remedia *Naturam* insigniter juvare posse . In chronicis autem debilitas plerumque opem exigit , juxta *Naturæ* ductum adferendam . Externos , si impedimenta nonnihil removeris , averterisque aëris injurias , *Natura* passim ad sanationem perducit , nisi ipsa eorum indoles curam omnem respuat .

§. CVII.

Natura ergo est , quæ operatur in morbis , & quæ morbos superat , sicque sanitatem restituit, subacto, vel expulso eo , quod nocuerat . Cui tamen negotio uti sæpe sibi sola sufficit , ita & deficit frequenter , corpore non satis conspirante , aut mali magnitudine nimia.

§. CVIII.

Hinc fit , 1°. *Naturam quandoque sibi relinquendam esse* . Scilicet , dum ex ipsa ejus actione prævidetur restituenda brevi sanitas . *Ars medica ab eo , quod molestum est , liberat , & id , ex quo quis ægrotat , auferendo , sanitatem reddit . Idem & Natura , per se , facere*

novit

novit (Hipp. *p.* 345.) . Præſtat tunc, nihil agere Medicum, ſed totum opus *Naturæ* committere: agendo, ſæpe *Naturæ* impedimento ſumus: præcipitando autem, ægros non raro in mala ſæpe lethalia conjicimus. Id, hoc in caſu, unicum forte incumbit Medico, ut diætæ, aërisque curam gerat, & eorum, quæ circa ægrum aguntur: ſic totam rem ſenſim *Natura* expediet.

§. CIX.

2°. *In aliis caſibus deficiens Natura juvanda eſt:* ubi agit quidem *Natura*, & optime agit, mali cauſam, per certas quaſdam vel naturales, vel novas vias, amovere tentans; ſed ita, ut, corporis viribus, materiæ morboſæ reſpectu, debilioribus, ſola haud ſufficiat. Medici ergo tunc erit, datis remediis, in eumdem collimare terminum. Exempla in criſi, aliiſque occurrunt manifeſtiſſima.

§. CX.

3°. *Sæpe temperanda eſt Naturæ agentis vehementia;* dum furit nimis. Quamvis enim *Natura* nunquam ſolito plus agat, quam requirit cauſa, quæ eandem in hos impetus concitaverat (§°. C. CII.); hinc, hoc reſpectu, nunquam agat nimis; attamen, relative ad corpus, in quo operatur, nimis quandoque furere dicitur, dum tantâ motuum violentiâ inſurgit, ut ab hoc, vita incolumi, diu ſuſtineri nequeant. Artis ergo eſt, actiones has eo reducere, ut & ſcopo *Naturæ* ſufficiant, & caveatur, ne deſtruant. Res in inflammatione, cui febris nimis valida comes eſt, deprehenditur: quo proinde caſu, adlaborandum eſt, ut febris evadat mitior; ſicque procuretur materiæ reſolutio, vel expulſio, lentior quidem quodammodo, aſt multo tutior.

§. CXI.

4°. *Si male agit, corrigenda*. Hoc ex. gr. accidit, dum in acutis, per metaſtaſin, materia morboſa mota, ab ignobilioribus ad nobiliores partes amandatur; quæ,

quæ, si a nobilioribus ad ignobiliores transfertur, laudatur *Naturæ* actio: hæc ergo, ex se, bona quidem est; sed mala quandoque fit, ratione partium, in quas fortuito terminatur. Facile hinc patet, quid agendum sit: nempe, ubi, materiem, nondum satis coctam, moveri, atque ad viscera, vitæ potissimum magis necessaria, viam affectare, cognitis indiciis constitit, mox omni adnitendum ope, ut inde avertatur versus ejusmodi partes, quibus minus vitæ periculum inferet.

§. CXII.

Contingit etiam 5°., *Naturæ actionem penitus destruendam esse:* ubi, actionem hanc necessario in perniciem ituram, prænovit Medicus. Hæc igitur actio, si futura, quantum potest, arceatur; si præsens adsit, sopiatur in initio; progressum malum vix ullam amplius medelam patitur. Sic scirrhum removere sæpe molitur *Natura*; sed hic, si parum modo confirmatior, nequaquam cedit; verum ad hunc *Naturæ* impetum exasperatur, fitque cancer, certo, ni ferrum integerrime auferat, lethalis.

* *Natura* in prima creatione longe perfectior fuisse videtur, utpote ad immortalitatem comparata; post peccatum autem, novo imperio, eamdem ad deteriorem conditionem restrixit ultor Deus, cum dixit; *Morte moriemini*. Ex novo hoc imperio, non mors solummodo videtur procedere, sed & quod *Natura* quandoque ipsa in quibusdam morbis ad demandatæ sibi machinæ destructionem ruat. Nunquam interim directe id intendit; sed eventus ille ob morbi indolem accidit. Sic inflammata mamma non raro sanatur, simili plane *Naturæ* artificio, quo scirrhosa cancrescit, & lethalia deinde symptomata excitat: quæ igitur, non adeo ipsam *Naturæ* actionem, sed malignam morborum indolem arguunt. *Lex & Natura, quibus omnia conficiuntur, non consentiunt. Legem siquidem ipsi sibi ipsis homines statuerunt, Naturam vero Dii. Quæ igitur homines statuerunt, ea nunquam eodem modo se habent sive recta, sive non recta sint. Quæ vero Dii statuerunt, ea semper recte habent*

bent (HIPP. *pag.* 345.) NATURAM igitur, a Diis constitutam, EX SE IPSA, NUNQUAM NON RECTE AGERE, *Hippocrates* voluit: quod sane ubique verissimum deprehendimus.

§. CXIII.

60. *Non raro requiritur, ut ars, efficacissimis mediis, sola quasi cogat malum.* Sic, ingestis venenis, per antidota id perficitur; maloque *Naturæ* viribus indomabili penitus adhibita, si fieri potest, Chirurgia; calculus vesicæ urinariæ, concretus jam, & solidus, sphacelati omnino artus, & similia haud aliter sanari poterunt.

§. CXIV.

Sic sive *Natura* sola, sive sola ars, ad normam *Naturæ* & rationis ordinata, sive utraque conspirans simul, sanat. Si his non cesserit malum, lethale erit.

§. CXV.

Colligimus ex dictis, *Naturam* sectandam esse Medico, juvandamque si actionem ejus, comparatione similium, verisimiliter salutarem fore cognoverit. Sin vero finem exhinc infaustum prævideat, actionem *Naturæ* ita mutare conetur, & regere, vel & ipse agere, ut effectus nascatur, qualem in simili casu, a *Natura* sola productum, pulchre cessisse constitit. Ab ipso igitur *Magistræ Naturæ* exemplo officium discet Medicus, quidquid agat: neque artem dominam *Naturæ* oportet esse, sed ancillam.

§. CXVI.

Prudens denique sit Medicus, ne facile, quasi male agenti, *Naturæ* renitatur, perturbeturve, dum insolita conspicit. Sed, si minus exacte agere existimet, succurrat caute. Turbare, quantum potest, semper caveat. Mira sane *Natura* perficit, quæ forte non assequimur. Suppressa ex. gr. menstrua quam diversis sæpe viis ad stuporem eliminat! Facta evacuatione, nil læsi superest in

cor-

corpore, omni tunc ratione saniſſimo. Sua tamen periodo redibunt hæc omnia. Qui obſervatores relegit, ubique profecto incomprehenſibilia *Naturæ* artificia summopere admirabitur.

§. CXVII.

Unde forte nimis dominari Medicus cenſendus eſt, dum in quibuſdam morbis, obſervatos *Naturæ* inſtinctus plane repudiat; quum tamen, invito Medico, ingentem ejus, quod expetiverant, copiam adſumentes ægri non raro ſanati perhibeantur. Profecto videmus, *Naturam* ſemper fere ea petere, quibus indiget: ubi acrimonia, vel ſiccitas adeſt in corpore, ſitim excitat; dum cibi requiruntur, famem facit; laſſum ad quietem, ſomnumque allicit, cogit; ad frigus, calorem, frigus vero calidis commendat. His itaque *Naturæ* ſtimulis ignarum potius (quamdiu neſcitur cauſa), cum prudentia tamen, obtemperare decet Medicum, quam ſemet omnino opponere, per experimenta convictum, laudabilem in brutis effectum naſci, dum hæc id, pro morborum ſuorum cura, cæco impetu adhibent, quod *Natura* ipſis ſuggerit, remedii.

EPILOGUS.

Hæc ſufficiant. Protractior ſermo forte moveret nauſeam. Deſino igitur: id tantum rogans, ut, ſi qua in re Diſſertatio hæcce defecerit, eandem B. L. amice ſubſtituat: Sin vero non arriſerit, ſciat, non omnes eadem ratione cogitare: Si quæ denique, nimis forte generaliter poſita, deprehenderit, non facile univerſale aliquid ſine ulla exceptione, in Medicis potiſſimum, adſtrui poſſe ſecum reputet. His fiſus, quæ ſcripſi, qualiacumque fuerint, offero.

FINIS.

22

